

لسمه ګڼه د ۱۴۴۳ هـ ق کال
د جمادى الثانية میاشت
د ۱۴۰۰ هـ ل کال
دمرغومي او سلواغې میاشت

پیام حق

ارکان نشراتی وزارت ارشاد، حج و اوقاف
مجله دینی، علمی، ادبی، تحقیقی و اجتماعی

په دې ګڼه کې

- د ارشاد، حج او اوقافو د وزیر پیغام
- تاریخچه وزارت ارشاد، حج و اوقاف
- حجاب د اسلام له نظره
- جایگاه، فضیلت و اهمیت امر به معروف و...
- د اغېزمنې خطابه ځانګړتیاوې

د ارشاد، حج او اوقافو د وزیر پیغام

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قال رسول الله ﷺ: {الْإِسْلَامُ يَعْلُو وَلَا يُعْلَى} (صحيح البخاري)

وقال أيضا: {...أَمَّا رَأْسُ الْأَمْرِ فَإِلْسْلَامٌ، وَأَمَّا عَمُودُهُ فَالصَّلَاةُ، وَأَمَّا ذِرْوُهُ سَنَامُهُ فَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ} (مسند أحمد)

د لوی خدای (جل جلاله) شکر ادا کوم، چې افغانستان کې، د زړورو مجاهدينو د څه د پاسه دوو لسيزو جهاد او مبارزې او په دې سپېڅلې لار کې ورسره مل د هېوادوالو مخلصانه دعاگانو په پايله کې، د اسلامي امارت تر مشرۍ لاندې افغان مجاهدين په دې وتوانيدل چې د خونخوارې امريکا په مشرۍ اشغالگرۍ، د افغانستان له سپېڅلې او طاغوت ته ماتې ورکونکې خاورې څخه بهر کړي او د توحيد بيرغ پکې پورته او رپانده وساتي .

وَلَا تَهْنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (آل عمران ۱۳۹)

ژباړه : مه سستېږئ او مه خپه کېږئ، همدا تاسې پر لاسي ياست، که مؤمنان اوسئ .

د پورتني مبارک آيت له مخې، د افغانستان مجاهد او شهيد پرور ملت، هيڅ ډول سستي او خفگان نه دی ښودلای او په خپل قوي ايمان سره يې په الهي فتحې باور کړی او الله تعالی هم فتحه او بری د دوی په برخه کړ. دوی د مظلوم ولس او د نړۍ د ټولو مسلمانانو په شونډو د فتحې موسکا خپره کړه او دښمنان يې دې ته اړ کړل، چې خپله ماتې ومنې او افغانستان د دوی د امپراطوريو د هديرې په توگه وپېژني .

د افغانستان اسلامي امارت او د افغانستان مجاهد ولس بريا، چې د دې خاورې د زرگونو شهيدانو د وينو له برکته ده؛ د طالبانو ټولو مشرانو، قوماندانانو، سرتېرو او د افغانستان مظلوم ولس ته مبارکي وایم او د شکر د سجدې ادا کولو سربېره، د الله تعالی په درگاه کې لاسونه لپه کوم، ځور اتلونکي کې هم خپله مرسته او نصرت د اسلامي امارت له مجاهدينو او د دې هېواد له مېرني ولس سره مل وساتي .

د رسول الله ﷺ د سيرت له مخې، د افغانستان اسلامي امارت مشرتابه عمومي عفوه اعلان کړه، ترڅو له نبوي سنت سره سم د دې بريا او سوبې شکر، د پرهېزگاري په خپلولو سره ادا کړي او د دې مبارک آيت

الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ (الحج ۴۱)

په بنسټ، د لمانځه په ادا کولو، د زکات په ورکولو او د امر بالمعروف او نهې عن المنکر په ترسره کولو سره، د اسلام سپېڅلی قانون پلي کړي او د اسلامي تاريخ د عادلواکمنانو له تجربو څخه په استفادې سره د ملت لپاره چې له لسيزو راهيسې يې درد ليدلای، سختۍ يې زغملي او د جلا وطنۍ تريخ خوند يې ځکلای، له امنيت، هوساينې او عدالت څخه ډک چاپېريال جوړ کړي .

له خپلو ټولو متدينو هېوادوالو غواړم چې د هېواد د قسم خور لو دښمنانو دسيسو او فريبونو په وړاندې هوښيار واوسي او په خپل ټول توان سره هڅه وکړي څو د اسلامي شريعت درحمت، شفقت، هراړخيزو او تلپاتو احکامو په ضد، د ملحدانو د شېهاتو بطلان، په پوره پوهې او جامعيت سره، خپل ملت او نړۍ ته ونيسي .

د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د سرپرست په توگه، چې دغه وزارت د هېواد په کچه تر ټولو ستر ديني مرجع او خپلو گرانو هېوادوالو لپاره د اسلامي خدمتونو وړاندې کولو ته ژمن ارگان دی، تصميم لرم چې د الله جل جلاله په مرسته هر کال له مناسبو، اسانو چټکو او تجربه شويو معاصرو لارو څخه په گټې اخيستني سره، د ارشادي، اوقافي، حج او پراختيايي پلانونو، په ځانگړي ډول د جوماتونو د جوړولو او ترميم د پلانونو د پلي کولو په برخو کې، د زمينې په برابرولو سره، غوره او باکفېته خدمتونه وړاندې کړم، ترڅو د گرانو هېوادوالو قناعت حاصل او د الله تعالی رضا تر لاسه کړم .

والسلام

شيخ الحديث دوكتور نور محمد (ثاقب)

د ارشاد، حج او اوقافو وزير

فهرست مطالب

صفحات

عناوین

۲	سرمقاله/ تعاون و همکاری برای عمران و آبادی کشور اداره مجله
۳	تاریخچه وزارت ارشاد، حج و اوقافو اداره مجله
۴-۷	جایگاه، فضیلت و اهمیت امر به معروف و ... دکتر عبدالباری حمیدی
۸-۱۰	کورنی. او تولنه د اسلام له نظره / درپیمه برخه استاد محمد اسماعیل صافی
۱۱-۱۵	شیوه های حفظ وحدت مسلمانان مجیب الرحمن افضلی
۱۶-۱۹	په اسلام کې د اولادونو ترمنځ عدالت شیخ فریدالله ازهری
۲۰-۲۲	صداقت از نظر اسلام استاد عبدالرؤف توانا
۲۳-۲۶	محافظت زبان از دیدگاه اسلام/ قسمت اول عبدالرحمن حازم
۲۷-۲۹	د رسول اکرم ﷺ په مبارک شخصیت کې د ... محمد ابراهیم منیب
۳۰-۳۲	مذمت احتکار از نظر شریعت استاد محمد شریف رباطی
۳۳-۳۴	حجاب د اسلام له نظره مولوی محمد اشرف حقانی
۳۵-۳۸	د اغېزمنې خطاې ځانګړتیاوې / لومړۍ برخه مولوی اسرارالحق
۳۹-۴۲	حقوق اسیر در اسلام و قوانین بشر دوستانه / قسمت دوم مولوی عبدالعزیز
۴۳-۴۵	حفظ محیط زیست از دیدگاه اسلام استاد زین العابدین کوشان
۴۶-۴۷	بې ځایه زورونې مفتی حمدالله مبرور
۴۸-۵۱	په اسلام کې د حجاب فلسفه استاد نورالله کوثر
۵۲-۵۳	تفکر و تدبیر؛ راهی برای خدا شناسی / قسمت دوم ناصرالدین درین
۵۴-۵۵	فتوای ریاست مجمع علمی محمد عارف مصلح
۵۶-۶۳	کار کرد ها و گزارش ها حاجی توکل بخشی

قال الله تعالى:

﴿قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَى﴾

دیني، علمي، ادبي، تحقیقي او ټولنیزه
میاشتنۍ خپرونه

د امتیاز خاوند: د ارشاد، حج او اوقافو وزارت
د تاسیس کال ۱۳۷۲ هـ ق مطابق ۱۳۳۱ هـ ل

مدیر مسؤل

مولوی عنایت الله شریفی

سکرتر مسؤل

سید مسلم شاه اسدی

هیئت تحریر

- ۱- فضل محمد حسینی
- ۲- مولوی عبدالولی حقانی
- ۳- استاد محمدشریف رباطی
- ۴- ناصرالدین دریز
- ۵- مولوی عبدالصبور فاروق

د مجلې دویمه دوره، نولسم کال، لسمه ګڼه
د ۱۴۴۳ هـ ق کال د جمادی الثانیه میاشت
د ۱۴۰۰ هـ ل کال د مرغومي او سلواغې میاشت

د چاپ شمېر: ۲۰۰۰

وړیا ویشل کیږي

تعاون و همکاری برای عمران و آبادی کشور

قال الله تعالى ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ المائدة (۱۰)
﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ الحجرات (۱۰)

ترجمه: یقیناً مؤمنان با یکدیگر برادرند.

قرآن کریم در سوره المائدة آیه ۱۰ و سوره الحجرات آیه ۱۰ می‌داند، تأکید می‌نماید: ﴿إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ﴾ الأنبياء [۹۲]

و بی گمان این امت شما امتی یگانه و یکپارچه است، و من پروردگار شما هستم، پس مرا پرستش کنید.

همچنین انسان‌ها را به همدلی و اتحاد فرا می‌خواند و خاطر نشان می‌سازد که الفت، مهربانی و برادری نعمتی است که با پذیرش دین خدا از سوی پروردگار دو جهان به آنها عطا شده است و مسلمانان باید قدر این محبت و برادری را داشته باشند: ﴿وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا﴾ آل عمران (۱۰۳)

ترجمه: و همگی به ریسمان محکم الهی (قرآن کریم) چنگ زنید و پراکنده نشوید، و نعمت خداوند را بر خود به یاد آورید، آنگاه که دشمنان (یکدیگر) بودید، پس میان دلهای شما الفت داد، آنگاه به (فضل) نعمت او برادر (یکدیگر) شدید.

در شعاع آیات متبرکه قرآن کریم و با در نظر داشت دساتیر دین مبین اسلام امارت اسلامی افغانستان خواهان مشارکت تمام افغانها در عمران و بازسازی این کشور می‌باشد.

بعد از فتح و پیروزی مجاهدین امارت اسلامی اکثر کشورها نه تنها کمک‌های خویش را کاهش دادند بلکه روابط دیپلماتیک شان را نیز به تعلیق در آوردند که این اقدام آنها مسبب بحران اقتصادی در این کشور گردیده و مردم مظلوم را به چالش‌های عدیده مواجه ساخت زیرا اقتصاد افغانستان در جریان دو دهه گذشته به یک اقتصاد کاملاً وابسته به کمک‌های بیرونی مبدل شده بود، چنانچه تمام مصارف دولت پیشین از سوی جامعه جهانی با دالر پرداخت می‌شد، مگر زمانی که امارت اسلامی برکابل مسلط شد، خزانه‌ها و بانک‌ها همه خالی بودند که در نتیجه ناهنجاری اقتصادی به میان آمد و در کنار آن امریکا و نهاد‌های جهانی اقدام به منجمد کردن دارایی‌های افغانستان نمودند و عوامل نامبرده سبب شد که روند داد و ستد در بانک‌های کشور برهم بخورد و مختل شود.

امارت اسلامی در طول بیش از شش ماهی که گذشت با تلاش‌های مضاعف سعی کرد تا راه تعامل سازنده را با جامعه بین‌المللی در پیش گیرد، تا اندیشه همگرایی و همکاری، جای بی‌اعتمادی، شک و گمان را بگیرد و در نهایت فرصت‌های اقتصادی و بهبود روابط با کشورهای جهان به وجود آید، اما طوری که دیده می‌شود، بدون اینکه شماری از کشورهای جهان وضعیت اسفبار اقتصادی مردم افغانستان را درک کنند و در پهلوی مردم این کشور قرار گیرند، برعکس به خاطر آزاد سازی دارایی‌های این ملت مظلوم و بی‌دفاع و همچنان در به رسمیت شناختن امارت اسلامی تعلل می‌کنند و پیرامون حل این معضلات شرایط می‌گذارند، در حالی که حکومت جدید امارت اسلامی افغانستان، تمامی معیارها یک دولت را برای به رسمیت شناختن مهیا کرده و همواره تأکید نموده که امارت اسلامی متعهد به رعایت اصول متقابل دیپلماتیک با کشورهای جهان می‌باشد و هیچ نوع تهدیدی در آینده نیز از خاک افغانستان متوجه کشورهای منطقه و جهان نخواهد شد.

با در نظر داشت تحولات اخیر و تحکیم نظام اسلامی اکنون وقت آن رسیده است که خود افغان‌ها به استعانت الله متعال و همکاری مردم خصوصاً دانشمندان، اشخاص مسلکی و حرفه‌یی زیر چتر امارت اسلامی با توجه به استعداد و امکانات دست داشته یکبار دیگر به بازسازی و عمران این کشور اقدام عملی نمایند. رهبری امارت اسلامی افغانستان مکرراً از آن عده هموطنان عزیز که کشور را ترک کرده و به کشورهای خارج در حالت بلاتکلیفی، غربت و مهاجرت بسر می‌برند، خواسته است که دوباره به کشور برگردند و به قول یکی از معاونین ریاست الوزراء «به هیچ افغان محدودیت و تهدید وجود ندارد و امارت اسلامی خود را مکلف میداند تا در مورد امنیت هرافغان مسئول باشد، افغانستان خانه مشترک همه ما است و برگردید، عزت تان در اینجا است» بازسازی این کشور به افراد متخصص ورزیده و ماهر نیاز دارد، که هر افغان چه در داخل و چه در خارج از کشور بطور متحدانه و اخلاص‌مندانه از هر قوم، زبان، تبار و سمتی که باشند برای استحکام پایه‌های نظام اسلامی در بازسازی کشور سهم فعال خویش را ایفاء نموده، دین و مسئولیت خود را در مقابل دین، مردم مسلمان و وطن خویش اداء نمایند.

اداره مجله

تاریخچه وزارت ارشاد، حج و اوقاف

اداره مجله

به اساس ضرورت میرم جامعه افغانی و تصمیم حکومت وقت مبنی بر ایجاد اداره ای تحت عنوان اداره عالی اوقاف برای اولین بار در سال ۱۳۴۹ هجری شمسی به صفت تصدی غیر انتفاعی عام المنفعه در مربوطات وزارت جلیله عدلیه تأسیس و استقامت های کاری آن را مسایل و موضوعاتی چون: (ثبت و راجستر املاک و جایداد های وقفی، استرداد و بدست آوردن املاک و جایداد های وقفی، اموال منقول و غیر منقول اماکن متبرکه، مزارات، تنظیم امور و انسجام مساجد و غیره) تشکیل داده که در یک تعمیر کرایه و اقع مکروریان اول به فعالیت آغاز نمود.

رئیس افتخاری اداره عالی اوقاف شخص اعلیحضرت محمد ظاهر شاه پادشاه وقت و رئیس عامل آن سید حکیم کمال کتپوازی بود که امور مربوطه این اداره عالی در ولایات توسط خاړنوال ها به پیش برده می شد. این اداره در سال ۱۳۵۲ هجری شمسی بعد از تغییر رژیم شاهی به جمهوری منحل و صرف با بقای دو مدیریت عمومی اوقاف و مدیریت عمومی حج به تشکیل صدارت عظمای وقت مدغم گردید. در سال ۱۳۵۷ "منلی" به صفت رئیس عامل آن تقرر حاصل نمود. در سال ۱۳۵۸ هجری شمسی این اداره ارتقاء و بنام ریاست شؤن اسلامی مسمی گردید که در رأس آن دوکتور سعید افغانی منحث اولین رئیس شؤن اسلامی تعیین و توظیف گردید و در آن وقت تعمیر فعلی وزارت از بودجه شؤن اسلامی خریداری و ریاست شؤن اسلامی در آن جابجا گردید. در سال ۱۳۶۲ هجری شمسی ریاست شؤن اسلامی به وزارت شؤن اسلامی ارتقاء نمود و عبدالولی "حجت" بحیث اولین وزیر شؤن اسلامی تقرر حاصل نمود، که بعد عبدالجمیل قریشی، صدیق "سیلانی"، عبدالغفور "باهر"، مولوی ارسلا "رحمانی" و سخی داد "فایز" به ترتیب بحیث وزیران شؤن اسلامی تقرر حاصل نمودند. در سال ۱۳۷۶ هجری شمسی در زمان حاکمیت اول امارت اسلامی این وزارت تنزیل و بنام معینیت حج و اوقاف در تشکیل وزارت جلیله عدلیه مدغم گردیده که شورای علماء و روحانیون نیز در چوکات این معینیت فعالیت داشتند. هم چنان در دور اول حاکمیت امارت اسلامی در سال ۱۳۷۸ هجری شمسی این معینیت بار دوم به وزارت حج و اوقاف ارتقاء نموده و مولوی عبدالشکور بحیث وزیر حج و اوقاف، سپس بطور مسلسل هر یک حافظ محب الله و سید غیاث الدین آغا من حیث وزرای این وزارت تقرر حاصل نمودند. در سال ۱۳۸۱ هجری شمسی وزارت امر بالمعروف و نهی عن المنکر وقت به ریاست تنزیل و تحت عنوان ارشاد اسلامی در تشکیلات وزارت حج و اوقاف مدغم و این وزارت بنام وزارت ارشاد، حج و اوقاف مسمی گردیده و در رأس آن مولوی محمد حنیف "بلخی" بحیث وزیر ارشاد، حج و اوقاف، سپس محمد امین "ناصریار"، پوهاند نعمت الله "شهرانی" محمد صدیق "چکری"، دکتور محمد یوسف "نیازی"، فیض محمد "عثمانی"، مولوی عبدالحکیم "منیب" و محمد قاسم حلیمی به صفت وزرای ارشاد حج و اوقاف تقرر حاصل نمودند.

بعد از حاکمیت دور دوم امارت اسلامی افغانستان

روز یکشنبه مؤرخ ۲۰ محرم الحرام سال ۱۴۴۳ ه ق مطابق به ۷ سنبله ۱۴۰۰ ه ش برابر به ۲۹ اگست سال ۲۰۲۱ میلادی شیخ الحدیث دکتور مولوی نور محمد ثاقب به اساس فرمان عالی القدر امیرالمؤمنین، به حیث سرپرست وزارت ارشاد، حج و اوقاف تعیین گردید. سپس طی محفل بزرگ که اعضای شورای رهبری امارت اسلامی نیز در آن حضور داشتند توسط شیخ الحدیث مولوی عبدالحکیم حقانی به روز پنج شنبه مورخ ۲ صفر المظفر سال ۱۴۴۳ ه ق مطابق ۱۸ سنبله سال ۱۴۰۰ ه ش برابر با ۹ سپتمبر سال ۲۰۲۱ میلادی بحیث سرپرست وزارت ارشاد، حج و اوقاف به کارمندان و منسوبین آن وزارت رسماً معرفی گردید.

در تشکیل فعلی وزارت ارشاد، حج و اوقاف چهار معینیت و ریاست های: دفتر مقام، مجمع علمی، اوقاف، حج فرضی، عمره و زیارت، ارشاد و انسجام امور مساجد، اطلاعات و آگاهی عامه، اداری و مالی، منابع بشری، امور قراء، تفتیش داخلی، تدقیق و مطالعات علوم اسلامی، تعلیمات دینی و تدریب ائمه، احتساب، حسینییه ها، مرکز اعتدال، تنظیم امور عرفان و اماکن دینی، امور ارشادی زنان، پروژه ها و برنامه ها، ارتباط خارجه، نظارت و ارزیابی، پالیسی و پلان و آمریت های مستقل تدارکات و تکنالوزی شامل بوده و هریک بنابر استقامت های کاری و وظیفوی اجراءات و خدمات را ارایه می دارند که در مجموع تمام فعالیت های این وزارت طی چهار برنامه (ارشاد، حج، اوقاف و اداری) به پیش برده می شود. هکذا ۳۴ ریاست ولایتی تحت نام ریاست های ارشاد، حج و اوقاف ولایات و دو ریاست (روضه مبارک بلخ و خرقة مبارک کندهار) در تشکیل این وزارت شامل بوده که بطور نورمال فعالیت می نمایند، اکنون وزارت با داشتن تشکیل: برعلاوه از مقام وزارت، چهار معینیت، مشاوریت های داخل و خارج تشکیل، به تعداد (۲۲) ریاست مرکزی و دو آمریت مستقل که جمعاً به تعداد (۱۰۳۸۶) نفر پرسونل به شمول ائمه و خطبای مساجد و واعظین تکایا و حسینییه ها در سراسر کشور فعالیت دارد.

جایگاه، فضیلت و اهمیت

امر به معروف و نهی از منکر در اسلام

دکتر عبد الباقی حمیدی

شامل تمام انواع فرائض، واجبات و مستحبات می گردد، قرار میگیرند و منکر یعنی: ناروا، بد، قبیح و ناشایسته، نا مشروع که هر که بیند انکار کند. (۴)

اینجا هم امام راغب می گوید: «المنکر: ما عُرف قبحه نقلاً و عقلاً». (۵)

پس با توجه به تعریف فوق، منکر هر آن عمل و یا چیزی را گویند که خدا و رسولش از آن باز داشته اند، به این اساس تمام معاصی و گناهان منکر بشمار میروند؛ زیرا صاحبان عقل و خرد سالم، فطرت و سرشت مستقیم و همچنان تمام شرایع سماوی قبلی آن را مذمت و نکوهش نموده اند که در رأس آنها شرک و کفر قرار دارد.

• بزرگترین منکر:

همانطوری که توحید و یکتا پرستی و یا خالص گردانیدن هر نوع عبادت و بندگی برای الله متعال بزرگترین طاعت و معروف به شمار می رود، همچنان شرک و یا شریک ساختن کسی و یا چیزی با الله متعال بزرگترین منکر و عمل زشت به شمار می رود، بر همین اساس اولین پیامی را که پیامبران از طرف خداوند به مردم و قومشان ابلاغ نموده اند، همانا توحید الهی و یا خالص گردانیدن عبادت و بندگی برای الله متعال، و پرهیز نمودن از شرک بوده است، طوری که الله متعال در این مورد فرموده است:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا

آرامش یابد و آن را نیک شمرد^(۱). امام راغب اصفهانی معروف را یک تعریف بسیار کوتاه و در عین حال جامع نموده، گفته است:

«المعروف: ما عُرف حسنه شرعاً و عقلاً» (۲) یعنی معروف هر آن چیزی است که حسن و خوبی اش توسط شرع و عقل شناخته شود.

پس با توجه به تعریف لغوی و اصطلاحی فوق، منظور از معروف که به معنای چیز مشهور و شناخته شده در شرع و عقل است، تمام آن طاعات و عبادات و اعمال خیر و نیکی اند که انجام دادن آنها موجب رضایت و خوشنودی خداوند متعال و وسیله نزدیک شدن به وی می گردد. (۳)

بر اساس تعریف فوق، امر به معروف عبارت است از امر کردن مردم برای انجام دادن فرائض و واجبات شرعی و فرا خواندن ایشان به طاعت خدا و روی آوردن به اعمال مشروع و شایسته دین، و نیکویی با مردم است.

با توجه به مراتب متعدد و در عین حال متفاوت معروف که از تعریف معروف نیز دانسته می شود، نخستین و بزرگترین معروف همانا توحید پروردگار و به عبارت دیگر خالص گردانیدن هر نوع عبادت و بندگی برای الله متعال و پرهیز نمودن از عبادت غیر الله میباشد. این بزرگترین معروف آن است که بدنبال آن سایر طاعات و عبادات که

الحمد لله رب العالمین ، والصلاة والسلام علی رسوله الأمین، و علی آله و أصحابه و من اهتدی بهدیه إلى يوم الدین، اما بعد:

در این شکی نیست که امر به معروف و نهی از منکر یکی از وجایب مهم دینی به شمار می رود که رعایت نمودن آن ضامن نجات و سلامتی جامعه از هر نوع انحراف و بی بند و باری می گردد، و برعکس ترک و بی تفاوتی و یا نادیده گرفتن آن سبب ضعف و ناتوانی اخلاقی و تعاون نیک میان افراد جامعه و در مجموع امت اسلامی گردیده و بالآخره طوری که تاریخ از امت های گذشته حکایت می کند، سبب هلاکت و نازل شدن عقوبات الهی می گردد.

اکنون قبل از بیان و توضیح اهمیت و جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در اسلام، بهتر است تا با معنا و مفهوم واژه های «معروف و منکر» آشنا شویم.

• معنا و مفهوم معروف و منکر

و برخی انواع آن:

کلمه (معروف) که خلاف (منکر) است نزد لغت نویسان به معنای مشهور و شناخته شده، شهرت یافته، سرشناس و بلند آوازه، احسان و نیکویی آمده است و در اصطلاح معروف هر آن چیزی است که در شرع پسندیده باشد و نفس بدان خوشی و

ترجمه "و در حقیقت در میان هر امتی فرستاده‌ای برانگیختیم [تا بگوید] خدا را بپرستید و از عبادت طاغوت [فریبگر] پرهیزید".

و نیز فرموده است:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِيَ إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاصْبِرُونَ﴾^{۲۵} الانبیاء: ۲۵

ترجمه "و پیش از توهیج پیامبری نفرستادیم مگر اینکه به او وحی کردیم که خدایی جز من نیست پس مرا بپرستید".

بعد از شرک و کفر سایر معاصی و گناهان قرار می گیرد.

• حکم امر به معروف و نهی از منکر: باتوجه به آیات و روایات متعددی که باشیوه های مختلف در مورد امر به معروف و نهی از منکر در قرآن و سنت وارد گردیده، علماء و دانشمندان معتبر اعم از مفسرین، محدثین و فقهاء مانند ابن عطیه، امام جوینی، امام نووی و دیگران امر به معروف و نهی از منکر را یکی از بزرگترین و در عین حال بهترین و با ارزش ترین وجیبه دینی محسوب نموده اند.^(۶)

علت و یا دلیل اینکه چرا امر به معروف و نهی از منکر یکی از بزرگترین وجایب دین به شمار می رود این است که خداوند متعال در قرآن کریم گاهی به امر به معروف و نهی از منکر امر فرموده، و گاهی آن را از صفات لازمه و برجسته مؤمنان قرار داده، و گاهی ضد آن را از صفات منافقین قرار داده، و گاهی آن را سبب خیریت و بهتر بودن امت آخری قرار داده، و گاهی ترک آن را موجب لعن و نفرین، و انجام دادن آن را سبب نجات و حصول سعادت دنیا و آخرت قرار داده است.

پس باتوجه به نکات فوق و دلایل متعدد دیگر که جزئیات و تفصیل آن در مطالب بعدی خواهند آمد، امر به معروف و نهی از منکر یک عمل واجب، البته واجب کفایی به شمار می رود.

• اهمیت و فضیلت امر به معروف و نهی از منکر: در این شکی نیست که وجیبه امر به معروف و نهی از منکر مانند سایر اوامر الهی، فرایض و وجایب دینی از اهمیت و فضایل خاصی برخوردار می باشد که مهمترین آنها، امور ذیل اند:

۱- امر به معروف و نهی از منکر از برجسته ترین صفات پیامبران به شمار می رود:

اولین و مهمترین اهمیت و فضیلت وجیبه امر به معروف و نهی از منکر این است که این وجیبه از برجسته ترین صفات و مشخصات تمام پیامبران، به خصوص از برجسته ترین صفات امام و پیشوای آنها محمد ﷺ بوده است، طوری که خداوند متعال در هنگام برشمردن اوصاف و مشخصات پیامبر ﷺ امر نمودن به معروف و نهی نمودن از منکر را یکی از اوصاف بارز و برجسته وی معرفی نموده فرموده است:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَحْدُثُ لَهُمْ كُنُوزًا عِنْدَ رَبِّهِمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَإِنَّ رَبِّيَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ وَأَتْلُوهَا الَّذِينَ أَنْزَلْنَا مَعَهُ الْوَحْيَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾^{۱۵۷} الاعراف: ۱۵۷

ترجمه "آنان که از این فرستاده پیامبر درس نخوانده که [نام] او را نزد خود در تورات و انجیل نوشته می یابند، پیروی می کنند [همان پیامبری که] آنان را به کار پسندیده فرمان می دهد و از کار ناپسند باز می دارد و برای آنان چیزهای پاکیزه را حلال و چیزهای ناپاک را بر ایشان حرام می گرداند و از [ادش] آنان قید و بندهایی را که بر ایشان بوده است بر می دارد، پس کسانی که به او ایمان آوردند و بزرگش داشتند و یاریش کردند و نوری را که با او نازل شده است پیروی کردند، آنان همان رستگارانند".

۲- امر به معروف و نهی از منکر یکی از مشخصات بارز امت محمدی به شمار می رود:

اهمیت و فضیلت دوم امر به معروف و نهی از منکر این است که این وجیبه

همانطوریکه از برجسته ترین صفات پیامبر ﷺ به شمار می رفت، همچنان از برجسته ترین صفات امتش نیز به شمار می رود. چنانچه خداوند متعال یکی از وظایف امت محمدی ﷺ را بیان نموده فرموده است:

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾^{۱۱۰} آل عمران: ۱۱۰

ترجمه "شما بهترین امتی هستید که برای مردم پدیدار شده اید به کار پسندیده فرمان می دهید و از کار ناپسند باز می دارید و به خدا ایمان دارید".

از این آیه مبارکه به صراحت این حقیقت معلوم می گردد که یگانه علت برتری و بهتری این امت نسبت به سایر امم همانا قایم نمودن وی به وجیبه امر به معروف و نهی از منکر بوده است.

۳- امر به معروف و نهی از منکر نه تنها یکی از خصوصیت های این امت، بلکه یکی از وجایب و مسوولیت های وی نیز به شمار می رود: اهمیت و فضیلت سوم امر به معروف و نهی از منکر این است که خداوند آن را یکی از وجایب این امت قرار داده، و جمعی از مسلمانان را به پیش برد آن امر نموده و انجام دادن آن را یکی از اسباب فلاح و رستگاری قرار داده فرموده است:

﴿وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾^{۱۰۴} آل عمران: ۱۰۴

ترجمه "و باید از میان شما گروهی [مردم را] به نیکی دعوت کنند و به کار شایسته وادارند و از زشتی باز دارند و آنان همان رستگارانند".

از آیه مبارکه فوق چند مسأله و یا احکام مهم را به وضاحت می توان درک کرد:

واجب بودن امر به معروف و نهی از منکر؛ زیرا صیغه امر در صورت نبودن قرینه صارفه افاده وجوب را می کند.

منوط و مربوط بودن فلاح و رستگاری به امر به معروف و نهی از منکر؛ زیرا جمله:

﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ آل عمران: ۱۰۴
افاده حصر و اختصاص را می کند.

شرف و فضیلت کسانی که امر به معروف و نهی از منکر مینمایند به دلیل اینکه خداوند متعال از بندگان خود تنها ایشان را مستحق فلاح و کامیابی دانسته است. کفایی بودن فرضیت امر به معروف و نهی از منکر؛ زیرا خداوند تنها گروهی از مسلمانان را به این وجیبه مکلف نموده است.

۴- امر به معروف و نهی از منکر از برجسته ترین صفات مسلمانان نیز به شمار میرود:

اهمیت و فضیلت چهارم امر به معروف و نهی از منکر این است که این وجیبه همان طوری که از برجسته ترین صفات پیامبران به شمار می رفت، همچنان از برجسته ترین صفات و مشخصات مؤمنان صادق و راستکار نیز به شمار میرود، چنانچه خداوند متعال مؤمنان صادق و راستکار را معرفی نموده فرموده است:

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ النوبة: ۷۱

ترجمه "و مردان و زنان با ایمان دوستان یکدیگرند که به کارهای پسندیده و می دارند و از کارهای ناپسند باز می دارند و نماز را بخوبی برپا می کنند و زکات را می دهند و از خدا و پیامبرش فرمان می برند، آنانند که خدا به زودی مشمول رحمتشان قرار خواهد داد که خدا توانا و حکیم است".

در یک آیت دیگر خداوند متعال داشتن صفت امر به معروف و نهی از منکر را در ردیف و سیاق صفات برجسته دیگر، مانند: صفات توبه، حمد و عبادت، رکوع و سجود و محافظت شمار

نموده، فرموده است:

﴿الْمُحْسِنُونَ الصَّالِحُونَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلِذَلِكَ جُعِلَ فِي الْقُرْآنِ الْحَدِيثُ الْمُبِينُ﴾ النوبة: ۱۱۲

ترجمه "آن مؤمنان همان توبه کنندگان پرستندگان، سپاسگزاران، روزه داران، رکوع کنندگان، سجده کنندگان و دارندگان به کارهای پسندیده، بازدارندگان از کارهای ناپسند و پاسداران مقررات خدایند و مؤمنان را بشارت ده".

همچنان پیامبر ﷺ در یک حدیث صحیح تنها کسانی را مؤمن و مسلمان واقعی خوانده است که با امکانات دست داشته شان در برابر منکر و اعمال زشت ایستادگی نموده اند، و بر عکس کسانی را که در برابر منکر بی تفاوتی مینمایند، فاقد ایمان خوانده، طوری که فرموده است:

«مَا مِنْ نَبِيٍّ بَعَثَهُ اللَّهُ فِي أُمَّةٍ قَبْلِي إِلَّا كَانَ لَهُ مِنْ أُمَّةٍ خَوَارِثُونَ وَأَصْحَابٌ يَأْخُذُونَ بِسُنَّتِهِ وَيَقْتُلُونَ بَأْمِرِهِ ثُمَّ إِنَّهَا تَخْلَفُ مِنْ بَعْدِهِمْ خُلُوفٌ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ وَيَفْعَلُونَ مَا لَا يُؤْمَرُونَ فَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِيَدِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِلِسَانِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بَقَلْبِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَيْسَ وَرَاءَ ذَلِكَ مِنَ الْإِيمَانِ حَتَّى خَرَدَلٍ» (۷)

ترجمه "هیچ پیامبری را خداوند در امت های گذشته نفرستاد، مگر اینکه برای او از امتش دوستانی خالص بودند و یارانی بودند که به سنت و طریقه او متصل شده و به فرمان او اقتداء می کردند، بعداً جانشینانی به مسند خلافت آنان می نشینند که می گویند آنچه را که انجام نمی دهند و انجام می دهند، آنچه را که بدان مأمور نشده اند، کسی که با دست خویش با آنها جهاد کند مؤمن است، و کسی که با زبان خویش با آنها جهاد کند مؤمن است، و کسی که با آنها دلش جهاد کند مؤمن است و ماورای این به قدر دانسته سپندی ایمان وجود ندارد".

۵- امر به معروف و نهی از منکر سبب نزول نصرت الهی می گردد: فضیلت و

اهمیت دیگر امر به معروف و نهی از منکر این است که داشتن این صفت سبب نزول نصرت و کمک الهی می گردد، چنانچه خداوند متعال افراد مستحق و شایسته نصرت خودش را، معرفی نموده فرموده است:

﴿وَلْيَصْرِكِ اللَّهُ مَنْ يَصْرِكُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوْا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ عَلِيمٌ﴾ الحج: ۴۰ - ۴۱

ترجمه "و قطعاً خدا به کسی که [دین] او را یاری میکند یاری میدهد چرا که خدا سخت نیرومند شکست ناپذیر است همان کسانی که چون در زمین به آنان توانایی دهیم نماز برپا میدارند و زکات میدهند و به کارهای پسندیده و می دارند و از کارهای ناپسند باز میدارند و فرجام همه کارها از آن خداست".

۶- امر به معروف و نهی از منکر یکی از اوصاف فارقه در مابین مؤمنین و منافقین به شمار رفته، و ضد آن سبب سلب شدن وصف ایمان از انسان میگردد!

از برخی آیات فوق معلوم گردید که امر به معروف و نهی از منکر یکی از صفات برجسته مؤمنین به شمار میرود، پس هر فرد مؤمن و مسلمانیکه این دو صفت در وی نباشد و یا اینکه این وجیبه را در صورت داشتن توانایی و شایستگی یکی از وجایب دینی خود نپذیرد و به آن توجه ننماید، شکی نیست که دو صفت بسیار برجسته مؤمنان از وی سلب گردیده است، و خطرناک تر از این اگر ضد این دو صفت یعنی نهی از معروف و امر به منکر در همان انسان پدید آید، پس وصف ایمان از او منتفی می گردد، و از همین جا است که خداوند متعال امر به منکر و نهی از معروف را یکی از اعمال و خصلت های زشت منافقین معرفی نموده، فرموده است:

﴿الْمُتَفَقِّهُونَ وَالْمُتَفَقِّهَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ

عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبُضُونَ أَيْدِيَهُمْ
سُوءَ اللَّهِ فَتَسْمِعُهُمْ إِنَّكَ الْمُنْفِقُوتِ هُمْ
الْفَاسِقُونَ التوبة: ٦٧

ترجمه "مردان و زنان منافق دو چهره! همانند! یکدیگرند به کار ناپسند و می دارند و از کارپسندیده باز می دارند و دستهای خود را از انفاق فرو می بندند خدا را فراموش کردند، پس [خدا هم] فراموششان کرد، در حقیقت این منافقان اند که فاسقان اند."

پس به طور فشرده می توان گفت که امر به معروف و نهی از منکر یکی از صفات و خصلت های فارق، مابین مؤمن و منافق است.

۷ - عدم نهی از منکر یکی از اسباب نزول لعنت الهی میگردد:

اهمیت دیگر امر به معروف و نهی از منکر این است که خداوند متعال آن عده مردمان بنی اسرائیل را که یکدیگر خود را از اعمال منکر و ناشایسته منع نمی نمودند، بسبب این عمل مورد لعنت و نفرین قرار داده آنجا که فرموده است:

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ
كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ المائدة: ۷۸ - ۷۹

ترجمه "از میان فرزندان اسرائیل آنانی که کفر ورزیدند، به زبان داوود و عیسی بن مریم مورد لعنت قرار گرفتند این [کیفر] به خاطر آن بود که عصیان ورزیده و از فرمان خدا تجاوز می کردند. [و] از کار زشتی که آن را مرتکب می شدند یکدیگر را باز نمی داشتند، راستی چه بد بود آنچه می کردند."

این عقوبت الهی که به شیوه لعنت و نفرین بر بنی اسرائیل نازل گردید تنها مخصوص بنی اسرائیل نبوده، بلکه پیروان این امت را نیز تهدید می کند؛ چنانچه ابوبکر صدیق رضی الله عنه روزی بر منبر پیامبر صلی الله علیه و آله بالا شده

فرمود: ای مردم! شما این آیت رامی خوانید:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا تَضُرُّوهُم مِّنْ ضَلٍّ إِذَا هَمَّتْ بِشَرٍّ إِلَى اللَّهِ مَرَجِعَكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ المائدة: ۱۰۵

ترجمه "ای کسانی که ایمان آورده اید به خودتان بپردازید، هرگاه شما هدایت یافتید آن کس که گمراه شده است به شما زبانی نمی رساند، بازگشت همه شما به سوی خداست پس شما را از آنچه انجام می دادید، آگاه خواهد کرد."

اما آن را در غیر محل و موضع آن حمل می نمائید؛ زیرا من از رسول الله صلی الله علیه و آله شنیدم که میفرمودند: «مَنْ قَوْمٍ يُعْمَلُ فِيهِمْ بِالْمَعَاصِي ثُمَّ يَقْدِرُونَ عَلَى أَنْ يُعْزِلُوا ثُمَّ لَا يُعْزِلُوا إِلَّا يُوشِكُ أَنْ يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ مِنْهُ بِعِقَابٍ» (۸)

یعنی "نیست هیچ قوم و گروهی که در مابین ایشان گناه به شکل آشکار و برملا صورت میگیرد و آن قوم با وصف داشتن توانایی بر تغییر دادن عمل منکر، آن منکر را تغییر نمیدهند مگر اینکه خداوند متعال عقوبت عمومی و فراگیر خود را بر همه آنها نازل می کند."

۸ - وجوب امر به معروف و نهی از منکر یکی از وسایل حفظ مقاصد پنجگانه به شمار میرود:

از بررسی تمام نصوص شرعی این حقیقت واضح و روشن میگردد که ورود نصوص شرعی همه بخاطر تامین مصالح عاجل و آجل انسانها و همچنان زدودن هر نوع مفاسد عاجل و آجل از ایشان بوده، و شکی نیست که در نتیجه تامین مصالح و منتفی شدن مفاسد سعادت و نیکبختی که آرزوی نهایی هر فرد است، متحقق می گردد و مصالح علیایی که شریعت اسلامی به خاطر تأمین و نگهداشت آنها آمده است همانا حفظ جان، حفظ مال، حفظ عقل، حفظ دین، حفظ عرض و ناموس است که از آنها به مقاصد ضروری پنجگانه تعبیر می گردد.

در این شکی نیست که این مقاصد ضروری پنجگانه زمانی به صورت درست محفوظ و مصوون میماند که امر به معروف و نهی از منکر وجود داشته باشد؛ زیرا در صورتی که افراد جامعه در برابر منکرات و اعمال ناشایسته و همچنان

سرکوب نمودن افراد مجرم و بی بند و بار بی تفاوت باشند و به خاطر جلوگیری افراد مجرم از جرم و گناه و پاک ساختن جامعه از معاصی و گناه با یکدیگر همکاری ننمایند، پس نه مال محفوظ میماند، نه جان نه دین مصئون میماند و نه عقل و ناموس.

۹ - امر به معروف و نهی از منکر یکی از علایم و مشخصات جامعه فاضل و بهتر به شمار میرود: وجوب امر به معروف و نهی از منکر همان طوریکه از مشخصات و اوصاف مؤمنین صادق و راستکار به شمار میرود، همچنان از مشخصات یک جامعه فاضل و بهتر نیز به شمار میرود. یکی از مشخصات جامعه فاضل و نیکو، جامعه زنده و قوی، متعاون و هماهنگ این است که در آن جامعه امر به معروف و نهی از منکر حکمفرما بوده ... و همچنان افرادی در آن جامعه باید سراغ گردند که امر به معروف و نهی از منکر نمایند، و افرادی نیز باشند که به امر به معروف و نهی از منکر گوش دهند، و بالآخره جامعه از قوت و توانایی به اندازه ئی برخوردار باشد که عناصر منحرف و گنهکار جرأت گناه و معصیت را نداشته و توانایی اذیت رساندن به مصلحین و دعوتگران را نداشته باشند.

مآخذ:

۱. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، ج ۱۴، ص: ۲۱۱۵۱-۲۱۱۵۲.
۲. اصفهانی، راغب، المفردات، ص: ۳۳۱ ماده (عرف).
۳. (السبت، خالد بن عثمان، الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر، أصوله و ضوابطه، ص: ۲۵).
۴. دهخدا، علی اکبر، فرهنگ دهخدا، ج ۱۴، ص: ۲۱۶۹۸.
۵. اصفهانی، راغب، المفردات، ص: ۵۰۵، ماده (نكر).
۶. السبت، خالد بن عثمان، ص: ۱۰۱.
۷. صحیح مسلم.
۸. سنن ابی داود (۴ / ۲۱۴).

کورنی او ټولنه د اسلام له نظره

درېمه برخه

استاد محمد اسماعیل صافی

د اسلام له نظره د ښځې حقونه

الله ﷻ د نارینه او ښځې خلقت په لاندی آیت کې بیانوي:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ﴾
الحجرات: ۱۳

ژباړه: ای خلکو! تاسې مې له یوه نارینه او یوې ښځې څخه پیدا کړی او بیا مو ډلې او قبیلې وگرځولی، ترڅو یو بل سره وپېژنی په رښتیا سره ستاسو نه غوره د الله ﷻ په نزد هغه کس دی چې متقی او پرهیزګاره وي. الله ﷻ په پورتنی آیت کې نسبي اړیکو ته اشاره کړې او دواړه جنسونه یې د (ناس) په لفظ سره یاد کړی چې ټول انسانان په کې شاملېږي او دیوه پلار او یوې مور څخه پیدا شوي او هیڅاته یې یو پر بل لوروالی نه دی ورکړی او د لوروالی او فضیلت معیار یې یوازې تقوا بللې ده.

د انسان کرامت او فضیلت هله جوتهږي چې د الله ﷻ فرمان منونکی وي، د نیکو کارونو په کولو کې تر ټولو مخکې وي. کرامت، شرافت او نیک عمل یوازې په تقوا کې دی او بېس.

لايزال خالق ﷻ په بل آیت کې داسې فرمایي:

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيَطِيعُونَ أَمْرًا مِّنْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ

حکیم ﷻ التوبة: ۷۱

ژباړه: مومنان او مؤمنې ښځې ځینې د نورو دوستان دي چې ورته په نیکو کارونو امر کوي او له بدو کارونو څخه یې منع کوي او لمونځونه کوي، زکات ورکوي، او د الله ﷻ او دهغه د رسول ﷺ پیروي کوي، نو همدا ډله هغه کسان دي چې ډیر ژر به الله ﷻ هغوی وپېښي او په رښتیا سره الله ﷻ ډیر قدرت مند او حکیم ذات دی.

الله ﷻ په دې مبارک آیت کې د مسلمان خاص صفات بیان کړي دي، ځکه چې د مسلمان له صفتونو څخه دا دي چې مسلمانان باید په خپلو کې مینه، محبت، شفقت او وروړولي ولري.

الله ﷻ په خاص ډول د هغو مسلمانو ښځو صفات بیان کړي چې د اسلام منلو او د رسول اکرم ﷺ سره بیعت کولو ته راغلي دي. په دې اړه الله ﷻ په مبارک آیت کې داسې فرمایي:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يَبَايِعْنَكَ عَلَىٰ أَنْ لَا يُشْرِكَنَّ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَأَبَيْحَهُنَّ مَا سَفَعْنَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ رَّحِيمٌ﴾
الممتحنة: ۱۲

ژباړه: ای پیغمبر ﷺ! کله چې مؤمنې ښځې درته راشي او وغواړي چې تاسره بیعت وکړي او په دې سره هود وکړي چې د الله ﷻ سره به هیڅ شریک نه نیسي، غلا به نه کوي، زنا به نه کوي، خپل اولادونه به د لوږې له وېرې څخه نه وژني او په درواغو پردی ماشوم خپل ځان او مېړه ته نسبت ور نه کړي، چې ورڅخه زیږېدلی نه وي او دا چې په نېکو کارونو کې ستا نافرمانی ونه کړي، نو ورسره بیعت وکړه او ورته له خدای ﷻ څخه

بېښنه وغواړه چې په رښتیا سره الله ﷻ ډیر بېښوونکی او مهربانه دی.

د مکې له فتحې څخه وروسته ښځې ډلې ډلې رسول اکرم ﷺ ته راتلې او مسلمانېد لپاره او د رسول اکرم ﷺ سره به یې بیعت کولو.

الله ﷻ د ښځو سره د ښه چلند په هکله داسې فرمایي: ﴿وَعَايِشُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَمَسَ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَبَرًا كَثِيرًا﴾
النساء: ۱۹

ژباړه: او د ښځو سره په ښې طریقي سره ژوند وکړی، که چېرې هغوی مونه خوشېدلې، بیا هم آزار مه ورکوي، ځکه کېدای شي ځینی شیان بد وبولي خو الله ﷻ به په کې خیر او برکت اچولی وي.

همدا رنگه رسول اکرم ﷺ فرمایي:

هیڅ مېړه باید د خپلې ښځې سره دښمني ونه کړي او هغه آزار نه کړي، که یې یو عادت ورڅخه خوښ نه وي، کېدای شي بل یې دی راضی کړي. «۹»

همدا رنگه رسول اکرم ﷺ د ښځو سره د ښه چلند په اړه داسې فرمایي: د هغو مومنانو ایمان کامل دی چې غوره اخلاق ولري او ستاسو څخه غوره کس هغه څوک دی چې د خپلې ښځې سره ښه چلند کوي. «۱۰»

او په بل حدیث کې یې داسې فرمایلي دي:

ستاسو څخه غوره کس هغه څوک دی چې د ښځو او اولادونو سره غوره چلند کوي او زه په خپله کورنۍ کې تر تاسو ټولو غوره چلند کوم. «۱۱»

ښه چلند دادی چې نارینه د ډیرو غوره الفاظو او کلماتو څخه ګټه واخلي او زیار وېاسی، چې

ښځه د ژوند شریک او خپل تل پاتی دوست خوشحاله وساتی او د هغې شخصیت او کرامت ته زیان ونه رسوي.

د خورو، کالیو او نورو مصرفونو په برابرولو او چمتو کولو کې په پوره توګه کوښښ وکړی او د امکان تر حده پوری خپله ښځه راضی وساتی.

الله ﷻ په دې اړه داسې فرمایي:

﴿وَلَا تُسْكِنُ عَذَابًا يُعَذِّبُكَ وَمَنْ يَعْمَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ البقرة: ۲۳۱

ژباړه: او یوازې د ضرر او زیان رسولو لپاره ښځې مه ساتی او هر هغه څوک چې داسې وکړي نو یقیناً پر ځان یې ظلم کړی دی.

لا یزال خدای ﷻ د ښځو د حقونو په اړه داسې فرمایي:

﴿وَكُنْ مِثْلَ الَّذِي عَلَيْكَ بِالْمَعْرُوفِ﴾ البقرة: ۲۲۸

ژباړه: هغه حقونه چې نارینه یې پر ښځه باندې لري، ښځه یې همدارنګه په نارینه ووهم لري.

د ښځې مادي حقونه:

۱- مهر

مهر د ښځې خالص مال دی، چې د واده او د جانیبوند رضایت سره جوخت د ښځې شخصي مال کیږي او ښځه د هغه د تصرف حق لري. ښځه حق لري چې په خپله یې تصرف کړي، پلار، میره او یا هر چاته یې چې خوښه وي، ورکړي.

الله ﷻ د ښځې د مهر په هکله داسې فرمایي دي:

﴿وَمَا تَوْأَلَى النِّسَاءِ صَدَقَتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ النساء: ۴

ژباړه: او په ښه زړه سره د ښځو مهر هغوی ته ورکړی.

همدا رنگه په بل آیت کې داسې فرمایي:

﴿فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً﴾ النساء: ۲۴

ژباړه: که موږ یوې ښځې سره واده وکړ او ورسره یو ځای شوی، نو مهر یې پوره ورکړی او دا الهي فريضة ده.

ښځې ته د مهر د ورکولو موخې د نکاح عقد ته ارزښت ورکول، د ښځې شخصیت ته درناوی، د ښځې په وړاندې ښه نیت او د ګډ ژوند د دوام لپاره د مېړه د صداقت ښودل دي.

۲- د ژوند کولو او د اوسیدلو مصارف:

د ښځې د ژوندانه د اړتیاوو پوره کول پر نارینه وو واجب دي. میره شرعاً مکلف دی چې د خپلې ښځې لپاره د اوسیدلو ځای، خواړه، کالي او نور د

ژوند ضرورتونه پوره کړي الله ﷻ په دې اړه داسې فرمایي دي:

﴿أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجِبَتُمْ وَلَا تَجْأَرُوهُنَّ لِيُضْطَرُّوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَئِكَ حَمَلَ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ الطلاق: ۶

ژباړه: ښځوته په هغه ځایونو کې د اوسیدلو ځای ورکړی، چې په خپله په کې اوسېږي او ضرر مه رسولی دوی ته چې تنګي راولي په دوي او که امیندواره وي، نو نفقه یې کړی، تر هغې پورې چې ماشوم نری ته راولي.

که څه هم دا مبارک آیت د طلاق شوو ښځو په حق کې چې په عدت کې وي، نازل شوی دی، چې د نفقې وجوب ثابتوي، خو د مبارک آیت حکم عام دی او هغه ښځې چې طلاق شوې نه وي او هم په عدت کې نه وي، په کې شاملېږي.

د رسول اکرم ﷺ په ډیرو احادیثو کې ښځې ته د مایحتاج څیزونو برابرول واجب بلل شوي دي.

له هغې جملې څخه ابو داود له معاویه او قشیري څخه نقل کوي چې ویلي یې دي:

د رسول اکرم ﷺ مبارک حضور ته ورغلم او پوښتنه مې ترې وکړه چې زموږ د ښځو په اړه ستا نظر څه دی؟ هغه مبارک وفرمایل: له هماغه خورو څخه چې تاسې یې خوری، هغوی ته یې هم ورکوی او له هماغه رختونو څخه چې خپل ځان ته جامې ترې جوړوی، هغوی ته یې هم جوړې کړی ښکښل مه ورته کوی او مه یې وهی او ورسره بد او ناوړه چلند مه کوی. «۱۲»

امام بخاری او امام مسلم ﷺ له حضرت بې بی عایشې رضی الله عنها څخه روایت کوي چې د ابوسفیان ښځه هنده د رسول اکرم ﷺ مبارک حضور ته راغله او ویې ویل: یا رسول اکرم ﷺ ابوسفیان خسیس صفته سړی دی او زما د اولاد مصارف پوره نه راکوي او زه مجبور یم چې له ده نه پټ یوڅه واخلم رسول اکرم ﷺ ورته وفرمایل: د خپل ځان او اولاد د اړتیا په اندازه یې واخله.

همدا رنگه امام مسلم نقل کوي چې رسول اکرم ﷺ په حجة الوداع کې وفرمایل: د ژوندانه د ضروریاتو، جامو او خورو برابرول پرتاسو (نارینه وو) باندې دي «۱۳»

الله پاک ﷻ خپل نازنین پیغمبر ته خطاب کوي او فرمایي:

﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا

كُلَّ الْبَسِطِ فَتَقْعَدَ مَلُومًا مَحْسُورًا﴾

الإسراء: ۲۹

ژباړه: خپل لاس د غاړې سره مه تړه، یعنې نورو سره له مرستې څخه ځان مه سپموه او بخیل کیږه مه اوله حد څخه زیات لاس خلاصی کیږه مه، چې له کاره ولوېږي او ملامت شي او غمجن شي.

پاک الله ﷻ د خرڅ، مصرف او مرسته کولو لاری چارې خپلوبنده کانونه ښودلې دي، چې مسلمان باید پخپلو ورځنیو مصارفو کې نه دومره خسیس او کم همته شي، چې مال او دارایی لرلوسره سره په خپل اولاد باندې تنګسیه راولي همدارنګه یې له اصراف څخه منع کوي او په دې اړه داسې فرمایي:

﴿وَلَا تُبْذِرْ بَذِيرًا﴾ (۳۱) إِنَّ الْمُبْذِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ ... الإسراء: ۲۶ - ۲۷

ژباړه: او اسراف مه کوه، په رښتیا سره اسراف کوونکي د شیطان وروڼه دي.

۳- د ښځو د دنفساني غوښتنو پوره کول:

الله پاک ﷻ د کورنیو جوړښت د مېړه او ښځې ګډو مصالحو او منافعو په اساس لازم کړی د ښځې نفساني غوښتنې او جنسي غریزې پوره کول هم د هغې د ثابتو حقونو څخه دي او نارینه هم باید دا قدرت او وړتیا ولري، ترڅو د ښځې فطري او طبیعي غوښتنو ته ځواب ووايي.

او څرنگه چې نارینه د جنسي غریزې مړولو ته اړتیا لري، همدارنګه ښځه هم اړتیا لري ترڅو دغه اړخ یې د شریعت په چوکات کې اشباع شي.

نفساني خوند واخلي او قلبي آرامتیا ورته پیدا شي. د ښځو دغه حق ته د رسول اکرم ﷺ په مبارکو حدیثونو کې ټینګار شوی دی.

عبدالله بن عمر رضی الله عنهما روایت کوي چې رسول اکرم ﷺ وفرمایل ای عبدالله رضی الله عنهما اوریدلې مې دي، چې ټوله ورځ روژه نیسی او د شې ډیره برخه لمونځ کوي؟ ویی ویل: هوې! همداسې ده، رسول اکرم ﷺ وفرمایل دا کار مه کوه، ځینی ورځی

روژه نېسه او ځينې ورځې يې خوره، د شېې ځينې برخه لمونځ کوه او نورې استراحت کوه، ځکه چې ستا بدن، سترګې او ښځه دې په تا باندې حق لری او د هريوه حق په ښه توګه ادا کړه.

رسول اکرم ﷺ عبدالله بن عمر رضی الله عنه په دوامداره توګه د نفلي لمونځونو او روژې نه منع کړی و. ځکه چې د خپلو ښځو حقونه يې نشوای ادا کولای.

که چېرې په نفلي لمونځ او روژه کې افراط وکړی، نور خپل اهل سره مينه، مجلس او يو ځای کېدل ټول ترې پاتې کېږي او سړی د خدای ﷻ په وړاندې مسؤول ګڼل کېږي.

د شريعت له نظره په حلالې طريقې سره د جنسي غريزې ارضا کول يو عبادت دی، چې دواړه (زوج او زوجې) ته پرې ثواب حاصلېږي. لکه چې رسول اکرم ﷺ فرمايي:

له خپلو ښځو سره ستاسويو ځای کېدل احسان او صدقه ده؛

صحابو کرامو وويل: يا رسول اکرم! مونږ د طبيعي او نفساني غوښتنو د پوره کولو په خاطر له خپلو ښځو سره يو ځای کېږو آيا اخروي ثواب مو په برخه کېږي؟

رسول اکرم ﷺ وفرمايل که چېرې له ناروا لارو څخه دغه کار ترسره کړی، نود الله ﷻ د عذاب سره به مخامخ نشی؟ دغه کار که د حلالې لارې څخه ترسره شې، نواجر او ثواب لري «۱۴»

۴- د مېړه او ښځې ترمنځ د پټو رازونو ساتل:

يو د هغه حقونو څخه چې ښځه يې په خپل مېړه باندې لري، هغه دادی چې بايد پټ اسرار او رازونه يې نورو ته ونه ويل شي. ځکه چې په شريعت کې د مېړه او ښځې د رازونو برملا کول لويه ګناه ده.

امام مسلم له ابو سعید خدری رضی الله عنه څخه روايت کوي، چې رسول اکرم ﷺ فرمايلي دي: په قيامت کې به ترټولو بد ځای د هغه مېړونو په برخه وي، چې د خپلو ښځو سره يو ځای کېږي او بيا دغه پټ راز هر چاته و اېي؛

همدا رنگه ښځې ته هم نه ده روا چې دا پټ راز نورو ښځو ته بيان کړي.

۵- تعليم او تربيه او د ديني مسايلو زد کړه: پر نارينه وولازمه ده چې خپلو ښځو او اولادونو ته تعليم او تربيه ورکړي، اسلامي احکام وروښي، ترڅو د شرعي اساساتو او احکامو څخه خبر شي، حلال، حرام، حيض، نفاس، اودس، غسل، لمونځ او نورد دين ضروري مسايل هغوی ته وروښايي، ځکه پلار، مور او مېړه لوی مسؤوليت لري او د تعليم نه ورکولو په صورت کې به د آخرت په ورځ مآخذه کېږي.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غُلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ التحريم: ۶

ژباړه: ای مؤمنانو! خپل ځانونه او اهل د دوزخ له اور څخه وساتي، هغه اور چې خس او د بليدو مواد به يې انسانان او ډېرې وي او سخت زړی او تند خويه ملايکی ورباندې مؤظف دي. د الله ﷻ څخه نا فرمانی نه کوي او په هغه څه چې ورته امر کېږي، هغه ترسره کوي.

د کورنی اهل هله د دوزخ له اوره ژغورل کېږي چې د الله ﷻ له او امر وڅخه پيروي اوله نواهيو څخه يې ځان وژغوري، او دا د پلار او مور مسؤوليت دی چې د کورنی ټول غړی سې لاری ته بر ابر کړي.

همدا رنگه الله ﷻ په بل مبارک آيت کې داسې فرمايلي دي:

﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ الشعراء: ۲۱۴
ژباړه: ای پيغمبره ﷺ! خپل او خپلوان د الله ﷻ له عذابه وپېروه.

امام مسلم له حضرت ابوهريره رضی الله عنه څخه روايت کوي، کله چې دا آيت په رسول ﷺ باندې نازل شو، نو ټول خپلوان او دوستان يې د صفا غونډې کې راټول کړل او د اسلام لارې او د نیکو کارونو ترسره کولو ته يې راوبلل، د دوزخ له اور او له الهی ﷻ عذاب څخه يې وپېرول، خپلی لور حضرت فاطمة الزهرا رضی الله عنها ته يې مخ واراوه او ورته يې وويل.

ای فاطمه رضی الله عنها زه د آخرت په ورځ دخپل مال مالک نه يم او نه هم چاته ګټه رسولی شم، نو ته بايد په دغه دنيا کې نیک عمل وکړی او د

الله ﷻ نه په زړه کې ويره ولري.

«۱۵»

همدا رنگه الله ﷻ په بل مبارک آيت کې فرمايلي دي: ﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا﴾ طه: ۱۳۲

ژباړه: او خپل اهل ته په لمانځه سره امر کوه او پخپله هم ورباندې پابند واوسه.

پرمسلمانانو لازمه ده، چې د خپلی کورنی غړی دې ته اړ کړي ترڅو له الهی احکامو څخه پيروي وکړي، لمونځ وکړي او نیک عملونه پېنږدي، ترڅو دلايزال ذات ﷻ رضا ترلاسه کړي.

نور بيا...

مآخذونه:

- ۹- احمد و مسلم- فقه خانواده در جهان معاصر ۱۳۹ مخ.
- ۱۰- اخرجه احمد والترمذی.
- ۱۱- اخرجه الترمذی-- فقه خانواده در جهان معاصر، ۱۴۰ مخ.
- ۱۲- فقه خانواده در جهان معاصر صفحه ۱۴۹،
- ۱۳- فقه خانواده در جهان معاصر صفحه ۱۵۰،
- ۱۴- صحيح مسلم عن ابی ذر الغفاری.
- ۱۵- د جامع احکام القرآن تفسیر، ۳ جزء، ۹۶ مخ.

سوره‌های حفظ و حدت مسلمانان

محبیب الرحمن "افضلی"

متوجه امت است در ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ اهمیت تحقیق و تفتیش در اخبار را واضح می سازد و شامل است تمام عصرها، زمانها و مکانها را که باید در اخبار اشخاص فاسق و یا مجهول الحال تثبت و تحقیق صورت گیرد تا باعث شرمندگی و ندامت انسان در اشاعه خبر غیر متعمد و غیر مبتنی بر دلیل نگردد. هدف از تمام این سفارش ها و توصیه های الهی همانا حفظ وحدت اسلامی و همبستگی در میان مسلمانان و اخوت ایمانی است که الله ﷻ ما را مکرراً به آن دعوت نموده است؛ مثلاً: اگر در قضیه قوم بنی المصطلق خالد اقدام نمی کرد، و در اسلام آنها تثبت نمی نمود و بدون تحقیق و تفتیش لازم، بر آنها یورش و برخورد میکرد، بعداً ظاهر میگردید که آنها مسلمان اند، چه فاجعه خطرناک رخ میداد! و چه اندازه پیکر نیرومند اسلام جریحه دار می شد! از اینجاست که قرآن کریم میفرماید:

﴿فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِمَهْلِكِهِمْ
فَتُصِيبُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ بِنُفُسِكُمْ﴾

﴿الْحَجَرَات: ۱۳﴾
ترجمه: "ای مردم! ما شما را از یک مرد و زن آفریده ایم، و شما را قوم، قوم و قبیله قبیله نموده ایم تا همدیگر را بشناسید (و هر کسی با تفاوت و ویژگی خاص درونی و بیرونی از دیگری مشخص شود، و در پیکر جامعه انسانی نقشی جداگانه داشته باشد)؛ بی گمان گرامی ترین شما در نزد الله متعال، متقی ترین شماست."

دوم: تحقیق و تثبت در اخبار

به خاطر حفظ وحدت و جلوگیری از افتراق و پراگندگی و حفظ آبرو و عزت دیگران تحقیق و تثبت در اخبار لازم است: الله متعال میفرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَائِقٌ مِّنْ قَوْمٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِمَهْلِكِهِمْ فَيُصِيبُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ بِنُفُسِكُمْ﴾
﴿الْحَجَرَات: ۶﴾

ترجمه: ای کسانی که ایمان آورده اید! اگر شخص فاسقی خبر مهمی را به شما رسانید، در باره آن تحقیق کنید، مبدا بدون آگاهی به گروهی آسیب رسانید و بر اثر آن از کرده خود پشیمان شوید."

بدون شک این نظم قرآنی و خطاب که

قرآن کریم اسلوبهای مختلف را برای حفظ وحدت مسلمانان معرفی میکند، در قرآن کریم، موضوعات زیاد است که ما را به وحدت تشویق و از هرگونه تفرق و جدائی صفوف و تشتت افکار و آراء که سبب تضعیف وحدت گردد، منع میکند؛ ولی من در این مطلب تنها به آن عده اسالیب که در قالب امر و نهی در سوره حجرات آمده بحث می نمایم، بدون شک هر یکی از آنها شیوه و اسلوب ارزشمندی است برای حفاظت وحدت، جلوگیری از اختلاف و تفرقه در میان امت اسلامی که آنها عبارتند از:

اولاً: بیان اینکه انسانها در اصل و منشأ پیدایش یکی اند:

انسانها به اعتبار خلقت و منشأ پیدایش همه دارای اصل و ریشه واحد اند، این موضوع در سوره حجرات به هدف حفاظت وحدت امت اسلامی، و تعامل مبتنی احترام با سایر امتها و قبایل دیگر ذکر شده است. الله سبحانه و تعالی ارشاد می کند:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ

ترجمه: "تحقیق کنید تا قومی را از روی نادانی آسیب نرسانید و به کرده خود پشیمان شوید."

سوم: اجتناب از چیزهایی که اخوت و یکپارچگی وحدت مسلمانان را آسیب می رساند:

الله سبحانه و تعالی مؤمنان را از تمام اعمال، رفتار، و سخنان که باعث از هم پاشیدگی مسلمان می گردد به شدت منع و کارهای را که اخوت و برادری مسلمانان را خراب می کند فسق بعد از ایمان تعبیر کرده و می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا يَسَاءُ مِمَّنْ رَّسَاهُ عَسَىٰ أَن يَكُونَ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِاللِّغَابِ بِئْسَ الْأَلَامُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾^{۱۱} الحجرات:

ترجمه: "ای کسانی که ایمان آورده اید! نباید گروهی از مردان شما گروه دیگری را استهزاء کنند، شاید کسانی که مسخره کرده شدند، از مسخره کننده بهتر باشند، و نباید زنانی را دیگری را استهزاء کنند، زیرا چه بسا زنان مسخره شده از اینان خوبتر باشند، و همدیگر را طعنه نزنید و مورد عیبجویی قرار ندهید، و یک دیگر را با القاب زشت و ناپسند بخوانید. (برای مسلمان) چه بد است یاد کردن کسی به فسق بعد از ایمان آوردنش! کسانی که (از چنین اعمالی و اقوالی) دست برندارند و توبه نکنند، ستمگارانند."

چیزهایی که در این آیات ممنوع قرار داده شده است:

۱- تمسخر و استهزاء به دیگران
اولاً: الله متعال مردان را

مخاطب قرار میدهد:

ای کسانی که ایمان آورده اید! نباید گروهی از مردان شما گروه دیگر را مسخره کنند، شاید آن گروه (مسخره شدگان) از گروه مسخره کننده گان بهتر باشند.

ثانیاً: زنان را مخاطب قرار میدهد: و نباید زنانی را دیگر را مسخره کنند، شاید آن زنان از این زنان مسخره کننده بهتر باشند.

استهزاء و تمسخر به دیگران منافی اخلاق مسلمان است؛ زیرا سخریه به معنای استعلای بدون حق و تقدیم هوای نفس بر معیار شرعی و امور دنیا است بر ارزشهای آخرت. علاوه بر غل، کینه و بغض که از استهزاء و تمسخر به بار می آید. از این جهت الله سبحانه و تعالی به پیامبرش دستور می دهد که از شر حاسد و حسد به او پناه ببرد.

۲- منع از طعنه و عیبجویی

﴿وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ﴾ (لمز) عیب گرفتن و طعنه زدن، امام ابن جریر رحمته الله گفته است. (لمز) به دست و چشم و زبان و اشاره صورت میگیرد و (همز) عیب گرفتن به زبان را گویند.^{۱۰}

و این هردو کار (لمز و همز) عمل بسیار قبیح، نکوهیده و خلاف ادب ایمان و اخوت اسلامی است که وحدت مسلمانان را کاملاً تخریب میکند؛ چرا که مؤمنان همه حیثیت یک نفس و پیکر واحد را دارند پس کسی که مؤمنی را عیب می گیرد در حقیقت خودش را عیب گرفته است؛ از این جهت در این آیت کریمه در عوض (اخوانکم) (انفسکم) آمده است؛ زیرا همه مسلمانان در حقیقت پیکر واحد اند.

۳- منع از استعمال القاب قبیح و ناپسند

﴿وَلَا تَنَابَزُوا بِاللِّغَابِ﴾ یک دیگر را به القاب زشت یاد نکنید یعنی نباید مسلمان برادر مسلمانش را به القاب مانند: منافق، فاسق، یهودی، نصرانی، و... یاد کند ﴿وَلَا تَنَابَزُوا﴾ از کلمه (النبز) گرفته شده است، به معنی لقب بد، و یاد کردن به القاب بد در زمان جاهلیت یک امر معمول بود، از این جهت نهایت تفرقه و جنگ های خانمان سوز در ادوار مختلف جاهلیت به ثبت رسیده است.

۴- منع از سوء ظن و بدگمانی

الله تبارک و تعالی می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ﴾^{۱۲} الحجرات:

ترجمه: "ای کسانی که ایمان آورده اید! از بسیاری از گمانها بپرهیزید. زیرا برخی گمانها گناه اند، یعنی چیزی را که به صورت یقین نمیدانید، به محض گمان در حق بنده مؤمن حکم نکنید، چرا که چنین کار برخلاف مقتضای ایمان و منافی با وحدت اسلامی است." مراد از ﴿كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ﴾ گمانهای بدی است که نسبت به گمانهای نیک و خوب بیشتر اند، و گمانهای خوب در حق مؤمنان، امر شایسته و مستحسن است، چنانکه در سوره نور قرآن کریم ارشاد میکند:

﴿لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ

بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ﴾^{۱۳} النور:

ترجمه: "چرا هنگامی که این تهمت را شنیدید، بایست مردان و زنان مؤمن نسبت به خود گمان نیک میکردند و چرا نگفتند: این تهمت آشکار و روشن است!"^{۱۴}

البته گمان بد به اهل خیر و صلاح گناه تلقی می گردد، اما گمان بد در مورد انسانهای بدکار و فاسق از نوع گمانهای

مشمتمل برگناه نیست؛ به همین خاطر امام قرطبی رحمته الله از بیشتر علماء این مسأله را حکایت نموده است که گمان بد در مورد کسی که در ظاهرش نیکوکار بوده باشد، جایز نیست، اما کسی که آشکارا مرتکب کارهای بد میشود گمان بد در مورد وی حرج و گناهی ندارد.^۲

البته اینجا یک سؤال پیش می‌شود که گمان، بد باشد و یا نیک، در اختیار انسان نیست، بلکه گمان بدون اختیار در ذهن انسان خطور میکنند، پس چگونه الله تعالی از امری که در توان انسان نیست منع می‌کند؟

پاسخ این سؤال

۱- مقصود از نهی در این آیت، منع از ترتب آثار گمان است نه از نفس گمان، و اگر گمان بد در ذهن انسان خطور کند، ولی انسان به آن عمل نکند، و این گمان طرز سلوک و رفتار را تغییر ندهد، و شخص به اساس چنین گمان رابطه خود را از جانب شخص مظنون قطع نکند، گردش چنین گمان بد در ذهن انسان باکی ندارد؛ بلکه گمان بد، هنگامی گناه است که انسان گمان بدش را اساس قرار داده و مطابق آن عمل کند، و بدین اساس مناسباتش را با جانب مقابل دگرگون کند و در دلش بغض و کینه را جای دهد و در نتیجه در صدد گرفتن انتقام شود، پس شکی نیست که چنین گمان بد، گناه عظیم است.

۲- انسان می‌تواند با تفکر عمیق خود، در احوال و قراین، در بسیار موارد گمان بد را از خود دور سازد، و احتمالات صحیح را برای توجیه عملی که باعث سوء ظن گردیده است، جستجو کند. بدین ترتیب انسان می‌

تواند برگمانهای بد غالب شود، بنابراین، می‌توان گفت که گمان چیزی نیست که جلوگیری از آن، همیشه از اختیار انسان بیرون باشد.

۵- منع از جاسوسی و دنبال عیوب دیگران گشتن

الله متعال میفرماید ﴿وَلَا تَجَسَّسُوا﴾ و جاسوسی نکنید. تجسس از جمله گناهان کبیره و باعث از هم پاشیدگی در میان امت اسلامی، وحدت و همدلی را از میان افراد امت سلب، و در عوض نفرت و تفرقه را ایجاد میکند.

تجسس، عبارت است از: بحث و تفتیش از اسرار و امور پنهان مردم و به سخنان مردم به طور مخفی گوش فرا دادن است.

جمله: ﴿وَلَا تَجَسَّسُوا﴾ تنتمه جمله قبلی و در عین حال دفع یک برداشت نادرستی نیز می‌باشد که از جمله قبلی در ذهن برخی هاشاید خطور کند، و آن اینکه از جمله ﴿إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْرٌ﴾ شاید برخی مردم چنین اخذ کنند که چون برخی از گمانها گناه است، لذا برای رفع سوء ظن، ما باید تجسس کنیم تا عیوب دیگران را مشاهده نموده به یقین دست یابیم و بعد از آن، عیوب را برملا سازیم، و از گمان بد بپرهیزیم! پس الله سبحانه و تعالی برای رفع و دفع چنین برداشت نادرست، مؤمنان را متنبه ساخت که نه سوء ظن را پیروی کنید، و نه برای طلب یقین، عیوب دیگران را جستجو کنید، همانطوری که گمان بدکار نادرست است، جستجوی عیوب دیگران نیز عمل نادرست می‌باشد.

می‌توانیم این موضوع را به شکل دیگر تغییر کنیم، و آن اینکه انسان زمانی اقدام به تجسس میکند که

شخص در مظان اتهام و سوء ظن قرار گیرد، پس لازم است که ترتیب در نهی قرآنی اولاً از سوء ظن بعداً از تجسس باشد، و این یکی از دلایل زیادی است که توجیهات شرعی هم آهنگ و موافق طبیعت های بشر است.^۳

در حقیقت گمان بد، عامل تجسس، و تجسس سبب کشف اسرار و افشای رازهای نهایی مربوط به اشخاص است، و افشای اسرار باعث تفرقه و از هم پاشیدگی امت اسلامی گردیده و وحدت اسلامی را تخریب میکند و اخوت اسلامی اجازه نمی‌دهد که رازهای خصوصی و شخصی افراد افشاء و تفرقه و بد بینی در میان افراد و جامعه شیوع یابد، بلکه اسلام می‌خواهد که مردم در امنیت و وحدت و بدور از دغدغه جاسوسی راز ها و به دور از بیم افشای عیوبشان زندگی خود را سپری کنند، نه اینکه هرکس در جستجوی عیوب دیگران بخریزد و حیثیت و آبروی مردم را برهم زند و جهنم نفاق، سوء ظن و تفرقه را به وجود آورد که تمام افراد جامعه در آتش نفاق، بدگمانی، تفرقه و اضطراب سوخته و خاک شوند، و چون سوء ظن و جاسوسی دو پدیده بسیار خطرناک و شکننده روابط برادری و وحدت اجتماعی است، لذا علاوه بر آیاتی که در این مورد نازل شده است، در احادیث زیادی، نیز این دو عمل در پهلوی دیگر اعمال بد شدیداً مورد تقبیح قرار گرفته و نکوهش شده اند، از جمله:

۱- از ابوهریره رضی الله عنه روایت است

که رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: «يَا كُمْ وَالظَّنُّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ، وَلَا تَجَسَّسُوا، وَلَا تَحَسَّسُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا وَكُونُوا إِخْوَانًا»^۴

ترجمه: از گمان بد، اجتناب کنید، زیرا گمان بد، بدترین نوع دروغ است، و به دنبال عیوب دیگران نباشید، تجسس نکنید، به یکدیگر پشت ننمایید، و با یکدیگر دشمنی نکنید و برادروار بندگان الله باشید.

۲- درخصوص کسیکه دنبال عیوب مردم گشته جاسوسی میکند، از ابو برزه اسلمی رضی الله عنه روایت است که رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند:

«يَا مَعْشَرَ مَنْ آمَنَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يَدْخُلِ الْإِيمَانُ قَلْبُهُ لَا تَغْتَابُوا الْمُسْلِمِينَ وَلَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ اتَّبَعَ عَوْرَاتِهِمْ يَتَّبِعِ اللَّهُ عَوْرَتَهُ وَمَنْ يَتَّبِعِ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ فِي بَيْتِهِ»^۵

ترجمه: ای گروهی که به زبان ایمان آورده اید! و تا هنوز ایمان در قلبش جای نگرفته است، مسلمانان را غیبت نکنید، و دنبال عیب های ایشان نگردید، زیرا کسیکه دنبال عیب های مسلمانان بگردد، الله عیب های او را دنبال میکند، و کسی را که الله عیب هایش را دنبال کند، او را در درون خانه اش رسوا خواهد کرد.

۶- منع از غیبت

الله تبارک و تعالی می فرماید:

﴿وَلَا يَغْتَابَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ﴾^{۱۲}

ترجمه: "برخی از شما برخی دیگر را غیبت نکنند، آیا هیچ يك از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده خود را بخورد؟ به یقین همه شما از مرده خواری بدتان می آید، از الله بترسید، بیشك الله متعال بسیار توبه پذیر و مهربان است".

الله متعال در این آیت، غیبت را به خوردن گوشت برادر تعبیر میکند، تا اینکه معنای اخوت واضح گردد؛ زیرا معنای اخوت یعنی: عاطفه، دلسوزی، مهربانی و الفت است، نه عیب جوئی، القاب بد، تجسس و غیبت.

قصه ماعز اسلمی رضی الله عنه که به زناي خود اعتراف و اقرار نمود، بسیار روشن است، عده بعد از رجم ماعز گفتند: الله به وی ستر کرد ولی آمد و خود را رسوا ساخت، تا اینکه مثل سگ سنگ سار گردید، وقتی که

رسول اکرم صلی الله علیه و آله این سخن را شنید، اولاً سکوت فرمودند، تا اینکه به جیفه (خود مرده) خر و یا حیوان دیگر برخورد که گوشتش بوسیده شده بود و گفت: ای فلان و فلان! بیایید و از گوشت این حیوان خود مرده بخورید، آن دو شخص غیبت کننده گفتند: یا رسول الله! الله به شما رحم کند! آیا این را خورده می شود؟! رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «مَا نَلْتَمَأ مِنْ عَرَضٍ هَذَا إِنَّمَا أَشَدُّ مِنْ أَكْلِ هَذِهِ الْجِيفَةِ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُ الْآنَ فِي أَنْهَارِ الْجَنَّةِ»^۶

ترجمه: "قسم به ذاتیکه جانم در اختیار اوست چیزی را که شما مرتکب شدید در حق برادران، نزد الله سخت تر از خوردن این خود مرده است قسم به الله او (ماعز) اکنون در روضه ها و انهار جنت در حال سیاحت و خوشی است!"

رسول اکرم صلی الله علیه و آله میفرماید: "يَحْسِبُ امْرِئٌ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْفَرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ كُلُّ الْمُسْلِمٍ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعَرَضُهُ"^۷

ترجمه: برای انسان همین گناه کافی است که برادر مسلمانش را تحقیر کند، خون، مال و آبروی مسلمان برمسلمان دیگر حرام است.

علاوه بر این، احادیث زیاد وجود دارد که در آن حرمت غیبت، تقبیح و نکوهش آن بیان شده است، و مسلمانان را از ارتکاب چنین عمل زشتی که موجب عداوت و دشمنی گردیده و زمینه را برای خشونت و جدال مهیا می سازد منع و برحذر داشته است.

منع از تمسخر، غیبت، عیب جویی، تجسس و سایر مسایل که در سوره حجرات از آنها منع شده و یا مسایل دیگری که به انجام آنها دستور داده شده است، همه به خاطر بقای وحدت مسلمانها، وحدت صفوف و عزت آنها

است، زیرا همه رذایل اخلاقی که در این سوره از آنها باز داشته شده ایم، و یا مکارم اخلاقی که به آنها دستور داده شده ایم، باعث دور شدن قلوب، تنفر و تفرقه میگردد و یقیناً که تفرقه قوت و شکوه امت را نابود و سبب غلبه و جسارت دشمن علیه اسلام و مسلمانان میگردد.

۷- حل منازعات داخلی

شیوه دیگری از شیوه های حفظ وحدت امت اسلامی، حل منازعات و اختلافات درونی مسلمانها است: الله متعال میفرماید: ﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَفُتِّلُوا إِلَىٰ بَيْنَیْهِمَا فِی حَقِّ تَقْیَیْهِمَا إِلَٰهٌ أَمْرٌ إِنَّ اللَّهَ فَاعٍ فَاصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾^۹

ترجمه: «و اگر دو گروه از مؤمنان با یکدیگر جنگیدند، میانشان صلح برقرار کنید. و اگر یکی از این دو گروه، به گروه دیگر تجاوز نمود، با گروه متجاوز بجنگید تا به حکم الله باز گردد».

درین آیه مبارکه الله حکیم و دانا میفرماید: اگر دو گروه از اهل ایمان با هم بجنگند. این کلمات به طور طبیعی دلالت میکند که جنگیدن مسلمین با یکدیگر شیوه اهل ایمان نیست و نباید چنین چیزی روی دهد، و نه از آنان انتظار آن میرود که با وجود مؤمن بودن با یکدیگر بجنگند!

درگیر شدن گروه های مسلمان از نظر الله متعال، حالت بسیار ناپسندی است که اصلاً نباید روی دهد، زیرا جنگ در بین مسلمانان اساساً حرام است، چون صفوف مسلمانان را تضعیف و قوت شان را نابود می سازد، از این جهت رسول اکرم صلی الله علیه و آله در خطبه حجة الوداع در مکه مکرمه فرمودند: «فَإِنْ دِمَاءُكُمْ وَأَمْوَالُكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ، كَحُرْمَةِ

يَوْمَكُمْ هَذَا، فِي شَهْرِكُمْ هَذَا، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا، إِلَى يَوْمٍ تَلْقَوْنَ رَبَّكُمْ، أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ؟ قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: اللَّهُمَّ أَشْهَدُ»^۸

ترجمه: یقیناً خون ها، مال ها و ناموس های شما بریکدیگر حرام است؛ همانند حرمت این روز، در این ماه در این سرزمین تا آنکه به ملاقات پروردگارتان بروید. آگاه باشید! آیا ابلاغ کردم؟ ... گفتند بله! فرمودند: بار الها! شاهد باش.

الله متعال در رابطه به حل مسایل داخلی مسلمانها روش های آتی را بالترتیب بیان و ارشاد میدارد:

۱- اصلاح گروه های متخاصم
مسلمان: زیرا الله سبحانه و تعالی فرموده: ﴿وَلَا يَأْتِيَنَّكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَفْتَلَاوُا فَاصْلَحُوا بَيْنَهُمَا﴾ و اگر دو گروهی از مسلمانان باهم درگیر و به جنگ پرداختند شما در میانشان اصلاح بیارید و کوشش کنید دامنه های جنگ و خون ریزی کسترش و توسعه نیابد.

۲- مقاتله با کسانی که بعد از دعوت و ارشاد به سوی صلح و سازش، راه بغاوت و سرپیچی را انتخاب میکنند.
در این صورت تنها مقاتله با همان گروهی می شود که دست از بغاوت و سرکشی نمی بردارد و سازش را نمی پذیرد. خداوند متعال می فرماید:

﴿إِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَعَلَّهُمَا يَبْتَغِي حَقَّ نَفْسِهِ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ﴾ و اگر یکی از آنها به گروه دیگر بغاوت و تجاوز نمودند، و صلح را نپذیرفتند، پس به آن گروه متجاوز و بغاوتگر بجنگید تا آنکه به سوی حکم الله و اطاعت از فرمان او باز گردند.

ج- دستور به رعایت عدالت، در صورت بازگشت گروه متجاوز بار دیگر به صلح: پس هرگاه اگر گروه متجاوز و بغاوت

گر، بار دوم صلح را پذیرفت و دست از خشونت و طغیان کشید باز در میان شان عادلانه صلح کنید. یعنی: زمانیکه گروه باغی به صلح آماده شد، شما نیز از جنگ دست بکشید و به اصلاح دو گروه متخاصم بپردازید. تمام این دساتیر که برخی آنها در قالب نهی و برخی دیگرش در قالب امر آمده است، هدف و غرض اصلیش همانا حفظ وحدت و توحید صفوف مسلمانها و جلوگیری از رذایل اخلاقی است.

در صورت بروز اختلاف در میان طوائف مسلمین، الله سبحانه و تعالی دو نوع صلح را پیشنهاد می کند:

۱- صلح که هدف از آن تنها توقف قتال و خون ریزی و مساعد ساختن زمینه تفاهم و شناختن اسباب قتال است، در این صلح لازم نیست که از عدالت و جبران خسارت و زیانهای وارده در جنگ بحث گردد.

۲- اما تصفیه حساب و جبران خسارت جانی و مالی و به تعبیر دیگر عدالت انتقالی باید در صلح بعدی مراعات گردد، از این جهت الله سبحانه و تعالی بار دوم صلح را تقیید به عدالت نمود.

علاوه بر اسلوب که جهت حفظ وحدت اسلامی در سوره حجرات ذکر شده است، اصل تحکیم کتاب و سنت در صورت بروز اختلاف و تشتت آراء، راه صواب از طریق تبادل افکار و احترام متقابل، نیز از شیوه های قرآنی برای یک پارچه سازی و حفظ همبستگی امت اسلامی است.

دیگر اینکه ما منحیت مسلمان، باید خود را از عقل گرایی مجرد و خشک که تنها خود را مصروف جستجوی خطاها و مفارق قبل اتفاقات بسازیم، دور بداریم، در غیر آن، دعوت به سوی اتفاق و ترک افتراق هدر و شعاری بیش نخواهد بود.

بر ما لازم است که به این منهج باور داشته باشیم و به خاطر تحقق آن تلاش و کوشش نمائیم و حتی در مضامین درسی مکاتب و پوهنتون های خود، توجه بر اتفاقات جزء نصاب درسی رسمی در تمام کانونهای علمی دعوتی، تدریسی و تحصیلی بسازیم، تا جوانان خود را از طفولیت چنان تربیه نماییم که خون و گوشت شان بر وحدت و اتحاد نشأت، و روش های مبتنی بر اساس گذاشتن قومیت، جنسیت و مذهب کنار گذاشته و اینها جزء از برنامه هایی است که سبب توحید صفوف و اتحاد بین افراد و جامعه اسلامی میگردد.

مآخذ:

- ۱- تفسیر ابن جریر، ج- ۲۴، ص - / ۵۹۷
- ۲- الجامع لأحكام القرآن، ج- ۱۶، ص - / ۲۸۲
- ۳- تفسیر ابن کثیر، ج - ۷، ص - / ۵۰۴
- ۴- صحیح البخاری، باب لَا يَخْطُبُ عَلَى خُطْبَةِ أَخِيهِ حَتَّى يَنْكَحَ، أَوْ يَدْعَ، حدیث شماره: ۵۱۴۳
- ۵- سنن أبی داود، کتاب الأدب، باب فی الغيبة، حدیث شماره: ۴۸۸۰، حدیث صحیح است، دیده شود: الجامع الصغیر، حدیث شماره: ۷۹۸۴. شیخ البانی حسن صحیح دانسته است
- ۶- السنن الکبری، أبو عبد الرحمن أحمد بن شعيب بن علی النسائي، شماره: ۷۱۲۷، ناشر: مؤسسة الرسالة، تحقیق: حسن عبد المنعم حسن شلی.
- ۷- صحیح مسلم، باب تَحْرِيمُ ظُلْمِ الْمُسْلِمِ وَخُذْلِهِ وَاجْتِنَاءُ وَدَمِهِ وَعَرْضِهِ وَمَالِهِ، حدیث شماره: ۶۷۰۶
- ۸- صحیح البخاری، باب قَوْلُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَبِّ مُبْلَغُ أَوْعَى مِنْ سَامِعٍ، حدیث شماره: ۶۷.

په اسلام کې

د اولادونو ترمنځ عدالت

شيخ فريد الله ازهری

او تېرته . د دوی په فکر . دا شرم او عار راوړي . چې دا دود شرعاً او عقلاً باطل او بې خايه دی؛ ځکه لور او زوی دواړه د الله ﷻ څخه انسان ته هبه ده که نیک، صالحان او د شریعت اطاعت کونکي وي نو دا دواړه بیا والدینو ته جاري صدقه ده او الله ﷻ به د دوی له امله والدینو ته ثواب او اجر ورکوي او که نیک نه وي نو بیا د دوی لپاره د ثواب لامل نه شي کېدای، نو نارینه توب په هلکانو او ښځینه توب په نجونو کې کوم عیب نه شي شمیرلی، بلکه دا د الله ﷻ د قدرتونو ښې او ښانې دي چې کله وغواړي څوک نارینه پیدا کوي او کله چې وغواړي څوک ښځینه پیدا کوي، چې د انسان هلک او نجلی په کې کوم رول او اغېز نشته، نو نجلی د عار او شرم هیڅ کوم لامل نه دی.

د الله پاک کتاب قرآن کریم د جاهلي ټولنې د لویو د زیږون په مهال د پلرونو حالت داسې بیانوي: ﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ٥٨ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِن سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ ٥٩ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ ٦٠ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ٦١﴾ النحل: ٥٨ - ٥٩

ژباړه: او کله به چې د دوی کوم پوته د لور زیږون زری وشو نو د ډېر خفګان لامله به یې ښه واوښته او توره به شوه او سخت په غصه به وو او د خپل ټبر او قوم نه به یې ځان پټ کړ؛ ځکه یې ډېر ناوړه زری پرې شوی (اولا لهانده، سرګردانه به یې ځان سره فکر کاوه چې دا پیدا شوي نجلی) آیا دغه نجلی خواره ژوندی وساتي او که د خاورو لاندې یې ژوندی څښه کړي؟ هو څومره بده فیصله ده چې دوی کوله!!

ویش ته. د بیلګې په توګه: یو استاذ چې خپلو زده کړیالانو ته په یوه کچه نمرې او درجې ورکړي چې د پوه او نا پوه یا د عالي، متوسط او ادنی زده کړیال توپیر په کې ونه کړي نو ده مساوات وکړو خو عدالت یې ونه کړو او که همدا استاذ د زده کړیالانو د پوهې کچې ته په نظر، د دوی دې استعداد او د امتحان د پاڼې د حل پر بنسټ نمرې ورکړي نو ده عدالت وکړو او مساوات یې ونه کړو.

په اسلامي ټولنو کې ځینې داسې وګړي شتون لري چې د لور او زوی په منځ کې توپیر کوي یعنې هلکان پرې غوره شمېري، دا توپیر په ګڼو طریقو سره راتلی شي لکه په: سوغات، ډالی، پوشاک، مسکن، خوراکي توکو، مهربانۍ، تعلیم او روزنه او داسې نورو امورو کې چې هلکانو ته په ښه توګه ورکولای شي او نجونو ته په هغه توګه نه شي ورکولای، چې لاملونه یې ډیر دي یا خودا فکر کېږي چې هلکان والدینو سره د زړښت په وخت کې ښه لاس ورکوي او یا دا چې افغانستان یو زراعتي هیواد دی نو دوی د کورکلي او کښت او بزګرۍ چارو کې په نسبت د لورانو پیاوړي او غښتلي وي او یا خودا دود د جاهلیت دور څخه را نقل شوی چې د لورانو زبیریدل عار، شرم او د بد مرګۍ او سپیره توب ښه ګڼله او پری خوا بدې کېدل به چې په خواشینۍ سره دغه دود زمونږ د ټولنې په ځینو سیمو کې هم شتون لري، جاهلي موروثي دودونو او خوښوونو چې په عربو کې و، پلار ته یې اجازه ورکوله چې خپلې لورانې: د فقر، بیوزلۍ یا هم د هغه ننگ او شرم لامله ووژني او ژوندی یې څښې کړي چې کیدای شي دغه نجلی د ځوانۍ په مهال خپلې کورنۍ، قوم

إن الحمد لله الذي قال في كتابه الكريم: ﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ٥٨ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِن سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ ٥٩ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ ٦٠ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ٦١﴾ النحل: ٥٨ - ٥٩

والصلاة والسلام على الذي أرشدنا بقوله: «مَنْ كَانَ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ فَصَبَّرَ عَلَيْهِنَّ، وَأَطْعَمَهُنَّ، وَسَقَاهُنَّ، وَكَسَاهُنَّ مِنْ جَدَّتِهِنَّ كُنَّ لَهُ حِجَابًا مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

(سنن ابن ماجه رقم الحديث: ٣٦٦٩)

وعلى آله و أصحابه و من سار على نهجهم إلى يوم الدين.

وبعد: **د (اولاد) پیژندنه:** اولاد عربي جمع کلمه ده چې مفرد یې (ولد) راځي او په پښتو او دري ژبو کې جمع او مفرد یې دواړه استعمالیږي، لکه مور په خپلو خبرو کې وایو، مثلاً: احمد ولد محمود، یا: د تاسو څو اولادونه دي؟ یعنې د تاسو څو ماشومان دي چې په هلکانو او نجونو دواړو یې اطلاق کېږي، چې په قرآن کریم کې مفرد او جمع دواړه په لسګونو ځای ذکر شوي.

د عدالت پیژندنه: عدالت د عدل څخه اخستل شوی یعنې: (عدم الظلم والجور) یعنې: د ظلم او ټبري مقابل او ضد دی. او په اصطلاح کې: (وضع شيء في موضعه أو إيصال الحق إلى أصحابه) «١»

یعنې: کېښودل د شئ دي په خپل ځای کې. یا عدل ویلی شي: سپارل د حق دې خپل حقدار ته. مساوات ویلی شي: برابري او په مساوي توګه

لیکن اسلامي شریعت دا کاربرد گنلی اود اولادونو ترمنځ یې مساوات او عدالت د اولادونو حق گنلی، د اولادونو ترمنځ د مساوات حق څخه مطلب په روزنه، سوغات ورکولو، اخلاق او نیک چلند کې بر ابرل دي. مثلاً که زوی ښوونه او روزنه ترلاسه کوي باید لورهم د هغې څخه په شرعي ډول بې برخې نه شي او که کوم یو ته تحفه او ډالی ورکول کېږي، نورو اولادونو ته هم باید ورکړل شي، هغه نجلی وي او که هلک. ځکه دواړه د الله ﷻ هبه او ډالی ده چې الله پاک والدینو ته ورکړي دی. لکه څرنګه چې قرآن کریم په دې هکله فرمائي:

﴿يَبْتَئِ لِمَنْ يَشَاءُ اِنْشَاءً وَمَهَبْ لِمَنْ يَشَاءُ اَلَّذِكْرُ ۝ اَوْ يُرْوِجَهُمْ ذِكْرًا وَاِنْشَاءً وَيَهْمِلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيْمًا اِنَّهٗ عَلِيْمٌ قَدِيْرٌ﴾
الشوری: ۴۹ - ۵۰

ژباړه: چاته چې وغواړي لوراني وربښي او چاته چې وغواړي زامن وربښي يا دا چې هم زامن ورکوي او هم لوراني او څوک شند ګرځوي چې خوښه یې وي، هغه ډېر پوه او ځواکمن دی.

د مور خور پیغمبر ﷺ د اولادونو ترمنځ په عدالت او انصاف باندې تاکید کړی او فرمائي: «اغْدِلُوا بَيْنَ اَوْلَادِكُمْ اغْدِلُوا بَيْنَ اَبْنَائِكُمْ».^۲

ژباړه: د خپلو اولادونو ترمنځ عدالت وکړئ د خپلو زامنو ترمنځ عدالت وکړئ.

د لورګانو او زامنو ترمنځ برابريست او مساوات ولو که د ښکلولو په ډول هم وي باید مراعات شي؛ ځکه کله چې ځینې اولادونه، لکه یوه لور یا زوی ښکل کړی شي او بله لور یا زوی ښکل نه شي، زړه کې یې له خپل پلار او مور څخه خفګان رامنځ ته کېږي او یا دا چې د اولادونو خپل منځ کې یو تریله کینه، حقد او حسد پیدا کېږي، په دې هکله روایت دی: «عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَنْ لَا أَتَهُمُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دَعَا رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ فَجَاءَ ابْنٌ لَهُ فَقَبَّلَهُ وَصَمَّهُ وَأَجْلَسَهُ إِلَيْهِ ثُمَّ جَاءَتْهُ ابْنَةٌ لَهُ فَأَخَذَ يَبْدِهَا فَأَجْلَسَهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ غَدَلْتَ كَانَ خَيْرًا لَكَ قَارَبُوا بَيْنَ أَبْنَائِكُمْ وَلَوْ فِي الْقَبْلِ».^۳

ژباړه: ابن جریج نه روایت دی وایي: هغه چا خبرا کړی چې زه یې (په درواغو) نشم متهمولی، په دې باندې چې رسول اکرم ﷺ لره یو انصاري سړي را وغوښتلو، چې د ده زوی ورته راغلو او زوی یې ښکل کړو، نږدې کړ او خپل ځان سره یې کینولو، بیا د هغه لور ورته راغله نو لاس نه یې ونيوله او کینوله، نو نبي ﷺ ورته وفرمایل: که چېرې عدل دې کړی وی ښه به وه درته، د خپلو

اولادونو ترمنځ نږدیوالی (برابري/عدالت) وکړئ اگر که ښکلولو کې هم وي.

که د ټولنې کورنیو او په ځانګړي ډول لورانو او زامنو ته نظر وکړو و به وینو چې د والدینو په خدمت، ترحم، شفقت، مرسته او نه تند ویلو کې لورګانې ډېرې ګړندۍ دي، نو ولې مور زامنو ته به لورانو غوروالی ورکوي، ډیر وړې لور څه نه ورکوي او زامنو ته هر ډول ډالی او سوغاتونه ورکوي، د اولادونو ترمنځ په سوغات او ډالی کې هم باید عدالت وکړل شي که چېرې زوی ته څه سوغات یا ډالی راوړل کېږي او یا ورکول کېږي نو لور ته هم باید همغه ډول کړن ترسره کړی شي؛ ځکه نعمان بن بشیر رضی الله عنهما خپلو ځینو اولادونو ته څه وبخښل او نورو اولادونو ته یې څه نه وبخښلي یعنې د دوی ترمنځ یې توپیر کړی وه او کله یې چې پیغمبر ﷺ ته موضوع یاده کړه او هغه ﷺ دا کاربرد وگڼلو، لکه چې روایت دی: «عَنْ النَّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ سَأَلْتُ أُمَّي أَبِي بَعْضَ الْمَوْهَبَةِ لِي مِنْ مَالِهِ ثُمَّ بَدَأَ لَهُ فَوَهَبَهَا لِي فَقَالَتْ لَا أَرْضَى حَتَّى تُشْهَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخَذَ يَبْدِي وَأَنَا غَلَامٌ فَأَتَى بِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ أُمَّهُ بِنْتُ رَوَاحَةَ سَأَلَتْنِي بَعْضَ الْمَوْهَبَةِ لِهَذَا فَقَالَ أَلَاكَ وَلَدٌ سِوَاهُ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَأَرَاهُ قَالَ لَا تُشْهَدُنِي عَلَى جَوْرٍ وَقَالَ أَبُو خَرِيزٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ لَا أَشْهَدُ عَلَى جَوْرٍ».^۴

ژباړه: د نعمان بن بشیر رضی الله عنهما څخه روایت دی چې وایي مورمې پلارنه وغوښتل چې ماته د خپل مال څخه څه هبه راکړي بیا ورته آماده کړه څه هبه یې راته راکړه مورمې ورته وویل: تر هغوبه راضی نشم چې په دې نبي ﷺ شاهد ونه ګرځوي پلارمې زه د لاس څخه ونیولم په داسې حال کې چې زه ورکوتی وم نبي ﷺ ته یې بوتلم ورته وویل: د ده مورد رواحه لورمانه وغوښتل چې ده ته څه هبه ورکړم، نبي ﷺ ورته وفرمایل: ایا تا لره نور زامن شته؟ وویل: هو، راي وایي گمان مې دی چې وي فرمایل: زه په ظلم نه شاهد کېږم، ابو حریز د شعبي څخه داسې روایت کوي چې زه په دروغو شاهد کېږم.

یوه شېبه اود هغې ځواب: د نارینه او ښځې د میراث تفاوت په اړه یو اشکال هغه دا چې د سورت النساء په (۱۱) آیت کې راځي:

﴿لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ﴾
النساء: ۱۱

د نارینه و لپاره دی دوه بر ابرد ښځو د برخې نه. دلته یو اشکال او پوښتنه مطرح کېږي چې په دې ځای کې ظاهراً د نارینه او ښځینه ترمنځ

تبعیض او توپیر دی؟ په ځواب کې باید ووایو، که چېرې دقیق څېړشو د اسلام یو حکیمانه نظام او عدالت دی، ښځه د نارینه څخه ډیره برخه وړي؛ ځکه ښځه خپل سېم او شتمني ساتي اود مصرفولو په اړه مکلفیت نه لري، خود نارینه برخه د نفقې اود کورنې مصارفو په لاره کې مصرفیږي، تاسوته به یو مثال ذکر کړم: یو پلار وفات شو او ورڅخه یو زوی او یوه لور پاته شوه او شپږ لکه افغانی هم ورڅخه میراث شوی، څلور لکه افغانی د زوی اودوه لکه افغانی د لور شوی، زوی واده کوي د مهر ورکول په خاوند لازم دی او توی او واده کولو مراسمو کې یې ټولې پیسې مصرف کېږي، خو نجلی میړه کوي، مهرهم اخلي او نفقه یې هم په میړه باندې لازم ده، نو دا هیڅ مصرف نه لري، نو د ښځو شتمنی د نارینه و په پرتله زیاته شوه خودا ځکه چې نارینه د کار له لوري لاس ته سرمایه او شتمنی راوړي.

د دې شېبې ځواب په بل عبارت سره: په ظاهره داسې شېبه مور فکرونو ته راځي چې ولې په میراث کې د هکله برخه زیاته ده په نسبت دې نجلی؟ دا شېبه دې ونه شي؛ ځکه هغه توپیر چې په میراث کې د زوی اولورد برخې ترمنځ دی هغه د الهی عدالت په اساس دی؛ ځکه چې په اسلامي ټولنه کې د کور ډېر مسئولیت د زامنو په غاړه وي اولور مسئولیت د کور او کورنۍ په وړاندې د نارینه په پرتله کم دی دا رنگه په اسلامي شریعت کې د نارینه په زمه د نجلی مهر هم لازم ګرځیدلی. برسیره پر دې په واده کولو سره نوی کور جوړوي چې هلته هم د نفقې، لباس او پوښاک او کور مسئولیت د ښځې د میړه په غاړه وي؛ ځکه نو که چېرې د پلار د مال څخه لور ته د زوی سره برابره برخه ورکړل شي دا به هم د عدالت د غوښتنو خلاف وي.

د اسلام مقدس دین کې چې څرنګه نارینه او هلکان فضیلت او غوروالی لري دا رنگه ښځې اونجونې هم ډېر پیژني فضیلت او غوروالی لري نو باید د لور اوزوی په شرعي حقوقو په ورکړه کې هڅه وکړو: د اسلام په مقدس دین کې نجونو او ښځو ډیر اهمیت او فضیلت شتون لري که ښځه نوي مور، خور، لور، ترور، خاله وریره او خورزه به هم نوي، ښځه د انساني نسل د بقا سبب دی نیمه بلکې د نیمې څخه زیاته برخه د انسان د نسل جوړوي، ښځو کې د

آسيه بي بي د فرعون ميرمن، مريم د عمران لور، بي بي عائشه، بي بي خديجه فاطمه زهري عليها السلام په شان ښځې شتون لري، يوازي د حضرت بي بي عائشې عليها السلام څخه (۲۲۱۰) د حديثونو ايتونه شوي. د اسلام مقدس دين په وضاحت سره دا څرگندونه کوي چې ښځه او نارينه په اصل پيدايښت، بشري عامو ځانگړتياوو، تکليفو او مسئوليتونو په تحمل او په جزا اوسزا کې سره يو دي. په دې هکله الله پاک فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ النساء: ۱

ژباړه: اى خلکو! د خپل پالونکي څخه ووبرئ هغه پالونکى چې تاسې يې د يو انسان نه پيدا کړي يې بيايې د هغه ښځه د هغه له ډلې پيدا کړه او د دغو دوو څخه يې (د ځمکې پرمخ) پريمانه نارينه او ښځينه خپاره کړل او هغه الله څخه ووبرئ چې د هغه په نوم د بل نه سوال کوئ (يا دا چې هغه نه سوال کوئ) او د دينه بيره وکړئ چې د خپلولي اړيکې وشلوئ (او صله رحمي له پامه وغورځوئ)؛ ځکه بيشکه الله پاک ستاسو څارونکى دى. پيغمبر ﷺ د هغه پلار لپاره په جنت کې د خپل ځان سره يوځاى والي زيرى ورکړى چې خپلولو نوسره ښه چلند او هغوى په روزنه او ښه ښوونه کې يې هڅه او صبر کړى وي او د الله حق د هغوى په هکله مراعات کړي تر هغه چې لورانې يې سترې شي يا دا چې پخپله مړې شي لکه چې رسول اکرم ﷺ په يو حديث کې فرمايي: «عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ عَالَ جَارَتَيْنِ حَتَّى تَبْلُغَا، جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَا وَهُوَ وَصَمَّ أَصَابِعُهُ»^۵

ژباړه: د انس بن مالک رضي الله عنه څخه روايت دى چې رسول اکرم ﷺ فرمايلي: چا چې دوه لورانو نفقه او روزنه ورکړه ترڅو چې سترې شوي په ورځ د قيامت کې به راشي زه او هغه به داسې يو، دواړه گوټې سره نږدې کړي. په بل حديث کې لولو:

«ما من مسلم له ايتنان فيحسن اليهما ما صحبته - او ماصحبهما - الا ادخلته الجنة»^۶

ژباړه: هر مسلمان چې دوه لورگانې ولري او د هغو سره ترڅو چې ورسره وي او يا ترڅو چې دى ورسره وي نيکي

وکړي يقيناً دغه دواړه لورگانې به هغه جنت ته نښايي.

پيغمبر ﷺ ښه ښځه غوره پانگه گڼلې چې نارينه يې په دنيا کې لري او همدغه صالحه ښځه د خاوند د نيکمرغي يولامل حسابوي په حديث کې پيغمبر ﷺ عمر رضي الله عنه ته په وينا کې فرمايلي دي: «الا أخبرك بخير ما يكتز المرء؟ المرأة الصالحة إذا نظر إليها سرته و إذا أمرها أطاعته و إذا غاب عنها حفظته»^۷

ژباړه: آيا تا د نارينه په ډيره غوره پانگې باندې خبر نکړم چې خپل ځان لپاره يې ذخيره کوي؟ دغه خزانه د هغه صالحه ښځه ده کله چې ورته وگوري نو خوشحاله يې کړي او چې امر ورته وکړي اطاعت يې وکړي او کله چې خاوند له کوره لري وي دهغه د مال، کور، اولادونو، عزت او پټ څخه ساتنه کوي. په بل حديث کې فرمايلي دي:

«الدنيا متاع وخير متاعها المرأة الصالحة»^۸
ژباړه: دنيا ټوله متاع ده خو ډيره ښه متاع يې ښه ښځه ده همدا شان فرمايي: «من رزقه الله امرأة صالحة فقد أعانه على شطر دينه فليتيق الله في الشطر الثاني»^۹

ژباړه: چاته چې الله نيکه ښځه ورکړه يقيناً د هغه سره يې د نيم دين په ساتنه کې مرسته وکړه نو د پاتې نيمايي دين په ساتنه کې د الله نه وډارشي. د ښځې غوراوى او په اسلام کې د ښځې ځاى د پيغمبر ﷺ د دې وينا نه ښه څرگندېږي چې د فاطمې عليها السلام په هکله يې کړې ده چې فرمايي:

«فاطمة بضعة مني، فمن أغضبها أغضبني»^{۱۰}
ژباړه: فاطمه ځما د بدن يوه ټوټه غوښه ده چا چې هغه غصه کړه نوزه يې غصه کړم د حديث دغه مفهوم په بل تعبير سره هم د پيغمبر ﷺ څخه نقل شوى: فاطمه ځما د بدن يوه ټوکره غوښه ده هغه څه ما خفه او غمجن کوي چې هغه خفه کړي او هغه څه ما خوشحاله کوي چې هغه خوشحاله کړي.

د مور فضيلت: د بشر په تاريخ کې هيڅ داسې نظام او دين نه دى ليدل شوى چې د اسلام په کچه يې د ښځې احترام يې د مور په حيث کړى وي او مقام يې ورته پورته وړى وي، په اسلام کې د مور د تکریم په اړه کلکي سپارښتې راغلې دي چې مورته احترام، د الله د عبادت او په توحيد ايمان په کتار کې راوستل شوى اود مور سره ښيگڼه د دين د واجباتو په ډله کې توصيه شوى دي، په اسلام کې د مور حقونه هغو کړاوونو ته

په کتو چې د حمل، زيرون، شيدو ورکولو، روزلو د ماشوم په مهال يې کاللي د پلار د حق څخه مؤکد ده او په تکراري ډول د قرآن کریم په څو آيتونو کې ذکر شوى ترڅو د اولادونو په ذهن کې دغه حقيقت بنسټيز شي چې د مور حقونه د حقوق الله نه وروسته د حقونو په سترگې راځي چې يو انسان يې پرېل لري لکه چې الله پاک فرمايي:

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهَنَا عَلَى وَهْنٍ وَفَضَّلَهُ فِي عَمَلَيْنِ أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلِوَالِدَيْهِ إِلَى الْمَصِيرِ﴾ لقمان: ۱۴

ژباړه: مونږ انسان ته د هغه د پلار او مور په اړه سپارښت کړى (چې د هغوى په حق کې نیک اوسى او نيکي وکړي خصوصاً مور)؛ ځکه د هغه مورد کمزورى د پاسه د کمزورى په حال کې هغه را اخستى، په گېډه کې يې وساته او د شيدو خوړلو پاي يې دوه کاله ده اوزما او هم د خپل مور او پلار منونکى اوسه! (او پوه شه!) چې په پای کې بيا ځاى راتگ زما په لور دى (او ښو خلکو ته جزا او بدو خلکو ته سزا ورکوم).

په صحيح حديث کې راغلي دي چې: «جاء رجل الى النبي . صلى الله عليه وسلم . يسأله: من أحق الناس بحسن صحابتي؟ قال أمك قال: ثم من؟ قال: أمك قال: ثم من؟ قال: أمك قال: ثم من؟ قال: أبوك»^{۱۱}

ژباړه: يو سړى پيغمبر ﷺ ته راغى وي پوښته چې زما د ډير ښه ملگرتيا وړ څوک دى؟ پيغمبر ﷺ ورته وفرمايل: مور دى، هغه سړى وپوښت: بيا څوک؟ وي فرمايل: مور دى. وي ويل: بيا څوک؟ هغه حضرت وي فرمايل: مور دى. وي ويل: بيا څوک؟ وي ويل: پلار دى.

د لور فضيلت: څرنگه چې وړاندې ذکر شول پيغمبر ﷺ د هغه پلار لپاره په جنت کې د خپل ځان سره يوځاى والي زيرى ورکړى چې خپلو لونو سره ښه چلند او د هغوى په روزنه او ښه ښوونه کې يې هڅه او صبر کړى وي او د الله حق د هغوى په هکله مراعات کړي تر هغه چې لورانې يې سترې شي يا دا چې پخپله مړې شي لکه چې رسول اکرم ﷺ په يو حديث کې فرمايي: «عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ عَالَ جَارَتَيْنِ حَتَّى تَبْلُغَا، جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَا وَهُوَ وَصَمَّ أَصَابِعُهُ»^{۱۲}

ژباړه: د انس بن مالک رضي الله عنه څخه روايت دى چې رسول اکرم ﷺ فرمايلي: چا چې دوه لورانو

نفقه اوروزنه ورکړه ترڅو چې ستړې شوي په ورځ د قیامت کې به راشي زه او هغه به داسې یو، دواړه گوټي سره نږدې کړي.

د میرمنې په توګه د ښځې فضیلت: همدا شان اسلام د ښځې مرتبه د نارینه د میرمنې په څېر لوره کړي او ښځې ته یې سترشان ورکړی اورهبانیت یې باطل اعلان کړی او نارینه یې ازدواج ته هڅولي اود خاوند او ښځې پیوند یې په هستی کې د الله د قدرت نښه بللی: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ (الروم: ۲۱)

ژباړه: (د الله په قدرت او عظمت باندې دلالت نېسو کې) یوه نښه دا ده چې تاسو څخه یې د ژوند ملګري تاسو ته پیدا کړی ترڅو د هغوی ترڅنګ (د قلبی جاذبې او کشش په رڼا کې) هوسا اوسې او دهغوی او تاسو ترمنځ یې مېنه او محبت واچاوه (او هر یو یې پرېل مین ګرځولی ترڅو په آرامۍ او هوساینې سره د غوړیدا او پرمختګ د هریو د شخصیت وګرځي اود انسانانو د ژوند د پیوند او د هغوی جسي او روحاني تعادل برقرار او محفوظ وي) په دې کې نښې او دلایل شته د هغه کسانو لپاره چې (د نړۍ د شیانو او مخلوقاتو په اړه) فکر کوي.

په حدیث کې راغلي دي: «من سعادة ابن آدم ثلاثة و من شقاوة ابن آدم ثلاثة من سعادة ابن آدم: المرأة الصالحة والمسکن الصالح والمركب الصالح ومن شقاوة ابن آدم المرأة السوء، والمسکن السوء والمركب السوء» (۱۳).

ژباړه: درې څیزونه د انسان د نیکمرغۍ لاملونه دي او درې څیزونه د ده د بد مرغۍ لاملونه دي. د نیکمرغۍ لاملونه یې: ښه ښځه، ښه کور او ښه سپرلی دي او د بدمرغۍ لاملونه یې: بده ښځه، بد کور او بده سپرلی دي.

اسلام د دې ترڅنګ چې د ښځې تکریم کوي یولړ حقونه یې د خاوند او ښځې لپاره ټاکلي دي او خاوند اړیاسي چې هغه ترسره کړي لکه: مهر چې د ښځې سره د خاوند د ارادې او رغبت څرګندوی دی، قرآن کریم فرمایي:

﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدَقَتِهِنَّ غِلَّةً فَإِنْ طَبَنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ فَمَا تَكُونُ مِنْكُمْ مَرِيضًا﴾ (النساء: ۴)

ژباړه: اود ښځو مهرونه د خالصې او فرضي الهی دالۍ په توګه ورکړي نوکه چېرې یې په خپله خوښه د خپل مېرمنه څه تاسوته وېښي (هغه ترلاسه کړی او) حلال او خواږې وخورئ.

باید زیاته کړو چې د اسلام مقدس قانون د ښځې شخصیت په واده سره د نارینه په شخصیت کې ندی ذوب کړی لکه څنګه چې: د غرب په فرهنگ کې معمول دی چې ښځه د خاوند تابع ګرځي اونور ښځه د خپلې کورنۍ په نوم، نسب او لقب نه پېژندل کېږي بلکې د فلاڼي سړي د مانډینې په نوم پېژندای شي، خو په اسلام کې د ښځې د شخصیت تشخص او استقلال د واده نه وروسته د پخوا په شان ساتلی دی د همدې امله مونږ د پیغمبر ﷺ مانډینې په خپلو نومونو او نسبونو سره پېژنو. د بېلګې په ډول: خدیجه بنت خویلد، عائشه بنت ابی بکر، حفصه بنت عمر، ام حبیبه بنت ابوسفیان، صفیه بنت حی او نور ﷺ همداشان په واده سره د ښځې مدني شخصیت په اسلام کې کمښت نه مومي اونه هم ښځه خپل اهلیت د عقودو، معاملاتو اونورو مالي تصرفاتو کې له لاسه ورکوي. نو ښځه کولای شي د واده وروسته په مستقل ډول پېرل او پېرودل وکړي په خپلو ملکیتونو کې تصرف وکړي اود خپلې شتمنۍ نه ورکړه او صدقه وکړي، دا رنگه کولای شي چې معاملات په خپله او یا د وکیل په ذریعه ترسره کړي.

بناءً په اسلامي شریعت کې د ښځې لوړه مرتبه ده چې د دې مرتبې په اساس باید کمه ونه شمیرل شي اود لوړ اوزوی ترمنځ توپیرونه کرل شي د اولادونو ترمنځ عدالت او انصاف وکړل شي.

پایله: انسان ته اولادونو د الله ﷻ هبه او دالۍ ده باید د هغوی ترمنځ عدالت په صحي او شرعي توګه خوندي وساتي اود دوی ترمنځ هر ډول توپیر څخه ژغورنه وکړي اووالدین د خپلو اولادونو په وړاندې په خپلو دالیو او تحفو، ورکړو، تعامل، مهربانیو او ترجم او داسې نورو ټولو امورو کې باید د کامل تعادل او انصاف څخه کارواخلي اود خپلو اولادونو د نارینه او ښځینه ویا په بل اصطلاح سره د هلکانو اونجونو ترمنځ هیڅ ډول تفاوت او توپیرونه کړي؛ ځکه که دوی نیک او صالحان وي نو دواړه موراوپلارته جاري صدقه ده، نو باید د دوی ترمنځ عدالت قائم او دائم وساتي او هر ډول توپیر څخه خاڼونه وژغوري.

و اخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین و صلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد و علی آله و

صحابته اجمعین
مؤخذونه:

- ۱- آنلاين: الفرق بين العدل والمساواة.
- ۲- سنن ابی داود، باب فی الرجل یفضل بعض ولده فی النحل، د حدیث شمیره: ۲۵۴۴.
- ۳- مصنف ابن عبد الرزاق الصنعاني، هو أبو بکر عبد الرزاق بن همام بن نافع الحميري اليماني الصنعاني (المتوفى: ۲۱۱هـ)، بتحقيق: حبيب الرحمن الأعظمي، (۹/۹۹هـ)، د حدیث شمیره: (۱۶۵۰۱) الناشر: المجلس العلمي- الهند، دویمه طبعه کال، ۱۴۰۳هـ.
- ۴- صحيح البخاري، بَابُ لَا يَشْهَدُ عَلَى شَهَادَةِ جَوْرٍ إِذَا أَشْهَدَ، حدیث رقم: ۲۶۵۰.
- ۵- صحيح مسلم، د حدیث شمیره: ۲۶۳۱.
- ۶- سنن ابن ماجه، د حدیث شمیره: ۳۶۷۰.
- ۷- سنن ابی داود، د حدیث شمیره: ۱۶۶۶.
- ۸- مسند الشهاب لمحمد بن سلامة القضاعي د حدیث شمیره: ۱۲۶۴.
- ۹- المعجم الأوسط، د حدیث شمیره: ۹۷۲.
- ۱۰- صحيح البخاری، حدیث: ۳۷۱۴.
- ۱۱- متفق عليه.
- ۱۲- صحيح مسلم، د حدیث شمیره: ۲۶۳۱.
- ۱۳- مسند الامام احمد، د حدیث شمیره: ۱۴۴۵.

صداقت از نظر اسلام

استاد عبدالرؤف توانا

فراهم کننده نعمات الهی در دنیا و آخرت می باشد.

صداقت به ایجاد اعتماد و بهبود روابط کمک می کند. صداقت در هر کجای که جا باز کند، آنجا را مانند بهشت می سازد.

فلهذا خیرخواهی، رحمت، برکت، کرامت، لطافت، پاکی و ایماننداری در وجود آن فردیست که صداقت را اساسی ترین بنیاد سرشت خود ساخته باشد.

همانگونه که خیانت شریینی ها را به تلخی مبدل می سازد، صداقت تلخی ها را به شریینی تبدیل می کند.

صداقت به معنی راستی و عدم تناقض در گفتار، رفتار و نیت است.

از آنجایی که صداقت زمینه ساز سایر فضیلت ها و دروغ بستر ساز رذیلت هاست، نقش صداقت والدین به عنوان الگوهای عینی در امر تربیت فرزندان حایز اهمیت است.

خانواده محل شکل گیری نخستین هسته صداقت در وجود انسان می باشد، قرآن کریم با کارگیری واژه ((صداق)) در انعقاد

است، فطرت پاک انسان ایجاب می کند که انسان سالم و متعادل بوده، دل و زبانش یکسو و هماهنگ، ظاهر و باطنش یکی باشد و آنچه را باور دارد بر زبان جاری کند.

صداقت، واقعیت همان چیزی است که در نهاد هر کسی وجود دارد.

صداقت زمانی معنا پیدا می کند که گفتار شما با آنچه که در واقعیت وجود دارد، مطابقت داشته باشد. این واقعیت می تواند مربوط به گذشته، حال و حتی آینده شود.

صداقت به عنوان یک فضیلت اخلاقی، در میان همه اقوام و طوایف در طول تاریخ همواره ارزشمند و پسندیده بوده است.

صداقت در برابر دروغگویی و خیانت قرار می گیرد. در حقیقت، صدق و خیانت در تقابل با یکدیگر قرار دارند و صداقت به این معنا مترادف با امانت است.

بدین ترتیب، صداقت، به معنای راستگویی، رو راست بودن با مردم، پایبندی به پیمانها و امانتداری است، مسلمان صادق، کسی است که در جهت حق و حقیقت حرکت می کند.

صداقت کلید خوشبختی، سعادت، و

صداقت از دیدگاه شریعت اسلامی کلید گشاینده برای هر درب بسته و فاتح درهای پیروزی برای فرد مسلمان می باشد.

شاعر چه زیبا می فرماید:

ای صداقت بر تو رحمت از تو عزت یافتیم

ای خیانت بر تو لعنت از تو ذلت یافتیم

صداقت در گفتار، رفتار و کردار بیان کننده تقوا و ایمان مسلمان بوده که مشابه یک دیوار حایل میان حق و باطل می باشد و در نزد پروردگار مهربان، خوبترین اشخاص، افراد باتقوا، صادق و امانتدار می باشند.

بالا تر از صداقت و راستی از منظر شخصیتی هیچ عمل دیگری وجود ندارد، یعنی صداقت نمایانگر شخصیت معنوی و ارادی فرد می باشد که به هر آنچه می گوید به آن عمل می کند و به آن اعتقاد و ایمان می داشته باشد.

صداقت از نور ایمان

و شخصیت حقیقی انسان تبارز می یابد و همچنان راستگویی از اعمال نیک و پسندیده انسانی منشأ می گیرد.

اسلام دین دعوت و جهاد مطابق فطرت سلیم انسانی

میثاق غلیظ میان زوجین تاکید و به اهمیت دوام و قوام نسل انسان با حفظ فطرت سلیم انسانی در محور مودت و رحمت تاکید دارد.

بنابر این زمانی جامعه سالم و صادق خواهیم داشت که خانواده های سالم و صادق داشته باشیم.

یکی از ارزش های اخلاقی که بر نقش والدین در تربیت فرزندان در آموزه های اسلامی به آن تأکید شده ((صداقت)) است.

بی تردید والدین به عنوان رهبر خانواده وظیفه خطیری بر دوش دارند؛ چرا که سود و زیان روش های اتخاذی آنها در سرنوشت سایر اعضا دخیل و تاثیرگذار است.

از آنجایی که فرزندان، رفتار والدین را به عنوان الگو، ملاک عمل خویش قلمداد می کنند، لذا والدین باید در تعاملات و رفتارهای خویش دقت نموده و از سهل انگاری در رفتارها بشدت پرهیزند.

بر این اساس والدین به عنوان الگوهای سازندگی و تربیتی اگر در گفتار، برخوردها و اعمال خویش به این نکته توجه نداشته باشند، فرزندان به گفتار آنها اعتمادی نخواهند داشت.

اگر خانواده ها به سوی صداقت، راستی و امانت داری و وطن دوستی هدایت شوند، جامعه سالم بوجود می آید و بخش مهم از بدبختی های کنونی بشریت برچیده می شود.

بر همگان واضح و مبرهن است، صداقت به مثابه روح در پیکر هر فرد از افراد جامعه به خصوص رهبران و داعیان ضروری و حیاتی است.

لزوم صداقت و راستگویی در رهبران و داعیان امری لازمی و واجبی است که موجب اطمینان مردم می شود و اگر رهبران دچار لغزش، خطا و کذب

شوند، در اذهان مردم نسبت به آینده کشور شک و تردید پدید می آید که در نتیجه، به سلب اعتماد مردم نسبت به وی می شود.

مسئلاً رهبران و دعوتگران صادق نقش روح را در پیکر جامعه ایفاء می کنند و در شریان های حیاتی آن خون جدید می دمند، برای پیروان شان تلاش، ایثار و امیدواری به آینده خلق می کند.

رهبر صادق، کسی است که تا هنگامی خود را مفید احساس می کند، در عرصه سیاست باقی است؛ اما هر زمان و به هر دلیلی که احساس کرد، دیگر نمی تواند به وظایف خود عمل کند، به جای ادامه راه گذشته اش و پوشاندن ناتوانی اش، با شهادت از مسئولیت خود کناره می گیرد، شجاعانه و با سرافرازی از مقام خود استعفا می کند که این عمل، صالح و عبادت است.

همان طور که اقدام و فعالیت سیاسی را ارزش می داند به هنگام ضرورت، استعفا را یک ارزش می شناسد. می کوشد که خطا نکند؛ اما چون خطایی از او سر زد، به جای پوشاندن یا توجیه آن، که خود خطای دیگری است، شجاعانه به خطایش اعتراف می کند و این را نشانه عظمت روح خود و دلیل شجاعت خود می داند، نه ضعف و سستی آن، بنابر این نقش صداقت در رهبری یک جامعه، نهایت مهم ارزشمند و حیاتی است، صداقت در رهبری و هدایت جامعه نقش به سزای داشته، باعث عزت و اقتدار، پیشرفت، ترقی و تعالی می گردد، عدم صداقت در رهبری و زعامت، جامعه را به انحطاط، انجماد و فقر می کشاند.

آری، صداقت ریشه در انسانیت، وحدانیت، و ربانیت، داشته و انسان را به قلعه های بلند موفقیت و کمال آرامش

میرساند.

اهمیت صداقت بر هیچکس پوشیده و قابل انکار نیست، نبود صداقت می تواند معضلات بسیاری را به بار آورد.

بناءً لازم است صداقت را سرمنشأ اعمال خود ساخته تا از شر پیامدهای شوم خیانت بر حذر باشیم.

بدون شک افراد صادق کمتر تحت تاثیر فشار روحی و وجدانی قرار می گیرند، و کمتر به بیماری های مانند استرس و تنش روانی، گرفتار می شوند.

در ضمن بدون صداقت پایه های زنده گی شکننده، و اعتماد متقابل در هیچ بستری وجود نخواهد داشت. چه رابطه اعضای خانواده با یکدیگر باشد، چه رابطه فرهنگی باشد و یاسیاسی، اقتصادی باشد و یا اجتماعی و چه رابطه ای عاطفی.

صداقت ندایی برای عشق، صمیمیت، اتحاد، همدلی، اخوت برادری و برابری، همدیگر پذیری، تحکیم سطح دانش، بینش و استقلال طلبی است.

بدون صداقت، حتی گفتن کلمه مقدس نیز تبدیل به یک دروغ می شود و هیچ امنیتی در رابطه ها وجود نخواهد داشت.

صداقت ملت ها را پیروز،

خانواده ها را سرفراز، درد

ها را مداوا، به بی

اعتمادی اعتماد و به بی

برکتی برکت و روابط را

مستحکم می سازد.

صداقت: شجاعت و

شهادت، ذاتی و اکتسابی

است، آنچه که ذاتاً از هدیه

صداقت برخوردارند، نور ایمان

در قلوب شان مانند امواج

خروشان و جوشان موج میزند، و اکثریت که این نعمت را اکتسابی کسب می کنند، روشنائی ایمان را در زنده گی خود در یافتند.

خاطر نشان می سازم، صادق بودن در بعضی از شرایطی انسان را با چالش ها و دشمنی ها مواجه می سازد، شاید همیشه راحت ترین راه نباشد، و این باعث شود در برهه ی از زمان بیشتر مورد تنفر قرار بگیرید، اما موقتی و زود گذر خواهد بود، پس نیازمندیم که برای صادق بودن، بایست شجاعت داشت، اما به یاد داشته باشید که صداقت راه راستی کمال وسعادت امروز و آینده است. متأسفانه امروز بی صداقتی، مدرن ترین رواج جوامع شده و کلید گمشده عده ی از انسان هایی است، که در دریایی بی اعتمادی، کوچک نگری، خود پسندی و غرق گردیده اند.

در اینجا نیازمندیم که در مورد خصایص عمده صداقت بپردازیم:

- ۱- راستی در سخن و عمل
- ۲- راستی در نیت
- ۳- راستی در عزم
- ۴- راستی در وفای به عهد
- ۵- راستی در عمل
- ۶- راستی در سیاست و دیانت.

خداوند متعال در کلام مبارک اش در مورد صداقت چه زیبا بیان داشته است:

﴿لَا تَكُنَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمْ الصَّادِقُونَ﴾
الحجرات: ۱۵

ترجمه: مؤمنان تنها کسانی هستند که ایمان به خدا و پیامبرش آورده، سپس شک و تردیدی به خود راه نداده اند (و علاوه بر این) با اموال و جانهای خود در راه خدا جهاد کردند، این ها صادقان هستند.

صدق و صداقت: بارزترین مشخصه پیامبران الهی در دعوت

مردم به سوی خدا است، از این رو، راست گویی و صداقت از اعمال نیک و پسندیده انسانی بوده و نزد دین و خرد از جایگاه ویژه ای برخوردار است.

فطرت سلیم پاک انسان ایجاب می نماید، که انسان سالم و متعادل باشد، دل و زبانش یک رنگ و هماهنگ باشد، ظاهر و باطنش یکی باشد و آنچه را باور دارد بر زبان جاری کند.

صداقت، ایمان، تقوا، امانت داری، وفا به عهد و بوده است .

اگر شخصی مدعی ایمان به خدا است، اسباب ایمان را می پذیرد، یعنی چنانچه عهدی می بندد، به آن وفادار می باشد، در امانت خیانت نمی کند، مال خود را انفاق می کند و پیش تر از خود به فکر فقرا و مساکین می باشد.

کلام آخر:

صداقت بالاترین سطح کیفیت در شخصیت انسان است؛ در واقع تعهدی منطقی بین رفتار و روابط اجتماعی است. صداقت برای داشتن یک زندگی موفق بسیار ضروری است.

صداقت و راستی همیشه و در همه حال بهترین شیوه و سیاست بوده و خواهد بود.

بناءً با کلید صداقت می توانیم انواع و اشکال قفل های درب های بسته را باز و دشمنی ها را به دوستی تبدیل نماییم.

صداقت واکسینه سلامتی است که هیچ ویروس قادر نخواهد بود در آن جسم آسیب برساند، صداقت سرمایه است که انتها ندارد، صداقت چراغ است که خاموش شدنی نیست، صداقت گنج است که پایان ندارد، صداقت دریایی زلال است که هرگز خشک نخواهد شد، صداقت داروی درمان تمام درد هاست.

مع الاسف، امروز صداقت حلقه گمشده روزگار ماست، از خداوند متعال استدعا دارم، بار دیگر این هدیه ارزشمند الهی را به جامعه اسلامی برگرداند، تا جهان

اسلام به عزت و اقتدار قبلی خویش برگردد، درب های رحمت الهی به روی همگان باز شود.

خدا یا! هر چه به عمر ما اضافه می کنی به صداقت، ایمان، علم و عمل، اخلاص و به عمق برکت کار ما بیفزای الهی طوری که در قرآن ﴿أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾ فرمودی ما را از صادقین قرار بده طوری که پیامبرش را خداوند تبارک و تعالی تعلیم می دهد: ﴿وَقُلْ رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطٰنًا نَّصِيرًا﴾
الاسراء: ۸۰

در بیان سبب نزول آیت آمده است: این آیه هنگامی نازل شد که رسول اکرم ﷺ به هجرت مأمور شدند. «و بگو: پروردگارا! داخل کن مرا به طرز پسندیده و بیرون آور مرا به طرز پسندیده» مراد: داخل کردن آن حضرت به مدینه و بیرون آوردنشان از مکه است به ورودی عزتمندانه و بیرون آوردنی پیروزمندانه همراه با مدد و نصرت حق تعالی. و لله الحمد که چنین شد «و برای من از سوی خویش سلطه ای یاری بخش» یعنی: حجتی آشکار و مقهور کننده «قرار ده» که مرا با آن بر تمام مخالفانم پیروز گردانی. به قولی: آن حضرت ﷺ مأمور شدند تا از پروردگارشان سلطه و دولت دنیوی نیرومندی درخواست کنند که به وسیله آن دولت و قوت، پایگاهی از عزت برایشان برپا شود تا در نتیجه، شأن و شوکت دین حق برقرار گردد و نصرت حق تعالی همه وقت شامل حالشان باشد. و لله الحمد که چنین شد؛ و خدای عزوجل برای آن حضرت ﷺ پایه های دولت کریمه و مقتدر را در مدینه بر افراشت.

محافظت زبان از دیدگاه اسلام

قسمت اول

عبدالرحمن "حازم"

بسم الله والحمد لله وحده و به نستعين و صل اللهم على المبعوث رحمة للعالمين و على آله و أصحابه و من تبعه إلى يوم الدين.

خداوند متعال پیرامون حفاظت زبان می فرماید:

﴿ مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴾^{۱۸}

ترجمه: انسان هیچ سخنی را بر زبان نمی راند مگر این که فرشته ای، مراقب و آماده برای دریافت و نگارش آن سخن است.

از ابو موسی رضی الله عنه روایت است که رسول گرامی صلی الله علیه و آله در مورد حفاظت و نگهداری دست و زبان می فرماید: عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْإِسْلَامِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ»^{۱۹}

ترجمه: حضرت ابو موسی رضی الله عنه روایت می کند که: صحابه پرسیدند ای رسول خدا! اسلام کدام شخص نزد خدا بهتر است؟ فرمود: اسلام شخصی که مسلمانان از ضرر و اذیت دست و زبان او در امان باشند.

مقدمه: زبان یکی از نعمت های بزرگ و هدیه ای گرانبهای خداوندی در وجود انسان است که توسط آن نطق، افهام و تفهیم صورت می گیرد و همین زبان است که انسان را از سایر حیوانات جدا ساخته به عنوان انسان و اشرف المخلوقات معرفی می کند.

چونکه زبان و سیله ای است که از آن برای ذکر و یاد الله متعال، تلاوت قرآن کریم، وعظ و تبلیغ، اندرز و نصیحت، خیرخواهی و خیر اندیشی، درس و تعلیم و موارد حسنه دیگر استفاده میگردد.

اگر انسان ها قدر این نعمت بزرگ را بدانند و مکان استفاده آن را دریابند بدون شک رستگار

می شوند.

اگر از این هدیه ی الهی در موارد بیجا و غلط چون دشنام دادن، هتک حرمت دیگران، غیبت و تهمت، آزار و اذیت، کنایه گوی و سخریه، سخن چینی و بهتان، کذب و دروغ، مخادعه و فریب، سخنان شرک و کفر آمیز و موارد سیئه دیگر استفاده صورت گیرد عواقب بد و خطرناکی در پی خواهد داشت.

بناءً کنترل و حفاظت زبان انسان بر دست خود انسان است اگر آن را در موارد خوب استعمال نماید نتیجه نیک، پاداش و حسنه دریافت می نماید و اگر در موارد بیجا و خراب استعمال نماید در آن صورت عواقب بد و ضرر آن متوجه خود انسان می شود.

لازم است که در حفظ و نگهداشت زبان مان محتاط باشیم و کوشش نمایم زبان مان وسیله نجات، فلاح و رستگاری مایان شود و نه سبب هلاکت و شرم ساری مایان گردد.

چونکه منظور و هدف از حفظ زبان: آنست که انسان با آن جز به نیکی سخن نگوید، و از سخن بیهوده و همچنین از غیبت و سخن چینی و دشنام و مانند آن بپرهیزد.

اینجاست که کنترل زبان نقش زیادی در کاستن بار گناهان ایفاء می کند، از اینرو خداوند متعال و پیامبرش محمد صلی الله علیه و آله اصحاب کرام و سلف صالح ما را بر کنترل زبان سفارش نموده اند.

مراقبت زبان سبب ورود به بهشت می گردد.

مراقبت و محافظت از زبان و استفاده از آن به شکل درست و مناسب سبب ورود انسان به

بهشت می گردد و لازم است که ما انسان ها حافظ و نگهبان لسان و زبان مان باشیم و اجازه ندهیم که زبان مان با گفتار نامناسب، سخن های لغو و بیهوده سبب رفتن ما به آتش دوزخ شود.

قسمی که رسول گرامی صلی الله علیه و آله در رابطه اینگونه مهربانی میکند: «مَنْ يَضْمَنُ لِي مَا بَيْنَ لُحْيَيْهِ وَ مَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ، أَضْمَنَ لَهُ الْجَنَّةَ»^{۲۰}

ترجمه: «هرکس، به من ضمانت دهد که دهان و شرمگاهش را حفظ کند، من هم بهشت را برایش ضمانت می کنم».

این قول و سخن پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله بیان گر این است که شخص شرم گاه و زبان خویش را حفاظت و کنترل نماید، ضمانت کند که در مکان غیر مناسب استعمال ننماید برای آن شخص رسول گرامی بهشت را تضمین نموده است.

چونکه بیشترین مشکلات و بلاهای که بالای انسان می آید از عدم توجه و کنترل زبان و شرم گاهش می باشد.

همین گونه اگر بنده ای از بنده گان خداوند صلی الله علیه و آله سخنی را به غرض رضامندی پروردگار خویش به زبان می آورد الله متعال درجات آن را بلند می برد، قسمی که رسول صلی الله علیه و آله فرموده: «إِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ تَعَالَى مَا يَلْقَى لَهَا بَلَاءٌ يَرْفَعُهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَاتٍ»^{۲۱}

ترجمه: بنده، سخنی از سخنانی که مورد رضایت خداوند بزرگ است، می

گوید و خودش متوجه خوبی و اثر آن نیست، خداوند با آن سخن، مقام آن شخص را نزد خود بلند می کند و او را به درجات عالی و رفیع می رساند.

این حدیث شریف به این اشاره می کند که شخص یک عده کار های نیک انجام می دهد و سخن های خوب و شایسته به زبان می آورد، فکر نمی کند که به این عمل کرد او رفعت درجات و حسنه نصیب شود، اما خداوند منان از این کار او خوشنود می شود و درجات او را پیش خود بلند می برد.

زبان سبب ورود انسان به دوزخ می شود.

اگر زبان درست کنترل نشود و سخن های نامطلوب از آن برآید، در این صورت زمینه ورود انسان را به دوزخ فراهم می سازد. بناءً ما انسان ها بسیار محتاط باشیم و کوشش نماییم که محافظ و مراقب زبان خود باشیم. نشاید که با آوردن یک کلمه و سخن بیجا سرنوشت مان به آتش دوزخ بکشد. در رابطه رسول گرامی ﷺ می فرماید: **إِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مَا يَتَّبِعُ فِيهَا يَزُلُّ بِهَا إِلَى النَّارِ أَبَدًا مِمَّا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ**.^(۴)

ترجمه: بنده، سخنی بر زبان می آورد و در آن تفکر نمی کند، به وسیله ی آن به دوزخ می لغزد و به قدری در آتش فرو می رود که از فاصله ی مشرق و مغرب بیشتر است.

حدیث شریف فوق بیان گر این است که انسان سنجیده باید سخن گوید و به حرف های که از زبان خویش بیرون می آید خوب باید فکر کند چونکه سخن بیهوده و حرف بدون تفکر در نتیجه صاحبش را به آتش دوزخ پرت می کند که فاصله آن به اندازه مشرق و مغرب است.

همچنان اگر انسان بدون تفکر و بدون توجه سخنی بر زبان خویش بیاورد که در آن نارضایتی و ناخوشنودی پروردگار باشد، در این صورت به آتش دوزخ سقوط می کند، قسمی که رسول معظم ﷺ فرموده: **«وَأَنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ، لَا يُلْقَى لَهَا بَالًا، يَهْوِي بِهَا فِي جَهَنَّمَ»**.^(۵)

ترجمه: و هر آینه بنده، سخنی در جهت ناخشنودی خدا به زبان می آورد بدون اینکه به آن توجه کند. ولی به وسیله آن سخن، در جهنم، سقوط می کند.

در این حدیث شریف رسول گرامی حالت انسان را بیان می کند که سخنان ناشایسته بر زبان خویش می آورد و هیچ گونه توجه به گفتار خود ندارد و به این فکر نمی کند که با گفته هایش الله متعال نا راض می شود ولی با این غفلت خویش خود را وارد آتش جهنم می سازد.

این را باید دانست که اگر انسان متوجه عمل کرد زبان خویش نباشد، همین زبان است که صاحبش را وارد آتش دوزخ می سازد، قسمی که زید بن اسلم از پدر خویش آن را روایت کرده: **عن زید بن أسلم عن أبيه أن عمر بن الخطاب أطلع علي أبي بكر هو يمد لسانه، قال: ما تصنع يا خليفة رسول الله صلى الله عليه وسلم. قال: إن هذا الذي أوردني الموارد، إن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: ليس شيء من الجسد إلا يشكو ذَرَبَ اللسان علي حدة**.^(۶)

ترجمه: زید بن اسلم از پدر خویش روایت می کند که حضرت عمر بن خطاب ﷺ به نزد حضرت ابوبکر صدیق ﷺ می رود که او زبان خویش را گرفته کش می کند می گوید: ای خلیفه رسول خدا چرا این کار را می کنی؟ حضرت ابوبکر می گوید: همین زبان است که ما را به آتش دوزخ داخل می کند. و پیامبر ﷺ فرموده: هیچ قسمتی از بدن نیست که از زخم زبان شکایت نکند و زخم زبان به حالت اصلی خویش باقی می ماند.

حدیث شریف فوق بر این دلالت دارد که زبان ترجمان اعضاء است اگر خوب فعالیت بکند تمام اعضاء بدن از عمل کرد او خوشحال می شوند و در صورتی که درست عمل نکند صدمه بزرگ را به اعضاء رسانده از همین لحاظ هیچ عضوی از بدن نیست که از زخم زبان شکایت نکنند ضرورت است که با نگهداشت زبان سبب آرامش اعضاء شویم.

نجات انسان در حفظ زبان:

راه نجات در حفظ زبان است و اگر زبان خود را بجا استفاده نکنیم یقیناً ما کامیاب و رستگار می شویم قسمی که رسول گرامی ﷺ راه نجات را حفاظت زبان خوانده در رابطه از عقبه بن عامر ﷺ

روایت است: **وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا النَّجَاةُ؟ قَالَ: «أَمْسَكَ عَلَيْكَ لِسَانَكَ، وَلَيْسَ عَكَ بَيْتِكَ، وَأَبْكَ عَلَى حَظِيَّتِكَ»**.^(۷)

ترجمه: از عقبه بن عامر ﷺ روایت شده است که فرمود: از پیامبر ﷺ پرسیدم: ای رسول خدا! نجات در چیست؟ فرمودند: زبان خود را از (گفتار بیهوده) حفظ کن و خانه ات گنجایش تو را داشته باشد (در خانه ی خود به عبادت پرداز و از مردم بدکار کناره گیر) و بر گناهان خود گریه کن.

در این حدیث شریف رسول گرامی به عقبه بن عامر ﷺ راه نجات، راه صلاح و رستگاری را نشان می دهد و به او می گوید همیشه مراقب گفتار خود باش و زبان خود را با کلمات نا مناسب عادت مده و در خانه خود به ستایش و عبادت پروردگار پرداز و از نشت و درخواست با انسان های نا شایسته کناره گیر و با خطا های که مرتکب شدی از پروردگارت طلب مغفرت و آمرزش بکن و با گریه و ناله کوشش بکن تا الله منان از گناه های که مرتکب آن شدی بگذرد و باید ماهم بکوشیم که از زبان خود در امور خوب بهره بگیریم و از گفتار بی مورد بپرهیزی و به گناهان مان گریه بکنیم تا پرور دگار ما را ببخشد.

ترسناک ترین و خوف ناکترین چیز نزد پیامبر معظم اسلام زبان است، در رابطه از سفیان بن عبد الله ﷺ روایت است که می فرماید: **وَعَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ حَدَّثَنِي بِأَمْرٍ أَعْتَصِمُ بِهِ قَالَ: «قُلْ رَبِّيَ اللَّهُ، ثُمَّ اسْتَقِمْ» قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَخَوْفُ مَا تَخَافُ عَلَى؟ فَأَخَذَ بِلِسَانِ نَفْسِهِ، ثُمَّ قَالَ: «هَذَا»**.^(۸)

ترجمه: از سفیان بن عبدالله ﷺ روایت شده است که گفت: گفتم: ای رسول خدا! مرا از کاری آگاه کن که بدان توسل جویم، فرمودند: «بگو: خدای یکتا پروردگار من است و بعد بر روی این گفته ی خودت استقامت کن»، گفتم: ای رسول خدا! از چه چیز بیشتر بر من می ترسی؟ پیامبر ﷺ زبان خودش را گرفت و فرمود: «این».

انسان در برابر زبانش مسئول است.

انسان در برابر تمام حرفهائی که از دهانش خارج می شود مسئول است. خداوند متعال آن را ثبت کرده و فرد را بواسطه آن مورد حساب و بررسی قرار می دهد. اگر سخن راست و خوب از زبان انسان خارج شود حسنه، پاداش، اجر و نیکی در پی دارد و اگر حرف ناسزا و غیر مناسب بیرون شود، در آن صورت برگناهان انسان افزوده می شود.

چون که زبان نماینده و فرمان دار تمام اعضای بدن است اگر از مسئولیت خویش شانه خالی بکند و بی پروا باشد، در این صورت همه افراد و وابسته گانش را به چاه هلاکت و گمراهی می کشاند و تمام وابسته گان و افرادی بواسطه عمل کرد آن مورد مجازات قرار می گیرند.

از این وجه باید انسان اندیشمند و عاقل مراقب گفتار خود باشد. قسمی که خداوند متعال در رابطه فرموده:

﴿ مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴾^{۱۸}

ترجمه: انسان هیچ سخنی را بر زبان نمی راند مگر این که فرشته ای، مراقب و آماده برای دریافت و نگارش آن سخن است. در تفسیر این آیه کریمه ابن عباس رضی الله عنه میگوید: إنما یکتب ما فیه ثواب و عقاب.^{۱۹}

ترجمه: هر آن سخن و حرفی که از زبان انسان چی خوب و چی زشت بیرون میشود فرشته موظف آن را می نویسد.

رسول اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: « إذا أصبح ابن آدم فإن الأعضاء كلها تكفر اللسان (تذل له وتخضع) تقول: اتق الله فينا، فإنما نحن بك، فإن استقمتم استقمنا، وإن اعوججت اعوججنا »^{۲۰}

ترجمه: یعنی: " که چون فرزند آدم صبح کند، همه ی اعضا در برابر زبان فروتنی کرده می گویند: از خداوند در مورد ما بترس، زیرا ما در برابر آنچه که تو انجام می دهی مجازات می شویم. اگر تو راستی نمودی، ما راست می مانیم و اگر تو کجی کردی، ما کج می شویم.

همچنان رسول گرامی صلی الله علیه و آله در مورد درست و راست ساختن زبان می فرماید: « لَا يَسْتَقِيمُ إِيْمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يَسْتَقِيمَ قَلْبُهُ وَلَا يَسْتَقِيمُ

قَلْبُهُ حَتَّى يَسْتَقِيمَ لِسَانُهُ »^{۲۱}

ترجمه: ایمان بنده راست و درست نمی گردد تا قلبش راست نگردد، و قلب او راست نخواهد گشت تا آنکه زبانش راست نگردد.

همین دو حدیث شریف فوق بیانگر این است که همه ی اعضای بدن انسان از عمل کرد زبان ناراض هستند و به زبان می گویند در مورد ما از خداوند بترس و درست عمل کن چونکه تو اگر نادرست عمل کنی به واسطه آنچه که تو انجام دادی ما مجازات میشویم بناءً لازم است که در مراقبت از زبان خویش بی نهایت کوشش نماییم.

کثرت کلام سبب قساوت قلب می گردد.

حرف زیاد، سخنان بی معنی و بی هدف، هرزه گویی و لجاجت سبب سنگ دلی و قساوت قلب می گردد و انسان را از ذکر و یاد خداوند غافل می سازد.

بناءً لازم و ضروری است که از پرحرفی خود داری نمایم و خود را به کم حرفی عادت دهیم و بجای زیاد حرف زدن کار بیشتر کنیم، قرآن کریم تلاوت نمایم، کتاب مطالعه کنیم، طرح بریزیم، برای پیش برد امور حیاتی خویش پلان و برنامه تهیه نمایم، برای امور اخروی خویش حسنات آماده کنیم قسمی که رسول گرامی صلی الله علیه و آله ما را از زیاد حرف زدن منع نموده و پرحرفی را قساوت قلب عنوان کرده در رابطه فرموده:

« لَا تَكْثَرُوا الْكَلَامَ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ، فَإِنَّ كَثْرَةَ الْكَلَامِ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ تَعَالَى قَسْوَةٌ لِلْقَلْبِ، وَإِنْ أَبْعَدَ النَّاسُ مِنَ اللَّهِ الْقَلْبَ الْقَاسِي »^{۲۲}

ترجمه: بدون ذکر خدا زیاد گوی نکنید، زیرا کثرت سخن بدون ذکر خدا، موجب سنگدلی و قساوت دل و سیاهی آن است و دورترین مردم از خدا، سیاه قلبی و سنگدلی است.

صفت مرد مؤمن و مسلمان.

صفت انسان مؤمن نگاه داشتن زبان خود از وارد شدن به نواامیس و آبروی دیگران و دوری از بیهوده گویی و در امان بودن دیگر مسلمانان از گزند دست و زبان اوست.

و شخص که خود را مسلمان و مؤمن میدانند باید صفت مؤمن و مسلمان بودن را داشته باشد و به حیثیت و آبروی دیگران صدمه وارد نکند و مردم را نیازارد و از سخنان لغو و بیهوده دوری گزیند و مردم را به سخریه و تمسخر نگیرد و یا

سخن نیک بگوید و یا اینکه سکوت اختیار نماید در رابطه خداوند متعال می فرماید:

﴿ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ﴾^{۲۳} الفرقان: ۲۲

ترجمه: بندگان خدای رحمان کسانی اند هنگامی که کارهای یاوه و سخنان پوچی را ببینند و بشنوند، بزرگوارانه از شرکت در بیهوده کاری و یاوه سرانی کناره گیری می کنند و از آنها می گذرند. خداوند بزرگ می فرماید: ﴿ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴾^{۲۴} المؤمنون: ۳

ترجمه: مؤمنین کسانی اند که از کردار بیهوده و گفتار یاوه روی گردانند و زندگی را جدی می گیرند؛ نه شوخی.

خداوند رحمان برای انسان های مؤمن در کتاب مقدس خویش صفات زیادی بیان کرده و از جمله آنها این است، قسمی که در آیات فوق بیان گردیده مؤمن کسی است که سخن بیهوده نمی گوید، یاوه سرانی نمی کند، از شرکت در آنها پرهیز می کند و با مقابل شدن به آنها بزرگوارانه از کنار شان رد میشود. همین گونه در احادیث زیادی توصیف انسان مؤمن بیان شده قسمی که از پیامبر صلی الله علیه و آله سؤال شد: « أَيْ الْمُسْلِمِينَ أَفْضَلُ أَوْ أَفْضَلُ؟ قَالَ: مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَبَدَنِهِ »^{۲۵}

ترجمه: کدام مسلمانی برتر و بزرگ تر است؟ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: آنکه مسلمانان از ضرر وادیت دست و زبان او در امان بمانند.

حدیث شریف فوق بیان گر این است که بهترین و با ارزش ترین مسلمان پیش خداوند سبحان مسلمانی است که ضرر و زیانش به دیگر مسلمانان نرسد و با زبان خویش برادر مسلمان اش را مسخره نکند، دشنام ندهد،

غیبت نکند، تهمت نزند، آبرو ریزی نکند و طعنه نزند. و همچنان با دست خویش مال برادر مسلمان اش را دزدی نکند، او را به قتل نرساند، بالای او ظلم نکند، به ناموس و حیثیت او دست درازی نکند.

بناءً اشخاص که متصف به این صفت هستند بهترین و با ارزش ترین انسان نزد خداوند صلی الله علیه و آله می باشند.

صفت انسان مؤمن این است که

سخن خوب بگویند و با گفته هایش برای دیگران خیر و نیکی بیارد یا این که سکوت اختیار نماید قسمی که رسول اکرم ﷺ فرموده است: « من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيراً أو ليصمت »^(۱۴)

ترجمه: کسی که ایمان به خدا و روز آخرت دارد، باید سخن خوب گویند و یا سکوت اختیار کند. "همچنان روزی از روز ها پیامبر ﷺ در جمع صحابه نشسته بودند. مردی آمد و حضرت ابوبکر صدیق ﷺ را دشنام داده و او را آزد.

حضرت ابوبکر ساکت بود و به روی خود نیاورد. آن مرد بار دیگر او را دشنام داد، ابوبکر ﷺ باز ساکت ماند، بار سوم ابوبکر ﷺ پاسخش را داد. در این هنگام پیامبر ﷺ از مجلس بلند شده و آنجا را ترک کرد. حضرت ابوبکر ﷺ برخاست و پرسید: آیا بر من خشم گرفته اید یا رسول الله، که به پاخاستید؟ پیامبر ﷺ فرمود :

« نزلَ مَلَكٌ مِنَ السَّمَاءِ يَكْذِبُهُ بِمَا قَالَ لَكَ، فَلَمَّا انْتَصَرْتَ (أَي رَدَدْتَ عَلَيْهِ) وَقَعَ الشَّيْطَانُ (أَي: حُضِرَ)، فَلَمْ أَكُنْ لِأَجْلَسْ إِذْ وَقَعَ الشَّيْطَانُ »^(۱۵)

ترجمه: فرشته ای از آسمان فرودآمده و آنچه را بر تو می گفت تکذیب می نمود. زمانیکه به انتقام برخاستی، شیطان بیامد، و من در مجلسی که شیطان حاضر باشد نمی مانم. این قول گهر بار رسول اکرم ﷺ بیان گر این است که ما به کسی دشنام ندهیم و هنگامی که شخصی ما را مورد دشنام و فحش گفتن قرار می دهد، ما برای انتقام گرفتن بپا نخیزیم چونکه شیطان در میان ما قرار گرفته ما را وسوسه نموه به عمل بل مثل و انتقام جوی تشویق میکند و در صورت مواجه شدن به این حالات باید خود را کنترل نماییم.

مأخذ:

۱- صحیح بخاری: شماره حدیث: ۱۱
۲- صحیح بخاری: شماره حدیث: ۶۴۷۴.

۳- صحیح بخاری: شماره حدیث: ۶۴۷۸،

۴- متفقٌ علیه: صحیح بخاری: شماره

حدیث: ۶۴۷۷- صحیح مسلم: شماره حدیث ۲۹۸۸،

۵- صحیح بخاری: شماره حدیث: ۶۴۷۸،

۶- جامع الأحادیث: مؤلف: جلال الدین السيوطی: شماره: ۲۷۴۴۷.

۷- سنن ترمذی: شماره حدیث: ۲۴۰۸،

۸- سنن ترمذی: شماره حدیث: ۲۴۱۲،

۹- تفسیر منیر دکتور وهبة الزحيلي.

۱۰- سنن ترمذی: شماره حدیث: ۲۴۰۹،

۱۱- مسند امام احمد: شماره حدیث: ۱۳۰۴۸،

۱۲- رواه الترمذی: شماره حدیث: ۱۵۱۸،

۱۳- صحیح بخاری: شماره حدیث: ۱۱،

۱۴- صحیح بخاری: شماره حدیث: ۶۰۱۸،

۱۵- سنن ابو داوود: شماره حدیث: ۴۸۹۸.

د رسول اکرم ﷺ

په مبارک شخصیت کې د وسطیت او اعتدال نښې او اثار

محمد ابراهيم منيب

په دې واقعې کې رسول اکرم ﷺ معتدل او منځلاری دریځ غوره کړ؛ په داسې توګه چې نه یې هغه واقعې نښې او نه یې هم تأیید کړه، سره له دې چې د عائشې رضی الله عنها د براءت او پاکۍ په هکله د ده په زړه کې کامل یقین شتون درلود، ځکه رسول اکرم ﷺ فرم یې: ((فَوَاللَّهِ مَا عَلِمْتُ عَلَى أَهْلِي إِلَّا خَيْرًا)) «۴».

ژباړه: په الله تعالی قسم چې ما له خپل اهل څخه له خیر پرته بل څه ندی لیدلي. بلکې هغه ﷺ د اسمان وچې ته انتظار وکړ، خو په دې هکله فیصله وکړي، بیا الله تعالی د عائشې رضی الله عنها د براءت او پاکوالي ثبوت نازل کړ، چې د قیامت تر ورځې به په قرآن کریم کې تلاوت کیږي. او دا د رسول اکرم ﷺ د وسطیت او منځلاریتوب تر ټولو غوره دلیل دی.

۴- د خوراک، څښاک او خوب په چارو کې وسطیت او اعتدال.

رسول اکرم ﷺ نه یوازې دا چې د سیاست او دعوت په چارو کې له وسطیت او اعتدال څخه کار اخیست؛ بلکې د هغه ﷺ د ژوندانه خاص او ځانګړي حالتونه هم پر وسطیت او اعتدال بناء وو، هغه ﷺ به په خوراک، څښاک، خوب، ویشتیا، راحت او ستړیا کې

پرېکړه پردې وشوه چې دوی به په خپل منځ کې هغه څوک د حکم او پرېکړې کوونکي په توګه ټاکي چې لومړی دوی ته ورداخلېږي، په دې حالت کې رسول اکرم ﷺ لومړی شخص ؤ چې دوی ته ورغلو او دوی هغه په خپل منځ کې د حکم په توګه ومانه او هغه شخړه یې په دې توګه حل کړه، چې ټولو قبیلو ته د منلو وړ وه. له دې بېلګې څخه معلومیږي چې رسول اکرم ﷺ خپله یو معتدل او منځلاری شخصیت ؤ، ځکه هغه خپل خادر پر ځمکه وغور او، بیا یې حجر اسود ورباندې کېښوده او د قریشود هرې قبیلې مشر ته یې امر وکړ، خو خپل لوري ته د خادر څنډه ونیسي، بیا یې په ټولو باندې هغه اوچت کړ او رسول اکرم ﷺ په خپلو مبارکو لاسونو سره حجر اسود پر خپل ځای کېښوده. «۲»

۲- مدینې منورې ته تر هجرت کولو ورسته: مدینې منورې ته تر هجرت کولو وروسته رسول اکرم ﷺ د یهودو په وړاندې د دښمنۍ دریځ غوره نکړ؛ بلکې د مدینې منورې په ټولنه کې یې یهود د اصلي اوسیدونکو په توګه شامل کړل او له مسلمانانو سره یې د دوی اړیکې د هغه دستور او قانون له لارې تنظیم کړې، چې مدینې منورې ته تر هجرت کولو وروسته هغوی رامنځ ته کړ «۳».

۳- د افک په واقعې کې:

هغه څوک چې د رسول الله ﷺ سیرت مطالعه کړي، هغه به په ډېره څرګنده او ښکاره توګه وويني، چې د وسطیت (منځلاریتوب) او اعتدال صفات آن له بعثت څخه مخکې او وروسته د هغه ﷺ په وجود، تعامل او ټول ژوندانه کې موجود اوله ده سره مل وو. له عائشې رضی الله عنها څخه روایت دی، وايي: ((مَا خَيْرَ رَسُولٍ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَمْرَيْنِ قَطُّ إِلَّا اخْتَارَ أَيْسَرَهُمَا حَتَّى يَكُونَ إِيْمًا)) «۱».

ژباړه: هېڅکله رسول اکرم ﷺ — ته د دوو کارونو ترمنځ اختیار ندی ورکړل شوی، مګر دا چې د هغو دواړو ترمنځ یې آسانه کار غوره کړی دی، تر څو به چې په هغه آسانه کار کې ګناه نه وه. غواړم د نمونې او بېلګې په توګه د رسول الله ﷺ په مبارک شخصیت کې د وسطیت او اعتدال ځنې مثالونه ذکر کړم:

۱- د هغې شخړې حل کول چې د کعبې جوړولو پر مهال...؛

تاریخي مصادر ذکر کوي، چې کله قریشود کعبې له ویجاړېدو وروسته د هغې د بیا رغونې پرېکړه وکړه او د بیا رغونې چارې یې د حجر اسود تر اېښودلو را ورسولې، د قریشود قبیلو ترمنځ لویه شخړه رامنځ ته شوه چې کومه قبيله به حجر اسود خپل ځای ته پورته کوي، بیا

هم اعتدال او وسطيت مراعاتول. او الله تعالى ورته د عز انمو او رخصتونو ترمنځ د عمل كولو اختيار وركړى ؤ، د خوراك او خښاك په هكله هم هغه ﷺ چا ندى ليدلى چې ان د لوړې په حالت كې به يې ځان مور كړى وي، لكه څنگه چې فرمايي: ((حَسْبُ إِنَّ آدَمَ لَقِيَمَاتٍ يَقُمْنَ صَلْبَهُ، فَإِنْ كَانَ وَلَا بُدَّ فُكُلْتُ لِلطَّعَامِ...)) «۵»

ژباړه: د بني آدم لپاره څومړى چې ده ته د ژوند كولو قدرت وركړي بسنه كوي، خو كه چيرې يې دا كار نشوى كولاى نو د نس يوه حصه دې ډوډۍ ته ځانگړې كړي...

رسول اكرم ﷺ به په لوړ آواز خندا هم نه كوله، ځكه دا د جاهليت د خلكو عادت ؤ. همدارنگه هغه ﷺ به ترېو مخى هم نه ؤ، خود مجلس خلك ورنه متنفره شي؛ بلكې د دې دواړو حالتونو ترمنځ به ؤ، د رسول اكرم ﷺ خندا به د تبسم وه، خوش طبعي يې منله او خپله به يې هم خوش طبعي خوښوله، خود دې اجازه به يې هم نه وركوله خو ډيرى وخت په ټوكو او خوش طبعۍ باندې تير شي! په لارو كې كښېناستل به يې نه منل، ځكه په دې كار سره د خلكو پټ او مستور حالت ښكاره كيږي، مگر كله چې صحابه كرامو ورته وويل چې د دوى كورونه د مجلسونو پراختيا نه لري، نو بيا يې ورته وويل: كه چيرې ستاسو كښېناستل اړين وي، نو بيا لارې ته خپل حق وركړئ! او سره له دې چې خپله يې لېوو او لوبو ته ليوالتيا نه درلوده، خو بيا يې هم عائشې رضی الله عنها ته اجازه وركړه، خود جومات په ساحه كې د حبشيانو لوبو او لېوو ته وگوري. لكه څنگه چې يې په اختر كې دوو وينزو ته اجازه وركړه خو عائشې رضی الله عنها ته د ده په حجره كې شعرونه ووايي. نو په خاصو او ځانگړو حالتونو كې د رسول اكرم ﷺ حالت داسې په توازن او اعتدال

رسول اكرم ﷺ د خور او ښايسته خبرو خاوند ؤ، د هغه ﷺ خبرې فصل او جلا وي، نه يې خبرې ډيرې زياتې او نه ډيرې كمې وي، گواكي خبرې يې د غاړكۍ قيمتي مرغلرې وي. او موږ د رسول اكرم ﷺ په شان هېڅ بليځ او فصيح انسان ندى ليدلى، د خبرو لپاره به يې نيكې او ښايسته كلمې غوره كولې.

باندې ولاړ ؤ، او كه چيرې يې غوښتي واى، نو خپل وخت به يې ټول په عبادت كې تير كړى ؤ، خود په ټولو چارو او حالتونو كې له وسطيت او اعتدال څخه كار اخيست.

۵- **له خپل ځان سره د رسول الله ﷺ محاسبه:**

رسول اكرم ﷺ به هميشه الله تعالى ته توبه اورجوع كوله، او هغه دقيقې او باريكې چارې به يې رعايت كولې چې بل څوك به يې له رعايت كولو څخه عاجزه وو. هغه ﷺ سره له دې چې له گناه څخه معصوم او پاك هم ؤ، خو بيا يې هم ډېر استغفار او پر الله تعالى باندې ډېره پناه غوښته او ويل به يې:

((اللهم إنا نعوذ بك من أن نشرك بك شيئاً نعلمه و نستغفرك لما لا نعلمه)).

ژباړه: يا الله! موږ له تا سره د هغه شي له شريكولو پناه غواړو چې ورباندې پوهيږو اوله تا څخه د هغه گناهونو د بخښنې غوښتنه کوو چې نه ورباندې پوهيږو. او ويل به يې: ((اللهم اغفر لي خطيئتي وجهلي، وإسرافي في أمري، وما أنت أعلم به مني، اللهم اغفر لي هزلي وجدي، وخطئي وعمدي، وكل ذلك عندي الله أكبر، الله أكبر)).

ژباړه: يا الله! ما ته زما گناه او زما ناپوهي، په ژوندانه كې زما اسراف او هغه څه وبخښه چې ته له ما څخه ښه ورباندې

پوه يې. يا الله! ما ته زما هغه گناهونه چې ما د سستی او جدیت له وجې كړي وبخښې او زما خطايي او قصدي گناهونه وبخښې او دا ټول گناهونه له ما څخه ترسره شوي دي، الله اكبر، الله اكبر.

په دې ډول سره به رسول اكرم ﷺ پر الله تعالى باندې پناه غوښته، څو موږ ته وښيي چې څنگه الله تعالى ته توبه اوله خپل نفس سره شديد محاسبه وكړو او د خپل ځان لپاره عذرونه ونه پلټو. له موږ نه د الله تعالى د حقوقو په هكله د تقصير احساس او د هميشه استغفار غوښتل، پر نيك عمل مواظبت كول، په چارو كې منځلاريتوب او د الله تعالى رحمت ته هيله من كېدل مطلوب دي. او كله چې هغه ﷺ خپلو صحابه كرامو ته وويل: ((لن ينجي أحداً منكم عمله!! قالوا: ولا أنت يا رسول الله؟ قال: ولا أنا، إلا أن يتغمدني الله برحمته! سددوا وقاربوا، وأغدوا ورؤخوا، وشيء من الدلجة، والقصد القصد تبغوا)) «۶».

ژباړه: له تاسې څخه هېڅ يوه ته هم خپل عمل نجات نشي وركولاى!! هغوى وويل: او تاسې ته يې هم نشي دركولاى اې د الله رسوله؟ هغه ﷺ وفرمايل: ماته يې هم نشي راكولاى، مگر دا چې الله تعالى مې په خپل رحمت كې راو نغاړي! د حق پر لاره له افراط او تفريط پرته مستقيم ودرېږئ او حق ته نږدې والى وكړئ او د ورځې په پيل او د ورځې په نيمايي كې تگ كوئ او د شپې په يوه برخه كې تگ كوئ (په دې درې واړو وختونو كې عبادت كوئ) او په معتدله او منځلارې لارې روان شئ هدف ته به ورسېږئ.

۶- **د رسول اكرم ﷺ نيكې او ښايسته ويناوې:**

په دې كې هېڅ شك نشته هغه څوك چې الله تعالى يې د ټولو خلكو لپاره د استازي په توگه رالېږي بايد خبرې او

ویناوې یې نیکې او ښایسته وي. او کله چې الله تعالی ورته امر کړی وي، خو خلکو ته نیکې خبرې لا څه چې د احسان او ښېگڼو ټول ډولونه وروښي، نو ضرورده چې دی به خپله هم په دې لویو صفاتو او خویونو باندې ښایسته شوی وي، له اهل کتابو سره د محاورې او خبرو اترو په هکله الله تعالی فرمایي:

﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ العنکبوت: ٤٦

ژباړه: اوله اهل کتابو سره بحث مکوئ مگر په غوره ډول. له دې نه وروسته بل رباني امر راځي، چې فرمایي: ﴿وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا﴾ البقرة: ٨٣

ژباړه: خلکو ته ښې خبرې کوئ. دغه ټول هدايات رسول اکرم ﷺ لومړی خپله تطبيق کړي وو، بیا یې نورو خلکو ته ورباندې د عمل کولو امر کړی ؤ، د أم معبد په حدیث کې چې د هجرت په موضوع کې ورته اشاره شوې هم داسې څه راغلي چې پردې معنا دلالت کوي، هلته أم معبد د رسول اکرم ﷺ خبرې داسې ستایلې دي:

((حلو المنطق، فصل لا هذر ولا نزر، کأن منطقة خرزات نظم يتحدرن)) «٧».

ژباړه: رسول اکرم ﷺ د خوراو ښایسته خبرو خاوند ؤ، د هغه ﷺ خبرې فصل او جلاوې، نه یې خبرې ډېرې زیاتې او نه ډېرې کمې وې، گواکې خبرې یې د غاړې قيمتي مرغلي وې. او موږ د رسول اکرم ﷺ په شان هېڅ بلیغ او فصیح انسان ندی لیدلی، د خبرو لپاره به یې نیکې او ښایسته کلمې غوره کولې، نه داسې لکه د کاهنانو سجع چې له تکلف او سختی څخه به ډکې وې؛ بلکې په ښو الفاظو او قناعت بڼه ورنکو دلایلو سره به یې خبرې کولې، خپل مخاطبین به یې په نرمو او خوږو نومونو سره یادول او خپل تر ټولو شدید دښمن ته به یې ویل:

(یا أبا الولید!) یعنې اې د ولید زویه، هغه به یې په خپل ښه نوم سره یادولو، ځکه هغه ﷺ خلکو ته هم ویل چې: ((نادوا الناس بأحب الأسماء اليهم)). یعنې خلک په خپلو ښو او محبوبو نومونو سره یادوئ. او ابو الولید هغه عتبه بن ربیعۀ ؤ چې د قریشو مشرانو ددې لپاره رسول اکرم ﷺ ته لېږلی ؤ، خو هغه له خپل دین څخه واړوي، خو بیا هم رسول اکرم ﷺ په دومره نرمه او خوږه لهجه ورسره خبرې کولې.

٧- نېکه او حسنه قدوه:

که چېرې علماء او د دین داعیان د رسول اکرم ﷺ اخلاق په ځان کې انځور کړي او د خپل رب د دې امر پیروي وکړي چې فرمایي: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ

الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَبِيرًا﴾ الأحزاب: ٢١

ژباړه: په حقیقت کې ستاسې لپاره د الله په رسول کې یوه خورا غوره نمونه وه د هر هغه چا لپاره چې د الله او د آخرت د ورځې هیله من وي او الله ډېر ډېر یاد کړي. نو په دې سره به دوی لویې بریا ته رسیدلي وای.

رسول اکرم ﷺ خپلو اصحابو کرامو ته چې کله دوی په عبادت کې د زیاتوالي اراده وکړه په عملي توګه ښودلې ؤ چې دی تر دوی ټولو له الله تعالی څخه ډېره وېره او تقوا لري، خو بیا یې هم په عبادت کې غلو او زیادت ونکړ، بلکې معتدله او منځلارې تګلاره یې غوره کړه، چې زه هم نکاح کوم، هم د شې له لوري لمونځ کوم او هم ویده کېږم. همدارنګه رسول اکرم ﷺ په خپل خاص ژوندانه کې هېڅکله هم د ډوډۍ او خوړو عیب ندی بیان کړی، که چېرې به یې ورته اشتها وه هغه به یې خواړه او که به یې اشتها نه وه هغه به یې پرېښود. همدارنګه رسول اکرم ﷺ تر ټولو سختي انسان ؤ او تر ټولو نه به یې د روژې په

میاشت کې ډېره سخا کوله. رسول اکرم ﷺ ته به چې کله جبرئیل ﷺ قرآن کریم ورښوود، دی به د خیر په هکله تر الوتلي باد هم ډیر سختي ؤ!

او په شجاعت او زورتیا کې هم مثالي او نوموتی شخصیت ؤ، ځنې صحابه کرامو ویلي دي؛ چې کله به جنگ گرم او موږ له دښمن سره مخامخ شوو، نو موږ به په رسول اکرم ﷺ باندې ځانونه ساتل، او روایت شوی، چې رسول اکرم ﷺ او صحابه کرام رضوان الله علیهم أجمعین ناست وو او یو غړی واورېد، نو له رسول اکرم ﷺ څخه پرته ځنې کسان ووېرېدل، مګر رسول اکرم ﷺ پرأس سپورده هغه غړی لوري ته ورغلو او له هغه وروسته صحابه کرام په داسې حال کې په ده پسې ورغلل چې هغه د دوی لوري ته بېرته را روان ؤ او ویې فرمایل: بېرته ورځئ هېڅکله به ونه ویرېږئ.

مؤخذونه:

- ١- مسند الامام أحمد بن حنبل.
- ٢- المستدرک على الصحيحين، الحاكم النيسابوري.
- ٣- فقه السيرة النبوية، سيد محمد الغضبان.
- ٤- صحيح البخاري.
- ٥- فتح الباري، باب تمنى المريض الموت.
- ٦- صحيح البخاري.
- ٧- السيرة النبوية. علي الصلابي.

مُهِمَّتِ احْتِكَارِ از نظر شریعت اسلام

استاد محمد شریف رباطی

محتکر: شخصی حقیقی یا حکمی است که مواد اولیه بیش از مقدار را بخاطر سود جوئی بیشتر و فروش به نرخ بلندتر قیمت رقابتی به گونه یی که منجر به کمبود مواد اولیه و افزایش قیمت در بازار گردد، می باشد.

مواد اولیه: مواد اولیه ارتزاقی و مصرفی مورد نیاز عامه بوده شامل گندم، آرد، برنج، شکر، انواع روغن های غذایی و مواد محروقاتی نفتی و گاز می باشد. دین مقدس اسلام تنها از احتکار مواد غذایی منع نه نموده، بلکه نهی آن مشتمل بر همه انواع احتکار است، امام ابو یوسف رحمته الله می گوید: "هر آنچیزی که حبس شده و منع فروش آن سبب زیان عموم مردم گردد، احتکار شمرده می شود، و لو که طلا و نقره و یا لباس باشد."^(۴)

حکم احتکار: جمهور فقهاء تصریح به تحریم و حرام بودن احتکار نموده اند، بنابر فرموده نبی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله حرام دانسته اند: (الجالب مرزوق و المحتکر ملعون).^(۵)

یعنی: "کسی که کالا را در جریان معامله فراهم می سازد، خداوند متعال رزقش را فراهم می نماید، و احتکار کننده لعنت شده و دور شده از رحمت خداوند متعال و رانده شده است."

امام کاسانی رحمته الله: نیز احتکار را بنابر این فرموده رسول اکرم صلی الله علیه و آله حرام می داند: (الجالب مرزوق و المحتکر ملعون).^(۶)

یعنی: "کسی که کالا را در جریان معامله فراهم می سازد، خداوند متعال رزقش را فراهم

نگهداشتن طعام به قصد گران شدن قیمتها."^(۱)
تعریف اصطلاحی: عبارت است از انبار کردن و نگهداشتن غله یا چیز دیگر به قصد گران فروختن جهت تحصیل سود بیشتر.

تعریف احتکار در فقه: احتکار بر وزن افتعال از ریشه "حکر" به معنی ظلم، عسر و سوء معاشرت بکار رفته است و "حُکْرَة" اسم مصدر احتکار است که در بعضی از احادیث به کار رفته است.

تعریف احتکار از لحاظ شرعی: احتکار از لحاظ شرعی عبارت از خریدن مواد غذایی و نگهداشتن آنها تا قیمت ها بالا برود می باشد.^(۲)

الف: احتکار نزد احناف: خریداری طعام و یا امثال آن و نگهداشتن آن به خاطر گران شدن قیمتها.

ب: احتکار نزد مالکی: مراقبت نمودن و انتظار به ارتفاع اسعار کالا.

ج: احتکار نزد شوافعی: عبارت است از خریداری مواد خوراکی در وقت گرانی و نگهداشتن و فروش آن به قیمت گران هنگامی تنگ دستی مردم به آن.

د: احتکار نزد حنابله: خریداری مواد خوراکی و نگهداشتن و انتظار کشیدن به گرانی قیمت های آن.^(۳)

احتکار از نظر حقوقی: احتکار آنست کسی کالای مورد احتیاج و ضروریات عامه را زیاده از مصرف خود داشته و برای جلوگیری از فروش به دولت یا مردم پنهان کند.

الحمد لله الذي قال في كتابه المجيد: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبُطْلِ﴾ البقرة: ۱۸۸
و قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (مَنْ أَحْتَكَرَ طَعَامًا أَرْبَعِينَ لَيْلَةً فَقَدْ بَرَّئَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَبَرَّئَ اللَّهُ تَعَالَى مِنْهُ)، و الصلاة والسلام على سيدنا محمد رسول الله و على آله و أصحابه و من دعا بدعوته إلى يوم الدين.
اما بعد:

ناگفته پيدا است که خداوند قدوس ولا یزال به اساس حکمت بالغه اش، بشریت را چنان خلق نموده تا قدر همدیگر را دانسته و در رفع حوائج همدیگر سعی مبذول بدارند، زیرا هیچ گاهی یکی از ایشان به تنهایی خود نمی تواند مشکلات امور زیست و زندگانی خویش را مرفوع سازد، از اینرو جهت رفع حوائج و نیازمندی های یومیه و حصول رزق حلال بایست با اجتماع و مردم معاشرت، معاملات، داد و ستد، مراودت نموده و بهترین طریقه حصول رزق حلال کسب تجارت و سوداگری است مشروط براینکه همه معاملات تجار، داد و گرفت آنها همواره برامانت، انصاف، عدالت و راستگویی استوار و برقرار باشد.

بر عکس اگر تاجر و دکاندار غله و مواد ارتزاقی را به امید گران شدن قیمت ها ذخیره و پنهان می سازد، همچو اشخاص مرتکب احتکار شده و خداوند متعال محتکرین را در دنیا و عقبی به کیفر اعمالشان می رساند.

احتکار در لغت: به معنی حبس و

می نماید، و احتکار کننده لعنت شده و دور شده از رحمت خداوند متعال و رانده شده است.^(۷)

وفی رواية (مَنْ احْتَكَرَ طَعَامًا اَرْبَعِينَ لَيْلَةً فَقَدْ بَرَّئَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَبَرَّيَ اللَّهُ تَعَالَى مِنْهُ) .^(۷)

یعنی: "کسی که چهل شب مواد ارتزاقی را احتکار کند، مسلماً وی از الله و الله از وی بیزار است."

بناءً تجار باید دارای ویژگی ها خاص و صفات شائسته و نیکو و از همه اولتر صادق، راسخ و راستگو باشد نه احتکار کننده تا از این فرموده رسول اکرم ﷺ بهره مند گردد: (التَّاجِرُ الْمُسَدِّقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ)^(۸)

یعنی: "تاجر راستگو و امانتدار همراه با انبیاء و صدیقین و شهداء است"

اما برعکس اگر خدای ناخواسته تجار شخص فریب کار، دغلباز، مکار و حلیه گر و محترک بوده و در صدد تصاحب اموال مردم از طرق غیر مشروع مبادرت می ورزد، لاجرم همچو تاجر در روز رستاخیز در ردیف تجاران فاسق و فاجر محسوب خواهد گردید، چنانچه رسول اکرم ﷺ می فرماید: (إِنَّ التَّجَارَ يُبْعَثُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فُجَارًا إِلَّا مَنْ اتَّقَى وَبَرَّ وَصَدَّقَ)^(۹)

یعنی: "یقیناً تاجران در روز قیامت در صف فجار و گنهکاران حشر می شوند، مگر کسی که از خدا بترسد و نیکویی را اختیار نموده و راست بگوید".^(۱۰)

اگر تاجر به احتکار دست می زند در حالی که احتکار یک عمل نا شایسته و نامشروع و حرام بوده و محترک شخص گناهکار و مجرم تلقی می گردد، پیامبر گرامی اسلام می فرماید:

(لا یحتکر إلا خاطی) رواه ترمذی .

و فی رواية (من احتکر فهو خاطی)^(۱۱) یعنی: "احتکار نمی کند مگر شخص گناه کار".

دکتر سیدجان بیان در این رابطه قول امام شوکانی رحمه الله را نقل و در ادامه می نگارد: "بدون شک احادیث ذکر شده در باب

احتکار دلیل عدم جواز آن است، اسلام بر ضد احتکار شدیداً مبارزه می کند، حتی آن را علامه کفر می شمارد؛ زیرا احتکار مانع حریت تجارت و صنعت گردیده، بازار ها را در کنترل خود می آورد و از خلال آن محترک می تواند، آنچه که دلش بخواهد نرخ گذاری کند، و بوسیله آن زیانهای را ببار آورد وسد راه پیشبرد زندگانی و کسب آنها گردد، علاوه بر آن محترک فرصت کار و فعالیت و حصول رزق را از بین می برد، درها را بر روی آنان می بندد، روحیه سبقت را در فرا آوردن و تولید که باعث به تولید بهتر و مرغوب می شود محو می کند، حتی بعضی احتکار کنندگان به خاطر بالا بردن نرخها تولیدات اضافی خود را تلف می نمایند.

چه بسا دوا خانه های بودند که ادویه را احتکار می کردند، و از بیمارانی که دردهای بیماری ناله و فریاد بر می آوردند پنهان می نمودند، آنها را حرص و آزمندی به این کار وامیداشت که در پی کسب ناروا روند، و به دردها و بیماری بشر تجارت کنند، بیماران به خاطر آنکه فواید احتکار کنندگان افزایش یابد، از بی دوايي جان می دادند.^(۱۲)

کلمه خطا کار چندان کلمه ساده ای نیست، بلکه کلمه ای است که قرآن کریم به وسیله آن پوزه ظالمان و جباران روزگار را به خاک مالیده است چنانکه می فرماید: ﴿إِنَّكَ فَرَعَوْنُ وَمَنْ كُنْ وَخُذْهُمْ كَاثِرًا عَنِطُونَ﴾^(۱۳)

یعنی: "مسلم فرعون و هامان و لشکریانشان خطا کار بودند"

پیغمبر ﷺ وضعیت روحی و شخصیت نا پاک محترک را روشن ساخته و می فرماید:

(يَنْسُ الْعَبْدُ الْمُحْتَكِرُ، إِنْ أَرَّخَصَ اللَّهُ الْأَسْعَارَ حَزَنًا، وَإِنْ أَغْلَاهَا اللَّهُ فَرَحًا)^(۱۴)

یعنی: "احتکار کننده انسانی است بسیار بد اگر بشنود خداوند متعال قیمتها را ارزان کرده ناراحت می شود و اگر بشنود که الله تبارک و تعالی قیمتها را بالا برده، شادمان می گردد."

چون انتفاع و استفاده تاجر منحصر به یکی از این دو راه است: یا کالا را تا زمانی که مورد نیاز شدید مردم قرار می گیرد حبس می نماید و آن گاه افراد فقیر و نیازمند را گیر می آورد و به دلخواه خود هر مبلغی را که آرزو نماید، می

گیرد و باکی ندارد که سود جویی او به مرحله بی انصافی و خارج از حد متعارف رسیده است یا خیر.

یا کالا را در جریان معامله قرار می دهد و با نفع کم قناعت می نماید و مجدداً کالای جدیدی را خریداری و با نرخ معمول به فروش می رساند و تجارت خود را به این شیوه ادامه می دهد.

مسلماً شیوه دوم با مصلحت جامعه سازگار تر و پر برکت تر است و چنین تاجری بنا به فرموده پیغمبر گرامی اسلام ﷺ صاحب رزق خواهد بود.

از شدید ترین احادیث مهم در مورد احتکار و بالا بردن قیمت حدیثی است که معقل بن یسار صحابی جلیل القدر هنگامی که مریض گردید و عبیدالله بن زیاد از حکام اموی از اوعیادت کرد، روایت نمود که عبیدالله به معقل گفت: ای معقل اطلاع داری که خون ناحقی را ریخته باشم؟ معقل گفت: اطلاع ندارم. گفت: آیا اطلاع داری که در قیمت کالای مسلمانان دخالت کرده باشم؟ معقل گفت: خیر. سپس معقل گفت: مرا بنشانید، او را بر جای خود نشانند، گفت: ای عبیدالله گوش فرا ده تا چیزی را برای نقل کنم که پیش از یک بار و دو بار آن را از پیغمبر ﷺ شنیده ام که می فرمود:

(مَنْ دَخَلَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَسْعَارِ الْمُسْلِمِينَ لِيُغْلِيَهُ عَلَيْهِمْ فَإِنَّ حَقًّا عَلَى اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنْ يُفْعِدَهُ بَعْظَمَ مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)^(۱۵)

یعنی: "کسی که در قیمت گذاری ارزاق مسلمانان به نحوی از انحاء دخالت نماید که موجب بالا رفتن قیمت بر آنان شود، خداوند متعال حتما در روز قیامت او را در آتش هولناک قرار خواهد داد.

عبید الله پرسید، این را از پیغمبر ﷺ شنیده ای؟ معقل گفت: نه یک بار و دو بار بلکه بیست و سه بار.^(۱۶)

نتیجه گیری

احتکار جنایت و تجاوز بر انسانیت است، شخص محترک می خواهد از طریق نا مشروع خود را ثروتمند و دیگران را فقیر، خود را سیر، دیگران را گرسنه، خود را آسوده و دیگران را بد بخت بسازد، پس این گونه انسان احتکار کننده به اساس حدیث نبی مکرم

اسلام ﷺ خاطيء وملعون است و الله تبارك و تعالى از وى بيزار مى باشد.

فراموش نبايد كرد كه اسلام عزيز در حالى كه مسلمانان را از احتكار منع مى نمايد، همزمان آنان را به خاطر فراهم آوري نيازمندي هاى مردم تشويق و ترغيب مى نمايد، اميرالمؤمنين سيدنا عمر فاروق ؓ از رسول مقبول ﷺ روايت مى كند: كسى كه مواد ارتزاقى را به مردم فراهم مى سازد و حوائج آنان را از اين ناحيه مرفوع مى كند، خداوند متعال در رزق و روزيش فراخى و وسعت ببار مى آرد.

بناءً از هموطنان عزيز اعم از تاجران ملى و دكانداران عمده فروش و پرچون فروش جداً تقاضا مى كنيم كه از احتكار و گران فروشى دست بکشند آنچه را به خود مى پسنديدند براى برادران مسلمان خود نيز بپسندند و آنچه را بخود نمى پسنديد براى ديگران نيز نپسندد طورى كه پيامبر گرامى اسلام مى فرمايد: (لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه)^(۱۷)

يعنى: " يكي از شما مؤمن و مسلمان كامل شده نمى تواند تا اينكه بپسندد براى برادر مسلمان خود آنچه را كه براى خودش مى پسندد."

اين حديث اصل بزرگى از اصول وحدت در بين مسلمانان است و اساس اخلاق اسلامى خوش بينى، همدردى، نيك بينى و نيك انديشى را تشكيل مى دهد و مقصد از نفى در همچو احاديث نفى كمال است؛ نه نفى اصل ايمان.^(۱۷)

بروى اين ملحوظ بايست هموطنان عزيز ما بخصوص تجار ملى موضوع را مدنظر گرفته و از احتكار و گران فروشى جدا اجتناب ورزند.

منابع:

۱- الموسوعة الفقهية إصدار وزارة الأوقاف و

الشتون الإسلامية - الكويت الطبعة السادسة

۱۴۲۹هـ- ۲۰۰۸ م .

۲- ترجمه فارسى مختصر صحيح مسلم، تنظيم و

اختصار: امام المنذرى، مترجم: داود نارويى-

ناشر احسان، نوبت چاپ اول ۱۳۹۶.

۳- الموسوعة الفقهية ج ۲ ص ۹۰.

۴- درمان فقر از نگاه قرآن كريم (پژوهش مقايسوى) مؤلف

دكتور سيد جان بيان، مترجم: رحمت الله احمدى، سال

چاپ ۱۳۸۰ هـ.ش.

۵- شعب الإيمان (۵۲۵/۷).

۶- كتاب بدائع الصنائع فى ترتيب الشرائع تأليف الإمام علاء

الدين أبى بكر بن مسعود الكاسانى الحنفى الملقب بملك

العلماء المتوفى سنة ۵۸۷ هـ.ق- طبعة جديدة مُنقّحة

مُصحّحة بإشراف مكتب البحوث و الدراسات فى دارالفكر

للطباعة والنشر و التوزيع.

۷- رواه ترمذى.

۸- صحيح ابن حبان بستی، كتاب بیوع ج ۶ ص ۱۸.

۹- مختصر صحيح مسلم ج ۱ ص ۸۶۳.

۱۰- راه صحيح مسلم.

۱۱- درمان فقر از نگاه قرآن كريم ص ۶۵۷.

۱۲- القصص: ۸.

۱۳- المعجم الكبير للطبراني (۵/۱۵).

۱۴- مسند أحمد (۴۲۶/۳۳).

۱۵- رواه البخارى.

۱۶- ترجمه فارسى رياض الصالحين.

۱۷- ترجمه فارسى الجامع الصحيح سنن الترمذى، مؤلف: امام

ابو عيسى محمد بن عيسى بن سورة الترمذى، ترجمه و

تعليق: محمد رضا رخشاني، سال چاپ: اول ۱۳۹۷ ناشر:

مؤسسة انتشاراتى حسيني اصل.

۱۸- ديوان الحديث النبوى الإحسان فى تقريب صحيح ابن

حبان للعلامة الأمير علاء الدين بن بلبان الفارسى المتوفى

سنة ۷۳۹ هجرية، تحقيق مركز البحوث و تقنية المعلومات

دار التأصيل الطبعة الأولى ۱۴۳۵هـ- ۲۰۱۴ م الناشر: دار

التأصيل مركزالبحوث و تقنية المعلومات - القاهرة-

جمهورية مصر العربية.

۱۹- المكتبة الشاملة.

بخشی از فضایل والای بیت الله، در کلام الله

◆ کعبه، خانه ای مبرک

[آل عمران: ۹۶]

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ

همانا اولین خانه ای که برای (عبادت) مردم مقرر شد، همان است که در سرزمین مکه است که مایه برکت و هدایت جهانیان است.

◆ کعبه، محل امن:

[آل عمران: ۹۷]

فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا

در آن (خانه) نشانه های روشن، (از جمله) مقام ابراهیم است و هر کس به آن درآید، در امان است و برای خدا بر عهده مردم است که قصد حج آن خانه را نمایند، (البته) هر که توانایی این راه را دارد ...

◆ کعبه، مکان مطهر برای عابدان:

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ [البقرة: ۱۲۵]

و چون خانه [کعبه] را برای مردم محل اجتماع و [جای] امنی قرار دادیم [و فرمودیم] در مقام ابراهیم محل نماز برای خود اختیار کنید و به ابراهیم و اسماعیل فرمان دادیم که خانه مرا برای طواف کنندگان و معتکفان و رکوع و سجود کنندگان پاکیزه کنید.

◆ کعبه، قبله امت اسلام:

قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ [البقرة: ۱۴۴]

ما توجه تو را بر آسمان (به انتظار وحی و تغییر قبله) بنگریم و البته روی تو را به قبله ای که به آن خشنود شوی گردانیم، پس روی کن به طرف مسجد حرام و شما (مسلمین) نیز هر کجا باشید (در نماز) روی بدان جانب کنید.

◆ کعبه، محل رجوع مردم:

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِّلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ [المائدة: ۹۷]

خداوند کعبه بیت الحرام را برای اقامه عبادت مردم قرار داد، و ماه حرام را قرار داد و نیز هدای و قلائد (قربانی نشاندار و بینشان) را قرار داد، تا بدانید که خدا به هر چه در آسمانها و زمین است آگاه است و خدا به همه چیز داناست.

د مسؤليت احساس:

◆ **أَلَا كُنتُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْإِمَامُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى أَهْلِ بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهِ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْهُمْ، وَعَبْدُ الرَّجُلِ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُ، أَلَا فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ** {صحيح البخاري}.

ژباړه: خبر اوسئ، له تاسې هر يو د شپانه په څېر دی او له هر يوه به د هغه درعيت په هکله پوښتنه کېږي، د خلکو واکمن شپون دی او دخپل رعيت په اړه به پوښتل کېږي، سړی د خپل کور څارونکی او ساتونکی دی او له هغه څخه به دخپل کور درعيت په اړه پوښتنه کېږي، ښځه د خپل مېړه د کور او اولاد شپنه ده او دخپل رعيت په اړه به پوښتل کېږي، د يوه سړي مړی د خپل بادار د مال شپون دی او د هغه په اړه به پوښتل کېږي، خبر اوسئ له تاسې هر يو د شپانه په څير دی او له هر يوه به د هغه درعيت په اړه پوښتنه کېږي.

عدل او انصاف کول:

◆ **﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾** [النساء: ۵۸].

ژباړه: بېشکه الله تاسو ته امر کوي چې امانتونه خپل اهل ته وسپارئ او کله مو چې د خلکو ترمنځ پرېکړه کوله (دا امر درته کوي) چې په عدل سره پرېکړه وکړئ، بې شکه الله تاسو ته د غوره څيز نصيحت کوي، يقيناً الله اورېدونکی او ليدونکی دی.

د وړو کسانو گمارنه:

◆ **﴿إِنَّ خَيْرَ مَنْ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ﴾** (القصص: ۲۶).

ژباړه: بې شکه غوره مزدور چې ته يې نيسي، هغه غښتلی او امانتگر دی.

له ستونزو ځان خبرول او د حل لاره ورته پيدا کول:

◆ **﴿إِنَّمَا مِنْ أَمِيرٍ إِلَيْهِ أَمْرُ الْمُسْلِمِينَ ثُمَّ لَا يَجْهَدُ لَهُمْ وَلَا يَنْصَحُ، إِلَّا لَمْ يَدْخُلْ مَعَهُمُ الْجَنَّةَ﴾** {صحيح مسلم}.

ژباړه: هر واکمن چې د مسلمانانو چارې په غاړه اخلي او بيا د هغوی لپاره نه پوره زحمت باسي او نه هم ښېگڼه ورته غواړي، له هغوی سره به (لومړي وار کې) جنت ته داخل نه شي.

(صحيح مسلم).

نرمي کول:

◆ **﴿اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي سَيِّئًا فَسُقِّ عَلَيْهِمْ فَاسْقُ عَلَيْهِ، وَمَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي سَيِّئًا فَرَفَّقْ بِهِمْ فَارْفُقْ بِهِ﴾**

ژباړه: اې الله! چا چې زما د امت له چارو کوم څه په غاړه واخيست، بيا يې پر هغوی سختي وکړه، نو ته په هغه سختي راولې او چا چې زما د امت له چارو کوم څه په غاړه واخيست، بيا يې له هغوی سره نرمي وکړه، نو ته هم له هغه سره نرمي وکړې.

اطاعت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ (النساء: ٩٥).

ژباړه: اې مومنانو! د الله حکم ومنئ او د رسول حکم ومنئ او د خپلو چارواکو (حکم ومنئ)، نو که په څه کې مو سره شخړه راغله، نو (د) الله او رسول (پریکړې) ته یې وروگرځوئ، که (په ریښتیا) تاسو په الله او د آخرت په ورځ ایمان لرئ، دا کار غوره او پایله کې ډیر ښه دی.

اطاعت په ښو کارونو کې:

﴿اعْلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِيمَا أَحَبَّ وَكَرِهَ إِلَّا أَنْ يُؤْمَرَ بِمَعْصِيَةٍ، فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ﴾ (متفق عليه).

ژباړه: پر مسلمان وگړي د حاکم اوریدل او منل په هغه څه کې لازم دي چې د ده خوښ او ناخوښ وي، پرته له دې چې په گناه ورته امر وشي، نو که په گناه ورته امر شوی وي، بیا یې نه اوریدل ورباندې لازم دي او نه یې منل.

پاخون او بغاوت نه کول:

﴿خِيَارُ أُمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُحِبُّونَهُمْ وَيُحِبُّونَكُمْ وَتُصَلُّونَ عَلَيْهِمْ وَيُصَلُّونَ عَلَيْكُمْ، وَشِرَارُ أُمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُبْغِضُونَهُمْ وَيُبْغِضُونَكُمْ وَتَلْعَنُونَهُمْ وَيَلْعَنُونَكُمْ﴾، قيل: يا رسول الله! أفلا نُنَابِذُهُم بِالسَّيْفِ؟ قال: {لَا، مَا أَقَامُوا فِيكُمْ الصَّلَاةَ، وَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْكُمْ وَلَا تَكُمُ شَيْئًا تَكْرَهُونَهُ، فَاتَّكِرُوا عَمَلَهُ وَلَا تَنْزِعُوا يَدًا مِنْ طَاعَةٍ} (صحيح مسلم).

ژباړه: له واکمنانو مو غوره هغه دي، چې تاسې له هغوی سره او هغوی له تاسې سره مینه لري، هغوی تاسې ته دعا کوي او تاسې هغوی ته او له بدو واکمنانو مو هغه دي، چې تاسې له هغوی نه کرکه لرئ او هغوی له تاسې نه تاسې پر هغوی لعنت وایي او هغوی پر تاسې. چا وویل: اې د الله رسول! له واکه یې د تورې په زور ونه غورځوو؟ رسول الله وفرمایل: نه، تر هغه چې تر منځ مو لمونځ قائموي او کله مو چې له خپلو واکمنانو داسې کار ولید چې ستاسو خوښ نه وي، نو د هغه (ناوړه) عمل بدوگنې او له حکم منلو یې لاس مه اخلئ.

له نظام څخه نه وتل:

﴿مَنْ كَرِهَ مِنْ أَمِيرِهِ شَيْئًا فَلْيَصْبِرْ؛ فَإِنَّهُ مَنْ خَرَجَ مِنَ السُّلْطَانِ شِرًّا، مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً﴾ (صحيح البخاري).

ژباړه: چا چې د خپل واکمن کوم کار خوښ نه کړ، هغه دې صبر وکړي؛ ځکه څوک چې د حاکم له اطاعتنه د یوې لويشتې په اندازه هم ووځي (او همدې حالت کې ومړ) مړگ به یې د جاهلیت د مړگ په څېر وي.

﴿اسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَإِنْ اسْتَعْمَلَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ كَانَ رَأْسُهُ زَبِيئَةً﴾ (صحيح البخاري).

ژباړه: (د واکمن خبره) اورئ او (حکم یې) منئ، که څه هم داسې یو تور حبشي مری در باندې واکمن شوی وي، چې سړ یې د وڅکي په شان وي.

گٽور نصيحتونه

{ [الحشر: ٧] } وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ...

◆ [اوسول الله صلى الله عليه وسلم چي تاسو ته څه هم درکړي، نو هغه واخلئ او له څه نه چي هغه تاسو منع کړي يئ، نو تاسو منع شئ ...] (صحيح البخاری)

◆ دمنافق درې علامې دي (١) څه وخت چي خبري کوي درواغ وايي (٢) څه وخت چي وعده وکړي وفا نه کوي (٣) په امانت کي خیانت کوي (رواه احمد)

◆ که چيرې دسړي په زړه کي د سپلني دداني په اندازه کبر هم وي هغه به جنت ته داخل نشي (کبر د خلکو تحقيرول دی) (رواه الطبرانی)

◆ د قیامت په ورځ به تر ټولو هغه څوک ماته ژدې وي چي پر ما باندې يې ډیر درود ویلی وي کوم سړی چي سهار او ماښام پر ما باندې لس لس واره درود شریف وايي په قیامت کي دده له پاره زما شفاعت په نصیب کيږي (صحيح مسلم)

◆ تر ټولو ښه ورځ چي لمر په کي راڅیږي د جمعې ورځ ده، په دغه ورځ کي حضرت آدم پیداشوی دی او هم په دغه ورځ جنت ته داخل شوی او په دغه ورځ د جنت څخه ایستل شوي او قیامت به هم په دغه ورځ وي (سنن ابو داود)

◆ دحسد او بغض څخه تینسته وکړي ځکه چه حسد او بغض د انسان نيکي داسې خوري لکه اور چي بوتې خوري (يعنې سوځي) (صحيح مسلم)

◆ دایمان خوند هغه څوک ځکلی شي چي د الله تعالی په ربوبیت، د اسلام په دین او د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په رسالت خوښ وی. (رواه البيهقی)

◆ د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه پوښتنه وشوه د علم کومې اندازې ته چي انسان ورسپړي نو فقیه بلل کيږي؟ حضرت و فرمایل څوک چي زما امت ته په دیني کارو کي څلویښت حدیثونه تبلیغ کړي الله پاک ته به يې شفیع او شاهد اوسم. (سنن الترمذی)

حجاب د اسلام له نظره

مولوي محمد اشرف (حقاني)

مِنْ جَلَابِيْبِهِنَّ نازل شو، د انصارو ښځې له کورونو نه په داسې حال کې راوتلې چې مخونه به يې داسې پټ کړي وو گویا چې د دوی په سرونو تور کارغان ناست دي.

يعني ټول بدن به يې پټ کړی وو تر دې چې سرونه به يې هم پټ کړي وو.

تفسير ابن عباس: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَمَرَ اللَّهُ نِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا خَرَجْنَ مِنْ بُيُوتِهِنَّ فِي حَاجَةٍ أَنْ يَعْطِينَ وَجُوهَهُنَّ مِنْ فَوْقِ رُؤُوسِهِنَّ بِالْجَلَابِيْبِ وَيُبْدِينَ عَيْنًا وَاحِدَةً. (تفسير ابن كثير).

ژباړه: عبد الله بن عباس د دې آيت يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيْبِهِنَّ لاندې فرمايلي دي: الله تعالى مؤمنانو ښځو ته حکم کړی چې کله هغوی د ضرورت په صورت کې له کورونو څخه بهر وږي، بايد

خپل مخونه لوی خادر سره پټ کړي او يوازې يوه سترگه خلاصه پرېږدي.

د عبد الله بن عباس تفسير نه معلومه شوه چې زنانه بايد له کورنه د ضرورت په صورت کې ووزي، هغه هم باېرده، بغير له ضرورته وتل يا بې پردگي سره وتل حرام او ناجائز دي.

۲- بل ځای کې الله تعالى فرمايلي

احاديث، اجماع او قياس د حجاب په ثبوت او فرضيت صراحة دلالت کوي.

شريعت مطهره د ښځو کرامت، عفت او پاکلمني په موخه حجاب پر ښځو لازم کړی دی.

قرآن کریم څخه دليل:

قرآن کریم کې الله تعالى فرمايلي دي:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيْبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْفَعُ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَنَ (الأحزاب: ۵۹)

ژباړه: ای نبي ﷺ خپلو زنانه و لورگانو او د مؤمنانو ښځو ته ووايه چې رابښکته کړي په ځانونو باندې خپل خادرونه، دا حکم د دې لپاره دی چې وپېژندل شي او ضرر ورته ونه رسيږي الله تعالى بښونکی مهربان ذات دی.

جلباب څه شی دی؟

په قرآن کریم کې جلابيب لفظ راغلی د جلباب معنی به د صحابه کرامونه معلومه کړو:

۱- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: " لَمَّا نَزَلَتْ: (يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيْبِهِنَّ)، خَرَجَ نِسَاءُ الْأَنْصَارِ كَأَنَّ عَلَى رُءُوسِهِنَّ الْغُرَبَانَ مِنَ الْأَكْسِيَةِ " (سنن أبي داود)

ژباړه: له ام سلمه څخه روايت دی. هغه فرمايي: کله چې دغه آيت (يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ

الحمد لله و كفى والصلاة والسلام على عباده الذين اصطفى اما بعد:

اسلام داسې دين دی چې نارينه او زنانه ته يوشان حکم کوي مثلاً صلاة، صوم، حج و غيره البته داسې احکام شته چې يوازی زنانه ته متوجه دي او هغه احکام د دی لپاره خاص شوي چې د زنانه عفت محفوظ پاتې شي لکه حجاب او پرده.

زنانه يو نازک قيمتي مخلوق دی:

قيمتي ځکه ده چې نبي ﷺ فرمايلي دي: « إِنَّ الدُّنْيَا كُلَّهَا مَتَاعٌ، وَ خَيْرُ مَتَاعِ الدُّنْيَا الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ »

ژباړه: يقيناً دنيا ټوله يوه متاع ده، او غوره متاع په کې نيکه ښځه ده.

په بل حديث مبارک کې نبي ﷺ انجشه صحابي ته فرمايي: «وَيْحَكَ يَا أَنْجَشَةُ، رُوَيْدَكَ سَوْفًا بِالْقَوَارِيرِ»

بخاري رقم ۶۱۴۹

ژباړه: ای انجشه افسوس په تا قرار څه! شيشو سره خيال کوه يعني: زنانه و سره خيال کوه! ځکه اوښ باندې زنانه ناستی وی، اوس کله چې زنانه په اسلام کې قيمتي او نازک مخلوق دی نو اسلام ورته د پردی حکم کړی چې عزت او عفت يې محفوظ شي.

د حجاب ثبوت:

د قرآن کریم آيتونه او د رسول اکرم ﷺ

دي:

﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾
الأحزاب: ٣٣

ژباړه: او و اوسېږی خپلو کورونوکې او د جاهلیت زمانې په شان بیرون مه را وځی.

د حدیث څخه دلیل:

٣- عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: «كَانَ الرُّكْبَانُ يَمُرُّونَ بِنَا وَنَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْرَمَاتٌ، فَإِذَا حَاذُوا بِنَا سَدَلَتْ إِحْدَانَا جِلْبَابَهَا مِنْ رَأْسِهَا عَلَى وَجْهِهَا فَإِذَا جَاوَزْنَا كَشَفْنَاهُ» (ابو داود: ١٨٣٣ و ابن ماجه: ٢٩٣٥)

ژباړه: سواره کسان به په اوبښانو زموږ له څنگ سره تېرېدل په داسې حال کې چې مونږ له رسول اکرم ﷺ سره په احرام کې وو، نو کله به چې هغوی زموږ برابر ته را ورسېدل، هري یوې به خپل پرونی له خپل سر نه پر مخ راکوز کړ. کله چې به هغوی تېر شول مخ به مو لوڅ کړ.

د اجماع څخه دلیل:

ټول امت پر دې اتفاق لري چې حجاب واجب دی.

د قیاس دلیل:

هر هغه شی چې معاشره فاسدوي هغه ناروا ده اوبې حجابي معاشره فاسدوي، نو بې حجابي حرامه ده اوحجاب واجب ده.

د بې حجابي سزا:

بې حجابي د کافرو ښځو صفت دی، د بنو تمیم قبیلې ښځې چې کله عائشې رضی الله عنها ته راغلې، هغوی باریکي جامې اغوستې وې. هغې هڅه وکړه و فرمایل: (إن كنتن مؤمنات فلیس هذا بلباس المؤمنات. و إن كنتن غیر ذلك فتمتنعن بها).

ژباړه: که چېرې تاسې مؤمناني ښځې یئ، دا جامې او لباس د مؤمنو ښځو نه ده او که چېرې مؤمنې نه یئ، نو بیا له دغو جامونو فایده اخلئ.

یعني شرعي لباس او پرده د ایمان علامه ده. که لباس شرعي وو، نو بیا ښځه کامله مؤمنه ده او که لباس شرعي نه وو، بیا کامله مؤمنه نه ده.

ښځو لپاره تنکی جامې اغوستل حرام دي

د ښځو لپاره شفاف یا تنکی جامې اغوستل چې د بدن اعضاء تر ښکاري ناجائز او حرام دي نبي ﷺ فرمایلي دي: نِسَاءٌ کَاسِيَاتٌ عَارِبَاتٌ. مَانَالَتْ مُمِيلَاتٌ. لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ. وَلَا يَجِدْنَ رِيحَهَا (الموطأ)

داسې ښځې چې ظاهراً پټې وي او حقیقت کې برېښې وي نوروته میلان کوونکې وي او نور ځان ته مایل کوونکې وي داسې ښځې به جنت ته داخلې نه شي او د جنت بوی به محسوس نکړي.

حجاب د پاکیزګۍ دلیل دی

قرآن کریم کي الله تعالی فرمایلي:

﴿وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسَلُّوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ﴾
الأحزاب: ٥٣

ژباړه: کله چې تاسو له زنانه وو نه پوښتنه کوئ، نو د پردې تر شا پوښتنه وکړئ، دا پاکیزګي ده ستاسو او د هغوی د زړونو لپاره.

حجاب علامه د حیا ده

کومه ښځه چې با پرده وي، هغه ښځه حیاداره هم وي، او حیا د ایمان یوه برخه ده. نبي علیه الصلاة والسلام فرمایلي: (الحیاء شعبة من الايمان).

ژباړه: حیا د ایمان یو ښاخ او برخه ده.

الله تعالی پرده پوښي خوښوي.

(ان الله حيي يحب الحياء والستر).

د حجاب فایده:

١- د کورني چوکاټ کلکوالی.

٢- غټ او پاکلمني راتلل.

٣- بدګماني ختمیدل.

٤- روحي آرامتیا راتلل.

٥- ښځې په امن کیدل.

٦- جنت ته داخلیدل.

٧- د الله تعالی حکم منل.

٨- معاشره جوړیدل.

٩- پرده علامه د تقوی ده.

١٠- پرده د ایمان دلیل دی. (ان کنتن مؤمنات).

١١- پرده د حیا دلیل دی. (الحیاء شعبة من الايمان).

١٢- پرده د طهارت او پاکیزګۍ علامه ده.

(فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ).

د اغېزمنې خطابې ځانگړتياوې

لومړۍ برخه

مولوی اسرار الحق

د اسلام ستر پیغمبر ﷺ فرمایي: "ځینې ویناوې لکه د جادو اغیزې لري" صحیح مسلم. رښتیا ده چې ښه وینا کول د یوشخص په بریا کې رغنده رول لري او د انساني ژوند تر ټولو مهمه پدیده ده، ښه جذابه وینا مو خپلې موخې ته رسولی شي او همدارنگه ستاسي د وړتیاوو منلو ته تیارولی شي، نن سبا د وینا کولو هنر په ژوند کې یوه لویه شتمني ده، هغوی چې ښه ویناوال دي ډیر بریالي دي، فصیحو ویناوو د پيرو علماو، مبارزينو، سياستوالو او سوداگرو په برياليتوب کې مهم رول لوبولی دی.

ویناوالي د پیغام رسولو او پوهاوي په زړه پورې وسیله او د وگړیز او ټولنیز پرمختګ له نښو څخه ګڼل کېږي له دې امله په هروخت او ځای کې د هر ملت د پام وړ وه او خپلې ټولنې به یې پرې سموې، د اړیکو په دې پیر کې هم ګڼو وسایلو او ابزارو ونه شو کولای چې د وینا ځای ونيسي او یا یې ارزښت را کم کړي بلکې لاتر اوسه خپل ارزښت او اهمیت لري.

دا مهال چې د وخت فرعونیان په خپلو زهرجنو ویناوو د ټولنې اخلاقي، کلتوري او عمومي ښه زهرجنه کوي نو باید په فصیحه او بلیغه ژبه د ویناوالی توان او وړتیا د حضرت موسیٰ ﷺ په څېرله الله ﷻ څخه وغوښتل شي او په دې لاره کې اغیزمن ګامونه واخیستل شي ځکه چې

هره وینا په نورو اغیزلري څوکه د ویناوال وینا له فني ځانګړتیاو او لازمو مهارتونو برخمنه وي نو د وینا اغیزې بیا څو بر ابره زیاتې وي.

په دنیا کې په ټولیزه توګه څلور ډوله ویناوال شتون لري چې هر یو یې خپله لار او موخه لري:

۱- **خبرسوونکی ویناوال:** دا ویناوال خلکو ته یوازې خبر ورکوي او د وینا اغیزې او پایلې او داسې نور مسائل په پام کې نه نیسي.

۲- **هڅوونکي او تشویقونکی ویناوال:** دا ویناوال اوریدونکو ته ښوونه، ښور او توان ورکوي چې څرنگه مخ په وړاندې لاړ شي.

۳- **الهام ښوونکی ویناوال:** دا ویناوال په خپلو خبرو سره د خلکو په د ننه کې بدلون راولي

۴- **بدلون رامنځته کوونکي ویناوال:** دا د انسان په باور، شخصیت، ذهن، وجود او دنیا کې بدلون راولي.

نوکه غواړو چې ښه ویناوال شونو خپل ځان باید پدې څلورو ویناوالو کې پیدا او مشخص کړو، هڅه باید وکړو څو یو بدلون جوړونکی خطیب جوړ شو او خلکو ته یوازې په خبرو کولو، انګیزه ورکولو او الهام ښېلو بسنه ونه کړو بلکې د خطیب په توګه باید هڅه وکړو چې په اوریدونکو باندې اغیز ولرو او د هغوی په ژوند کې مثبت بدلون راولو چې د وګړو په کچه دا بدلون بیا د ټولنې د بدلون او سمون لامل کیږي.^۱

هیله ده چې دا لیکنه به د ښې ویناوالی او په ځانګړې توګه د جمعې ورځې خطبې د لا زیاتې ودې، پرمختګ او اغیزمنتیا په برخه کې مرسته وکړي او د اسلامي بلنې لمن به لا ښه او پراخه کړي.

د خطبې تعریف

خطبه د "خ" تورې په زیر سره، ښځې سره د نکاح غوښتنې ته وایي او خطبه د "خ" تورې په پېښ سره له خطب یخطب خطبه و خطابه څخه دی چې وینا کولو ته وایي او هغه څه چې په منبر ویل کېږي هم خطبه بلل کېږي او ځکه ورته خطبه وایي چې له مخاطبې نه اخیستل شوې چې د خبرو مانا ورکوي او خطبه هم وینا ده او یا دا چې له خطب نه اخیستل شوې چې مانا یې ده سترګار او خطبې ته هم ځکه خطبه وایي چې دا به یوازې د سترو کارونو لپاره وه نو وینا چې په عربي یې خطابه بولي په لغت کې د بل د پوهولو د پاره وینا

کولو ته وایي او په عربي ادب کې د نثر له فنونو څخه یو فن شمیرل کېږي.^۲

او په اصطلاح کې د خطابې ګڼ تعریفونه دي چې اولنۍ یې د ارسطوله خوا وړاندې شوی هغه وایي چې خطبه: داسې یو ځواک ده چې تر ممکنه حده په هر کار کې د خلکو په قانع کولو راڅرخيږي.^۳

ځينې پوهان وايي چې دا هغه صنعت دی چې د بل د قانع کولو د پاره کارځيني واخيستل شي. خو ښه تعريف يې داسې کيدای شي چې خطبه: گڼو خلکو ته د هغوي د قانع کولو، اغيزمن کولو او تشويقولو په موخه وينا کول دي.

ويناوالي چې له فني او علمي اړخه په منطق کې ورته خطابه و اياي هغه فن دی چې دهغه په واسطه وينا کوونکي پخپله وينا خپل اوريدونکي قانع کوي او خپل مطلب ته يې رابولي او تشويقوي يې، د هغوی شعور او عواطف په ښوروالي او پام يې ځان ته را اړه وي نو د خولې وينا، گڼ خلک، قانع کول او عاطفه لاس ته راوړل د خطابي بنسټيز توکي تشکيلوي.^۴

ويناوالي يوازې ويل نه دي بلکې ديو کاريا نه کار په هکله د وگړو ښورول او هڅول دي نو په وينا کې بايد خلک را وپارول شي او د يو کارکولو او يا نه کولو لامل، شوق او انگيزه ورکول دي چې دا بيا د ويونکي له اغيز ښيدني او د اوريدونکي له اغيزمنې کچې پورې اړه لري نو وييلی شو چې ويناوالي يو هنر دی چې خپلي ځانگړتياوې لري.

د جمعې ورځې خطبې په هکله د بدايع الصنايع مؤلف وايي: خطبه په عرف کې هغه ده چې پکې د الله تعالی حمد او ثنا، په رسول اکرم ﷺ درود او عامو مسلمانانو ته د خير دعا، او هغوی ته وعظ او پند ورکول شتون ولري.^۵

ويناوالي کومه ځانگړې او مشخصه موضوع نه لري بلکې هرې موضوع پورې اړه لرلی شي ځکه چې د ويناوالی موضوعات مختلف وي.

دا چې د هر علم او هنر ارزښت او شرف د هغه د غايې پورې تړاو لري نو د وينا او خطابي غرض د اوريدونکو خبرول، اغيزمن کول، قانع کول او ترغيب په گوته شوی خو عمومي موخه او غايه يې بيا دا ده چې حقايق روښانه او خلکو ته د دين او دنيا گټې ښکاره او ورته وهڅول شي، له بدو منعه او په نيکه او سمه لار روان شي.

د خطابي لپاره همدا برم بس والی کوي چې دا د انبياوو، علماوو، نيکانو، غټو پاچاهانو او سترو سياستوالو دنده ده، تل د انساني ټولنې لپاره د سلاح په څېر د دفاع وسيله ده او د جمعې، اخرونو، حج او داسې نورو مهمو غونډو او مراسمو پر مهال د تذکیر، وينتابه او تهذيب په موخه اړينه گڼل شوي او يوه لويه گټه يې دا ده چې په دې سره د حق او عدالت، يووالي، ورورول، بيداری، نيکمرغی او سولې د ټينگښت لپاره لاره هواره او عمومي ملاتړ او منلېد ترلاسه کېږي ځکه چې ډيروختونه د ځانگړو ظروفو له امله د دلايلو او براهينو پرځای د خطبې او ويناوالی له لارې د خلکو قناعت او باور ښه ترلاسه کيدای شي.^۶

د خطابي تاريخ او مخينه:

وينا يوه بشري غريزه ده او هر وخت او ځای چې انسانان سره اوسي غواړي چې يوله بل سره ارتباط او اړه ولري او د ارتباط وسيله خبر دی ځکه نو هر شخص غواړي چې بل شخص په خپله خبره او وينا وپوهوي او د وينا په واسطه يې د ځانته ملگری او تابع کړي، نو دې غريزې د بشري ټولنې له ابتدا څخه وده موندلې ده او ټولو وگړو له دې غريزې څخه کار اخيست او يو د بل د اقناع او ترغيب د پاره يې خبرې او ويناوي کولې ځکه نو د دې فن ابتدايې تاريخ يا د وضع کولو ځای په يقيني توگه ټاکل کيدلی نه شي خو هرچيرې چې څوک اوسيدل د دوی په منځ کې دا فن وومگرد کوم علم يا فن په سترگه نه ورته کتل کيدل، قرآن کریم کې هم د ځينو انبياوو د وينا او خطبو يادونه شوې چې په سر کې يې د حضرت نوح عليه السلام خطبه يادولې شو همدا رنگه د فرعون په څير مفسدينو هم له خطبې گټه اخستې.

کوم ملت چې خطابي ته علمي رنگ ورکړ او هغه يې د منطق له پنځه گونو صنعتونو يو صنعت وبلله يونان وو او وروسته بيا د رومانو حالاتو له امله په روم کې دې فن شهرت وموند چې دوی دواړو گڼ شمير ويناوال د تاريخ پاڼو ته سپارلي دي، له اسلام مخکې په عربو کې هم خطابي او ويناوالی شتون درلود، چې له اسلام وړاندې تريوسل او پنځوس کالو پورې هم په دې هکله معلومات ثبت دي. هغه مهال عربو

ساده قبيلوي ژوند درلود، داسې کوم حکومت او نظام نه وو چې دوی سره را ټول کړي بلکې تل به د دوی ترمنځ شخړې او جنگونه وو، بيا به سوله او مرکې وي، په خپل قوم او نسب به يې وياړ او د هغه لپاره به يې مبارزه او تعصب کولو، يو په بل ظم روا وو آن دا چې ځينو به خپلې لوني ژوندی خښولې خود دوی ترمنځ مشورتې غونډو هم شتون درلود، غيرتمن خلک وو او په ادب، بلاغت او فصاحت کې يې زيات لاس درلود نو د دوی ويناوالي هم د وخت له غوښتنو سره سم په جنگونو، تعصبونو، تفاخر، ظلم، مرکو، ټولنيزو مراسمو او داسې نورو اړخونو ډيره راڅرخيده ځکه چې خطبه د هرې ټولنې د پېښو او حوادثو د انفعالاتو اغېزه ده، په دې دور کې د ويناوالی په انډول شعرته پاملرنه ځاياته وه او د ويناوالی د زري څيري زياته برخه دلنډو غونډو (جملو) او سرودپه جامه کې وه.

د اسلام په راتگ سره ويناوالی ډېره لوړه رتبه وموندله او نوي سبکونه او ځانگړتياوې په کې پيدا شوی مثلاً د جمعې، اخرونو، حج او سياسي خطبې په کې داخل شوي، ويناوې او خطبې په حمد، ثنا، د قرآن کریم په آيتونو، مبارکو احاديثو او په حکيمانه ويناو او معنا لرونکو اشعارو سينگار شوي او تر ټولو لومړی او غوره خطيب يې حضرت رسول اکرم ﷺ وو چې مخالفينوبه يې ويل: "د ده خبرې جادو لري" چې د ويناوالی دا سلسله بيا تر ننه پورې همدا سې روانه ده او مسلمانانو ويناوالو د ژوند دا برخه هم سمه رهبري کړه.^۷

د ويناوالی په تکامل او بدلون کې د اسلام اغېز

ويناوالي يو فن او هنر دی او هر دين، فلسفه او آند په هنري صنعت پياوړی يا کمزوری کيدای شي نوکه له دې اړخه ويناوالی ته وگورو نو له اسلام

سره د ويناوالی اړیکه لکه د نورو ډیرو هنرونو او صنعتونو په څېر ده، په اسلام کې لکه څرنګه چې ډېر ټوګي او ډېر ټوګنې، کاشی کاران او کاشی کارۍ، معماران او معماري را منځ ته شوه همدارنګه اسلام خورا ويناوال هم وروزل چې په خطیب شهرت لري او ډول ډول هنرمند، صنعتگران او ويناوال یې رامنځ ته کړل. او که ويناوالي علم وبلل شی نو د علم حاصلول خوبیا په هنرانږنه او ښځینه مسلمان فرض دی.

له اسلام سره د ويناوالی بله اړیکه هغه نیغ په نیغ اغیز ده چې اسلام د ويناوالی په بدلون او پرمختګ کې کړی ده، جاهلي پېر (دور) که څه هم د مانا له مخې محدود وه خو بیا یې هم د همدې مانا په چوکاټ کې ښه شعرو ایه خوپه ويناوالی کې یې بیا دومره مزه نه وه بل دا چې له دې جاهلي عربو کتاب او لیکوالي په میراث نه ده پاتې بلکې دا برخه هم ډیره کمزوري وه خو اسلام چې راغی نو د شعر مانا یې پراخه او په ويناوالی یې سمه اغیزه وکړه او د لیکوالی نوون (ابتکار) یې هم رامنځ ته کړ او اسلام ويناوالی، لیک او شعر دري واړوته پوره بډاینه او هراړخیز پرمختګ ورپه برخه کړ.

پخپله قرآن کریم د غوره اسلوب او د بیان، فصاحت او بلاغت د اعجاز بیلګه ده او

بیان له سترو الهي نعمتونو څخه ګڼي ﴿الرَّحْمَنُ ۝ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ۝ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ۝ عَلَّمَهُ الْكِتَابَ﴾ الرحمن: ۱-۴

ژباړه: رحمن (خدای) ښوولې دی قرآن، پیدا کړی یې دی انسان، بیایې ورښوولی دی خبري.

په پیغمبر ﷺ لومړني نازل شوي آیتونه هم د "قلم" کتابت او لیکوالی نومونه اخلي پر دې برسیره ټول پیغمبران او پخپله آنحضرت ﷺ په خپلو وختونو کې لومړی درجه ويناوال شمېرل کېږي، ويناوالي او خطبه د دین او دعوت مهمه برخه ګرځیدلې او د جمعي ورځې لمانځه کې هم خطبه شرط او ضروري بلل شوي ده.

د رسول اکرم ﷺ لومړنی درېځ د خطايي وړاندي کولو لپاره هغه مهال وو چې دا آیتونه نازل شول ﴿فَأَصْدَقَ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرَضَ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾ الحجر: ۹۴

ژباړه: نو ښکاره او په جهر کړه هغه چې ته مامور یې پری اومخ واړه وه له مشرکانو څخه.

﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ الشعراء: ۲۱۴

ژباړه: او ویره وه ته خپلوان د تا چې ډیر نږدی دی. نو خپل قوم یې صفا ته را وغوښت او ورته یې وویل: که زه تاسو ته خبر درکړم چې د دې غونډیو له هغې خوا په تاسو یو لښکر حمله کوي نو آیا تاسو زما خبره منئ؟ نو ټولو وویل: هوولی یې نه منو؟ ځکه چې ته هیڅکله هم دروغ نه وایی نوده مبارک ورته وفرمایل: خیرزه مو د آخرت له عذاب څخه وپروم...^{۸۸}

په اسلام کې وينا په نیکو او غوره ستاینو ستایل شوي لکه:

حَسَنًا، لَيِّنًا، بَلِيغًا، سَدِيدًا، کَرِيمًا او داسې نور او په قرآن کریم کې ډول ډول خطابونه شتون لري لکه: یا ایها الناس، یا ایها الذین امنوا، یا اهل الکتاب، یا ایها المدثر، یا ایها النبی، یا ایها النفس او داسې نور.

په اسلام کې د خطايي ځانګړتیاوي:

۱- دیني رنگ اخستل لکه د جمعي ورځې خطبه، د اخترونو او حج خطبي، د وعظ او ارشاد خطبي او داسې نوري او هره خطبه د قرآن کریم په آیتونو، مبارکو احادیثو، د نیکانو او پوهانو حکیمانه توصیو، مانا لرونکو سمو اشعارو سینګار شوه.

۲- ويناوالی کې ټول اسلامي اخلاق او آداب او سم منلی شوي معیارونه په پام کې ونیول شول.

۲- د جاهلي زمانې خلاف خطبه د داسې پلانونو او پروګرامونو سره همغږی شوه چې د وګړو، کورنیو، ولسونو، خاوري او ملت په ګټه وي.

۳- د خطبي ویونو روڼ والی، عبارتو اسانتیا او اسلوب یې ښه توب وموند او د کاهنانو او جادوګرو په څېر له تلمونو، خرافاتو، تېر ویستلو او بیهوده او مغلقو عبارتو او ناسمو موخو یې خلاصون او ساتنه وشوه خود خطبي اغیزې پیاوړتیا او پراختیا ومومي او د اوریدونکو وجدان او شعور را مات، زړونه یې

ښه نرم او سترګې یې اوښکې تویې کړي.

۴- د خلکو په قانع کولو کې د قرآن کریم د اسلوب انځورول او د رسول اکرم ﷺ د سیرت پیروی او د قرآن کریم له آیتونو څخه ګټه اخیستل آن دا چې یو شمیر پوهانو په خطبه کې د قرآن کریم د آیتونو شتون شرط بللی.

۵- په حمد او ثنا او په درود او سلام او خوږو خبرو د خطبي پیلول. ^{۹۹}

د وينا والی د پرمختګ لاملونه:

آزادي او خپلواکي، د ښه سوکاله او پرمخ تللی ژوند لپاره د ملت هیلی او هڅې، ښه وړتیا او سم ذهنیت، سیاسي نظامي او ټولنیزې پېښې او فعالیتونه، شخړې سیالی او بدلونونه، سیاسي ډلې او احزاب او داسې نور د ويناوالی د پرمختګ د لاملونو په کتار کې شمېرلې شو. ^{۱۰۰}

د ښي ويناوالی د لاس ته راوړلو لاري چاري:

د بريالی او ښی خطايي د ترلاسه کولو لپاره ګڼې لاري شتون لري چې موږ یې څو مهې لاري په لاندې توګه یادې وو:

۱- فطري وړتیا چې خطیب فصیح، خوږ ژبی، هوښیار، ویش، باوري او له کلامي عیبونو پاک وي. او همدا یې بنسټیزه لار بلل کېږي.

۲- د هغو اړوندو اصولو او قوانینو پیژندل او پلي کول چې حکماوو او متخصصینو ایښي او په ګوته کړي دي.

۳- د بريالیو خطباوو او بلغاوو د وينا او تګلارو لوستل او کره کتنه چې دا کار لوستونکي ته ګڼې لاري چاري په واک کې ورکوي او د خطايي ځواک یې غښتلي کوي.

۴- د مسلکي علومو ترڅنګ د پیاوړتیا

مختلفو اړوندو علومو مطالعه

کول لکه ارواپوهنه، ټولنپوهنه، اخلاق، ادیان، اقتصاد او داسې نور.

۵- د لغاتو ذخیره او د اسلوب

پانګه بډایه کول ځکه چې خطابه ډیرو تعبیرونو ته اړتیا لري او بیه مانا باید له اړتیا سره سم په څو

دوله عبارت او اسلوب سره تعبیر کړل شی.
۶- خان په واک کې ساتل او د ستونزو گاللوته چمتووالی ځکه چې ویناوال ډیری وختونه له ستونزو او مسخرو سره مخ کېږي او مخه یې ډېر کېږي نوکه په خپلو ننګیرونو او مشاعرو واکمن نه وی نو بیا ټاکلو موخو ته رسیدل سخت دي.

۷- تمرین کول او قدوه نیول او د بریالیو خطباوو په شان پېښې کول.

ځکه چې خطبه له فکر، اسلوب او ښه وړاندې کولو څخه عبارت دی نو د فکر اړوند تمرین دا دی چې خپل ځان په غوره فکرونو او آندونو په تول او توازن بلد کړي، د ژوند په چارو کې ژور فکر او سمه مطالعه ولري او د دی افکارو او د خلکو روانو حالاتو ترمنځ باید سم تړون راولی، خلکو سره په ښو اړیکو ځان بلد کړی او د هغوی په منځ کې ژوند وکړی.

اسلوب کی تمرین دا دی چې په سمه توګه په غوره خبرو او موخه شي او په اسلوب کی د غوره بلیغانو پېښې وکړي. او په وړاندې کولو کې تمرین دا دی چې ځان د تورو په سم اداء کولو بلد کړي، په خوږ غږ او د آواز د او چتوالي او ټیټوالي ځایونو سره ځان بلد کړي، وارخطایي او خجالت لري کړی او داسي نور. «۱۱»

د ویناوالي او خطبي ارزښت او ګټې:

ویناوالي یوه ټولنیزه اړتیا ده چې په ټوله کې د هري ټولني د پېښو، وړتیاوو او حالاتو تعبیر کوي. خطابه په اسلام کې د یوه خوزنده ژوند ښکارندويي کوي چې دا سپېڅلی دین پکې له یوه زړه او فکر نه بل زړه او فکر ته منډی او توپونه وهی او له زمان او مکان سره سم له یوه نسل او ځای نه بل نسل او ځای ته لیږدول کېږي. «۱۲»

ناپليون بوناپارټ وایی: "مورد کلماتو په مرسته پرنړی حکومت کوو" ویناوالي ګڼې ګټې لري چې ځینې یې په لاندې توګه دي:

۱- دنیوي او اخروي ګټو ته د اوريدونکو هڅول. خطابه داسي ده لکه شمع او څراغ چې لارښوونه

کوي او لاره روښانه وی قرآن کریم فرمایي:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِتُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾^۴

ژباړه: او نه دی لېږلی مونږ هيڅ رسول مګر خو په ژبه د قوم د ده د پاره د دی چې بيان کړی دوی ته، نو ګمراه کوی الله هر هغه چې اراده وفرمائی او هدايت کوی هر هغه ته چې اراده وفرمائی او هم دی ښه قوی غالب او حکمت والا دی.

۲- د اصلاح او سمون او په وګړيزه او ټولنيزه برخه کې له ناوړه او بدو چارو څخه د کرکي د پيدايښت او پياوړتيا وسيله ده، په دي سره د سلاح په څير د دين او بلني ساتنه او د بی لاری، تېري او خنډونو مخنیوی کړي.

۳- د ټاکلي مهېي موضوع په اړه د خلکو قناعت ترلاسه کول او د هغوی ننګیرنه راپارول.

۴- ویناوالي خلکو ته په سمه توګه د اړینو مالوماتو رسولو، د مهمو اصولو او قواعدو بیانولو او د حق د برلاسي لپاره په زړه پوري وسيله ده. ۵- د منځني، ښه راغلاست، درناوي او داسي نور ټولنیز مراسم په سمه توګه ترسره کول.

۶- ولسونو او پرګنو سره د نیغ په نیغ لیدلو، پیژندګلوی او اړیکو ټینګولو ښه فرصت دی.

۷- د پوهي، وړتیاو او مهارتونو پراختیا او نوي مهارتونو او وړتیاو ته لاس رسی او بریا د چانسونو زیاتوالی.

۸- د دی قاعدي له مخي چې (مالایتم الواجب الایه فهو واجب) د دعوت په لاره کې خطبه واجب ده ځکه چې دعوت یې له وینا او خطبي ناشوني بریښي نو د بلني لپاره خوږ آواز، هوښیار فکر او ښه بیان هم اړین دی.

۹- دا په نیکيود امر او له بدیود منعه کولو ښه لار او د شیطانونو د شړلو او داخلي ناروغیو د درملنی لپاره په زړه پوري نسخه ده ترڅو د اسلامی امت جسم له زیان او پرزیدو وژغورل شي.

۱۰- د ملتونو او پرګنو د ښه سیاست او اداري لپاره اړینه او د فتنو د آرامولو او ټیکاورا وستلو لپاره ډیره ښه وسيله بلل کېږي او سمه وینا په ځان باور غښتلی کوي او ښه فکري، ارتباطي او سلوکي مهارت رامنځ ته او پیاوړی کوي او د رهبري هنر ته وده ورکوي. «۱۳»
نور بیا....

مؤخذونه:

- ۱- فن بیان و ایین سخنوری - مرکز ملی آموزش.
- ۲- القاموس المحيط ماده خطب ۱/ ۶۵- مختارالصاح ماده خطب ۷۶- حلیة الفقهاء لابن فارس ۸۷ مخ.
- ۳- الخطابة - لارسطوطاليس الترجمة العربية القديمة، تعليق دكتور عبدالرحمن بدوی ۹ مخ.
- ۴- فن الخطابة. دكتور احمد محمد الحوفي ۵ مخ.
- ۵- بدایع الصنائع فی ترتیب الشرايع ۱/ ۲۶۲.
- ۶- اصول الانشاء والخطابة - علامه محمد الطاهر بن عاشور.
- ۷- فن الخطابة و مهارات الخطيب اسماعيل على محمد ۳۵ مخ.
- ۸- فن الخطابة و اعداد الخطيب - الشيخ على محفوظ.
- ۹- فن الخطابة و اعداد الخطيب. الشيخ على محفوظ ۳۱ مخ.
- ۱۰- فن الخطابة د/ احمد محمد الحوفي ۴۰ مخ.
- ۱۱- الخطابة اصولها، تاريخها فی ازهر عصورها عند العرب - محمد ابوزهره ۲۱ مخ.
- ۱۲- مع الله - محمد الغزالي ۹ مخ.
- ۱۳- الخطابة اصولها، تاريخها فی ازهر عصورها عند العرب، الشيخ محمد ابو زهره ۱۵ مخ.

حقوق اسیر

در اسلام و قوانین بشر دوستانه

قسمت دوم

مولوی عبدالعزیز

برده داری در اسلام:

در نصوص قرآن کریم و سنت نبوی ﷺ حکم صریحی که در آن امر به اسیر گرفتن دشمن کافر باشد وجود ندارد، در حالیکه ده ها آیه قرآن کریم و احادیث نبوی ﷺ وجود دارد که دعوت به عتق و آزادی اسیران را حکم نموده و به آن تشویق نموده است.

ثابت نیست که رسول اکرم ﷺ خود شان اسیری را مستقیماً برده قرار داده باشند، بلی آنچه ثابت بوده اینست که، در جنگ بدر عده ای از جمله: (ابو عزة جمحي شاعر، ابي العاص بن ربيع، و مطلب بن حنطب را) طور احسان بدون تعویض مالی، آزاد نمود، در فتح مکه مطابق قوانین جنگ آن زمان که همه اهل مکه باید برده می گردیدند، همه را احسان نموده و آزاد گردانید، اسیران بنی مصطلق را آزاد نمود، و اسیران حنین را که بعد از تقسیم اسیران میان مسلمین آمده بودند و اظهار اسلام نمودند، با تدبیر خاص آزاد نمود.

ثابت است که رسول اکرم ﷺ شخصاً در آزاد ساختن برده ها پیشقدم بود و با مهر و محبت و احترام با آنان برخورد می کرد و برده های که از

وقت جاهلیت نزدش بود آزاد نمود.

ثابت است که برده و کنیزان را که برایش هدیه داده شده بود آزاد نمود.

البته از خلفای راشدین ﷺ ثابت است که عده ای اسیران را برده قرار دادند مطابق قاعده تعامل بالمثل با کافرانی در حالت جنگ.

خلفای راشدین برده داری را در همه حالات مباح قرار ندادند، چنان که عمل در شرایع سابقه و قوانین مروج انسانی در آن زمان بود و برده گرفتن را حصر نمودن در جنگ های مشروع مسلمانان به ضد دشمنان کافر شان، و دیگر همه صورت های برده گرفتن را ملغی و حرام شرعی قرار داده و در هیچ حالتی مباح ندانستند. «۱۱»

حکمت بقای مشروعیت برده داری در وقت ظهور اسلام:

سبب اصلی مشروعیت برده داری، مراعات اوضاع و عاداتی بود که در مجتمعات سابقه حاکم بود، زیرا برده داری اساس حیات اجتماعی و اقتصادی آن زمان را تشکیل می داد، و عاقلانه نبود که اسلام آن را حرام قرار دهد، در حالی که در نزد ملت های دیگر مباح بوده و مسلمانان را اسیر گیرند، و مسلمانان همراه شان معامله بالمثل نکنند، در حالیکه معامله

بالمثل روش شریعت و خلفای اسلام، نظر به حکم سیاست شرعی موقت که حالات آن وقت ایجاب می نمود در تعاملات خارجی شان با دیگران، و نسبت تحقق مصلحت عام اسلامی بوده است، اما با وجود آن اسلام ضمیر و وجدان همه انسان های عالم را به توجه کردن برای حل مشکل برده داری و ضرورت احسان به برده ها و ختم نمودن تدریجی برده داری به آزاد نمودن برده ها و کشادن راه های متعدد دینی برای آزادی برده ها، به طوریکه آزادی برده را از جمله بزرگترین نیکی ها قرار داد. «۱۲»

اسلام، راه های برده داری را در وقت ظهور خود محدود نمود، در حالیکه راه های آزاد کردن اسیران و وسایلی که تقریباً در آن وقت نایاب بود،

در قانون گذاری خود برعکس عادت رایج آن زمان ازدیاد نمود، مثل: آزاد کردن برده برای کفاره قسم،ظهار، نذر و یا از طریق رهاکردن برده برای رضای الله ﷻ و امید به پاداش، آزاد کردن برده ها از طریق کتابت، پیداشدن قرابت (ام ولد) و امثال آن.... راه های متعدد آزادی برای اسیرانی که

در هر مورد و به هر مناسبت در نظر گرفته است که باید در آن مورد برده آزاد شود و به آزادی برده ها، توصیه های مؤکد را به مسلمین فرمود، و راه های برده گرفتن را منع و محدود کرد. اسیرگرفتن در جنگهای یکی از مظاهر اصلی برده داری بود، و در هر جنگی انسانهای زیادی برده می گردیدند و عرف پذیرفته شده میان جنگ جویان این بود که به اسیر کدام احترام و حق قایل نبود و اسیران میان دو امر قرار داشتند: یا قتل و یا برده شدن.

اما دین مقدس اسلام طریق سوم را توصیه و ترغیب داد که عبارت از حسن معامله با اسیر و آزاد نمودن اسیر است، قرآن کریم در بابت اسیران فرمود: ﴿وَيُطْعَمُونَ الْطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا﴾ ﴿٨٠﴾ إِنَّمَا تَطْعَمُكَ لِرُوحِهِ اللَّهُ لَا تُبْدُ مِنْكُمْ جَزَاءٌ وَلَا شُكْرًا ﴿٨١﴾ الإنسان: ۸ - ۹

آیه فوق دلالت و ترغیب در باره اسیرانی دارد که محتاج به تعلیق نیستند، و رسول اکرم ﷺ در بابت مکارم اخلاق با اسیر می فرماید: «عودوا المريض و أطعموا الجائع و فكوا العاني» (۱۳)

(به عیادت مریض بروید، گرسنه را طعام دهید و اسیر را آزاد، نماید).

در اولین معرکه و جنگی که میان مسلمین و مشرکین در بدر صورت گرفت، مسلمین در آن کامیاب شده و عده زیادی از زعمای مشرکین قریش دست گیر شدند، مثلیکه رؤسا و زعمای عالم در جنگهای میان دولتین اسیر میشوند، و اگر ایشان مجازات میشدند حق بود، زیرا آنها مسلمین را مورد لعن و طعن و تعذیب قرار داده بودند و در لجاجت و دشمنی مسلمین لحظه ای فرو گذاشت نه کرده بودند اما قرآن کریم برای مسلمین فرمود: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ قُلْ لِمَنْ فِي

أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَمْثَلُ إِن يَسْلَمْ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُوْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ وَتَغْفِرَ لَكُمْ وَاللَّهُ عَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٠﴾ وَلَئِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

(ترجمه این آیات قبلاً ذکر شد). این اسیران کسانی بودند که تمام توان مندی خود را در راه ظلم تعذیب و شکنجه و بیرون راندن مسلمین از خانه و کاشانه شان به خرچ داده بودند، آیا از سیاست مدبرانه ظاهری و مصلحت بود که این اسیران فوراً رها شوند؟

اما با وجود آن چنان که تذکر داده شد، عده ای را رسول اکرم ﷺ طور احسان رها نمود و از عده ای دیگر مقدار مبلغ ناچیز نقده گرفته رها نمود و عده که سواد داشتند، فدیة آزادی شان سواد آموزی ده طفل مسلمان قرار گرفت.

در صلح حدیبیه قبل از انعقاد هشتاد نفر طور مخفیانه خواسته بودند، بالای رسول اکرم ﷺ حمله نموده او را همراه سران عمده صحابه ﷺ به شهادت برسانند، اما رسول اکرم ﷺ همه را دستگیر نمود و ایجاب می کرد آن ها را اسیر گرفته و یا در بدل تعویض مالی رها کنند، اما رسول اکرم ﷺ همه را به طور احسان رها نمود.

در غزه بنی مصطلق رسول اکرم ﷺ با یک زن اسیر (جویره بنت حارث) که دختر رئیس قبیله بنی مصطلق بود ازدواج نمود که به احترام رسول اکرم ﷺ مسلمین همه اسیران خود را آزاد نمودند، تا قدر، خسرو و اقارب همسر رسول اکرم ﷺ را نموده باشند، در جنگ حنین رسول اکرم ﷺ زیاد انتظار ماند که جنگجویان "هوازن"، از جنگ دست کشیده مسلمان شوند، خانواده و اموالشان برایشان واپس داده شود، اما هوازن حاضر نشدند بعد از یک ماه و اضافه تر از وقوع حادثه

جنگ حنین، زنان و اطفال و مواشی بدست آمده را میان مجاهدین تقسیم نمود و بعد از گذشتن چند روزی نماینده های هوازن نزد رسول اکرم ﷺ آمده و اظهار پشیمانی نمودند، رسول اکرم ﷺ مشکلات را برایشان بیان نمود که بسیار تاخیر نمودید، اسیران و مواشی تقسیم گردیده و همه چیز تمام گردیده است، اما برایشان راهنمایی نمود که بعد از ادای نماز صبح در حضور رسول اکرم ﷺ ایستادند، مشکل و عذر خود را به رسول اکرم ﷺ و مسلمین اظهار نمایند تا خانواده و یا اموال شان برایشان واپس داده شود. آنها مطابق هدایت رسول اکرم ﷺ عمل نمودند، مسلمانان موضوع را به رسول اکرم ﷺ حواله نمودند، رسول اکرم ﷺ فرمود: نماینده های خود را تعیین کنید که با آنها صحبت نموده بعداً تصمیم بگیرم، نماینده های مجاهدین تعیین و بعد از گفت و شنود با رسول اکرم ﷺ فیصله شد که همه زنان و اطفال و مردانی که از "هوازن" اسیر شده و تقسیم گردیده بودند، رها شوند، و همان طور شد که همه رها گردیدند که تفصیل واقعه در کتاب های احادیث، سیرت و مغازی موجود است.

از همه این مطالب واضح میشود که اسلام راه های برده گرفتن را بسیار محدود و ناچیز گردانیده (که اسیر گرفتن صرف در جنگ های مشروع بر ضد کفار است) اما اسارت را در آن زمان کلاً از میان نبرد زیرا این اسیران کافر که مخالف حق و عدالت و یا مساعد ظلم و یا وسیله برای تنفیذ ظلم در دست ظالمان بودند، آزاد نمود. ایشان بدون هیچ چیز فرصتی بود برای طغیان ظلم و اشاعه فساد و مساعدت به ظالمین و مستکبرین.

از طرفی حفظ برده داری به طور مراعات اوضاع و عاداتی محدود بود

که در مجتمعات سابقه حکمفرما بود که برده داری اساس حیات اجتماعی و اقتصادی آن زمان را تشکیل می داد و عاقلانه نبود که اسلام آن را حرام قرار دهد، درحالی که در نزد ملت های دیگر مباح بوده و مسلمانان را اسیر گیرند، و مسلمانان همراه شان معامله بالمثل نکنند...، اما با وجود همه اینها، عدالت و انصاف را در بابت اسیران فراهم نمود، و زمینه ها و فرصت به دست آوردن حریت و آزادی را برای اسیران فراخ و ازدیاد نمود، و اسلام قواعد را در بابت معامله با اسیران وضع نمود که جمع کننده، میان نرمی و عطف، عدالت و رحمت و اصول انسانیت در باره اسیران و ضعیفان و مراعات سیاست مناسب و مصلحت در آن زمان بود.^{۱۴}

بنابر این برده داری در اسلام یک اصل اساسی، پذیرفته شده به طور دایم نبوده بلکه قبول موقت، حالت پذیرفته شده جهانی بوده که در آن وقت به جهان حاکم بود که اسلام با وجود پذیرفتن برده داری موقت اصلاحات زیادی را در آن مورد نیز به ارمغان آورد که در هیچ شریعت و قانون وضعی، قبل از آن وجود ندارد، و آزادی برده داری در سطح جهان که در سده های اخیر تحقق یافته، یقیناً با روح ارشادات و اخلاق اسلامی توافق داشته و کاملاً به نفع اسلام و مسلمین در جهان است و بازهم در خلال بحث توضیحات مزید خواهد آمد.

رفق و حسن معامله همراه اسیران:

اسلام دین رحمت و محبت است، دین اسلام برای این آمده است که انسان ها را از تاریکی جهل و ظلم به سوی روشنی علم عطف و رحمت رهنمایی کند، و اسیرانی را که مالک هیچ چیز در حق خود نمی باشند، و

به این حالت عجز و بی قدرتی رسیده اند و همچنین از اسیران کسانی است که الله ﷻ ایشان را به اسلام هدایت می کند و از اسیران کسانی است که امید است رسالت حسن تعامل مسلمین را به قوم خود، برساند و سبب کم شدن عداوت ایشان نسبت به مسلمین و سبب الفت ایشان گردیده، و این کار سبب هدایت و یا فراهم کننده زمینه دعوت به اسلام در میان ایشان شود.

قوانین وضعی جهان در مورد اسیران:

بعد از جنگ دوم جهانی که تجربه های تلخی را انسانیت و دولت ها پشت سر گذاشتند و خون های زیادی به ناحق و بدون قید و شرط به زمین ریخت، سازمان های حقوقی و دولت های جهانی نسبت حفظ صلح جهانی و حل منازعات میان دولت ها و جلوگیری از جنگها و تخریب، ریختن خون های بیشتر و مراعات حقوق بشر در همه حالات، نهادهی به نام ((سازمان ملل متحد)) را به وجود آوردند که در تحت این سازمان، سازمان های دیگری از جمله سازمان نظارت به حقوق قربانیان جنگ و منازعات مسلحانه به نام: (پروتوکولهای علاوه شده بر میثاقهای ژینو: ۱۹۴۹م) را ترتیب و امضاء نمودند که سازمان های برای نظارت از تطبیق آن از جمله صلیب سرخ جهانی در سطح بین المللی و نیز اداره صلیب سرخ در تحت تشکیل همه دولت ها را تضمین و به وجود آورد که عهده دار و مسوول در مورد اسیران و قربانیان جنگ بوده و می باشد.

و همه دولت های جهان که عضویت سازمان ملل را کسب نموده و به حیث دولت به رسمیت شناخته شده اند، این میثاق و پروتوکل را امضا نموده و به اجرایی آن ملحق گردیدند که جنبه الزامی و اجرایی دارد و تخلف از آن،

جنایت جنگی محسوب گردیده و پیگرد قانونی را در سطح محلی و جهانی در بردارد که ما بعضی آن قوانین را ذکر نموده و با قوانین اسلام در مورد اسیران، زنان، اطفال، پیرمردان و قربانیان جنگی، مقایسه خواهیم نمود.

بعضی مواد مهم، (پروتوکولهای علاوه شده بر میثاقهای ژینو: ۱۹۴۹م)، قرار ذیل است:

ماده: (۱۰) حمایت و مراقبت.

۱- همه مجروحان، مریضان و کشتی به هرجنایی که مربوط باشند، باید مورد احترام قرار گرفته، حمایت شوند.

۲- در همه اوضاع و احوال باید آنها رفتار انسانی صورت گیرد و باید تا بیشترین حد عملی و حد اقل تاخیر با مطابق به اوضاع شان مراقبت و توجه طبی را دریافت نمایند. در بین آنها جز خدمات طبی، باید هیچ امتیازی دیگری از هر منشاء که باشد، راه نیابد.

ماده: (۱۱) حمایت اشخاص.

۱- سلامت و تمامیت جسمی و روانی اشخاصی که در اختیار نیروهای جناح مخالف قرار داشته و یا آنهایی که بازداشت، توقیف و یا به هرطریقه در نتیجه حالتیکه در ماده (۱) به آن اشاره گردید، از آزادی محروم گردیده باشند، باید به وسیله هر عمل غیر عادلانه و فروگذاشت در مخاطره قرار

نگیرند. بنا بر این قراردادان اشخاص مذکور در این ماده تحت طرزالعمل های طبی که به حالت صحی شخص ذیربط سازگار نبوده و هم به معیارهای عمومی قبول شده طبی که درحالات مشابه بالای اشخاصی به اجراء گذاشته می شود که تبعه طرف اعمال کننده این طرزالعمل ها بوده و به هیچ گونه، از آزادی محروم

نگردیده باشد، انطباق ندارد، ممنوع است.

۲- به طور خاص انجام نمودن کارهای ذیل، با وجود توافق این چنین اشخاص، به طور قاطع ممنوع است:

الف: قطع اعضای بدن.

ب- اجرای تجارب طبی یا عملی.

ج- کشیدن نسج یا عضو بدن به خاطر پیوند.

حقوق اسیران، زنان، اطفال و کسانی که در جنگ شرکت ندارند بعد از اسارت، مطابق قوانین اسلامی که صدها سال، قبل از میثاق های جهانی ملل متحد، از طرف الله متعال هدایت داده شده و سیرت رسول اکرم ﷺ و خلفای راشدین عملاً مملو از آن حقوق بوده است که فقه های اسلامی آن را طور مفصل توضیح داده اند که ما طور مختصر تقدیم خوانندگان گرامی مینماییم:

۱/ مهیا نمودن خورد و نوشی اسیر:

- از جمله حقوق اسیر تهیه طعام کافی و نوشیدنی برای اسیران است، الله ﷻ در وصف مسلمین صادق می فرماید: ﴿وَيُطْعِمُونَ الطَّامَ عَلَى حُبِّهِمْ وَيَسْكِنُوا فِي بُيُوتِهِمْ وَأَسِيرًا﴾ (إِنَّمَا تُطْعَمُونَ لِرُحْمَةِ اللَّهِ لَا تُبَدِّلُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا) (الإنسان: ۸-۹)

ترجمه: «(و غذا را با این که (نیاز و دوست دارند به «مسکین، یتیم و اسیر» می بخشند. (و می گویند): «ما فقط به خاطر الله ﷻ به شما غذا می دهیم، نه از شما پاداشی می خواهیم و نه سپاسی)».

این دو آیه دلیلی است که طعام دادن اسیر از عبادت های است که سبب خوشنودی الله ﷻ و تقرب او تعالی میگردد، از همین جهت الله ﷻ از مسلمین حکایت نموده فرمود: ﴿تُطْعَمُونَ لِرُحْمَةِ اللَّهِ﴾ و در این آیات اشاره است که مومن مخلص، اسیر دشمن را در طعام

و شراب به خود مقدم میدانند:

﴿وَيُطْعِمُونَ الطَّامَ عَلَى حُبِّهِمْ وَيَسْكِنُوا فِي بُيُوتِهِمْ وَأَسِيرًا﴾، معنای آیه این نیست که اسیر را از طعام و شراب اضافی می دهد، بلکه معنای آیه این است که او را از بهترین طعام و شراب خود می دهد با وجودیکه خودش به طعام و شراب ضرورت دارد.

ابو عزیز برادر، مصعب بن عمیر از جمله اشراف مشرکین اهل مکه می گوید: من از جمله اسرای بدر بودم، رسول اکرم ﷺ به مسلمین توصیه نموده بود که به اسرا نیکی نمایند و من در یک خانواده انصار بودم (طور محبوس) و هر وقتیکه ایشان غذای صبح و چاشت خود را مهیا می نمودند، من را بهترین غذا می دادند، به من نان و طعام خوب می دادند و خود شان صرف خرما می خوردند، زیرا رسول اکرم ﷺ توصیه نموده بود که به اسیران نیکی کنید، هیچ کدام ایشان قطعه نان پیدا نمیکرد مگرکه آن را به من میداد، ابو عزیز میگوید: من حیا می کردم، و نان را واپس بایشان مسترد می کردم اما ایشان به آن دست نمی زدند و آن را دوباره به من بدون تغییر ارسال می کردند. «۱۵»

- منع کردن طعام از اسیرگناهی کبیره است، چنانکه در حدیث ابن عمر ﷺ روایت آمده است:

(قال: عُذِبْتُ إِمْرَأَةً فِي هَرَّةٍ سَجَنَتِهَا حَتَّى مَاتَتْ، فَدَخَلْتُ فِيهَا النَّارَ، لَا هِيَ أَطْعَمَتَهَا وَلَا سَقَتَهَا إِذْ حَبَسَتْهَا، وَلَا هِيَ تَرَكَتْهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ). «۱۶»

ترجمه: «زنی مستحق دوزخ شده و به عذاب مبتلا شد در بابت یک گربه که او را حبس نموده، نه او را طعام داد و نه آب، تا این که گربه از گرسنگی و تشنگی مرد، نه خودش گربه را طعام و نوشیدنی داد و نه او را رها نمود که از علف و گیاهان زمین استفاده نموده رفع گرسنگی و تشنگی خود را نماید.

دوم: این که چون محبوس مانع از تصرف در امر معاش و کسب خود است، بناءً نفقه و مصارفش بالای کسیکه او را حبس نموده لازم است، اگر چه محبوس حیوان باشد، حق نفقه و لوازم زندگیش بالای حابس ثابت است، چنانکه صراحتاً در حدیث نبوی ﷺ ذکر شد، پس وجوب نفقه و لباس و احترام در مورد انسان به طریق اولی ثابت می شود که الله ﷻ او را مکرم گردانیده است، الله ﷻ فرمود:

ما بنی آدم را کرامت دادیم: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ (الإنسان: ۷۰)

و نیز قابل توجه است که الله ﷻ حق اسیر را در جنب مسکین و یتیم ذکر نموده است که خود دلیل به عظمت این حق می باشد که باید انسان مسلمان منحیت عبادت و مکلفیت اخلاقی به آن مبادرت نماید:

﴿وَيَسْكِنُوا فِي بُيُوتِهِمْ وَأَسِيرًا﴾ (الإنسان: ۸)

و از طرفی این احسان سبب هدایت و نرمش کفار در مقابل اسلام و مسلمین می شود مثلی که در واقعه ثمامه ﷺ قرائت نمودیم.

ادامه دارد...

مآخذ:

۱۱- فقه السنة: ۲/ ۲۸۶- التوحيدي: موسوعة

الفقه الإسلامي: ۵/ ۴۹۴- سعيد حوى:

الأساس في السنة و فقهها: ۷/ ۳۲۵۴-

۱۲- الفقه الاسلامي و أدلته: ۸/ ۵۹۱۶-

۱۳- بخارى: ۱/ ۱۴۳، رقم: ۳۴۶-

۱۴- الفقه الاسلامي و أدلته: ۸/ ۵۹۱۶-

مجلة البحوث الإسلامية- مجلة دورية تصدر

عن الرئاسة العامة لإدارات البحوث العلمية

والإفتاء والدعوة والإرشاد: ۳۲/ ۱۹۳- مجلة

مجمع الفقه الاسلامي: ۷/ ۱۷۷۸- ۷/

(۱۶۶۲).

۱۵- معجم الصغير للطبراني: ۱/ ۲۵۰، رقم:

۴۰۹- معجم الكبير: ۲۲/ ۳۹۳، رقم:

۹۷۷- معجم الزوائد: رقم: (۱۰۰۰۷).

۱۶- بخارى: رقم: ۲۳۶۵- مسلم: رقم:

(۱۷۶۰).

حفظ محیط زیست از دیدگاه اسلام

استاد زین العابدین کوشان

است و پایین ترین درجه آن کنار زدن و برداشتن اذیت و آزار از راه مردم می باشد و حیا نیز شعبه ای از ایمان است)).

چنانچه در حدیث فوق ملاحظه می کنید از بین بردن اذیت و آزار در محیطی که مردم در آن زندگی میکنند از شعبه های ایمان نامبرده شده است.

در حدیث دیگری پیامبر ﷺ ما را در نگهداری و حفظ محیط زیست چنین تشویق می کند و می فرماید: «عُرِضَتْ عَلَيَّ أُمَّتِي بِأَعْمَالِهَا حَسَنًا وَسَيِّئًا فَرَأَيْتُ فِي مَحَاسِنِ أَعْمَالِهَا الْأَذَى يُنْحَى عَنِ الطَّرِيقِ وَرَأَيْتُ فِي سَيِّئِ أَعْمَالِهَا النَّجَاعَةَ فِي الْمَسْجِدِ لَا تُدْفَنُ» (سنن ابن ماجه، ج ۲ ص ۱۲۱۴ رقم الحديث ۳۶۸۳)

یعنی (اعمال خوب و بد امتم بر من عرضه شد در میان اعمال نیک عملی توجه مرا به خود جلب کرد و آن هم از بین بردن اذیت و آزار در راه مردم بود و در میان اعمال بد نیز عملی که توجه مرا به خود جلب کرد انداختن آب دهان به مسجد بود که دفن نمی شود). چنانچه در این حدیث رسول خدا ملاحظه

می کنید، بهترین عمل پاک نمودن اضرار و اذیت از سر

در دنیایی که ما در آن زندگی می کنیم، هزاران عامل حیاتی دست به دست هم داده اند تا انسانها از مزایای زندگی بهره مند شوند، نبود هریک آنها زندگی را با مشکلات جدی و فراوانی موجه می سازد.

خداوند متعال نعمتهای دنیا، اعم از خوردنیها، آشامیدنیها، و هر آنچه که موجب رفاه و آسایش زندگی است را برای انسان آفرید و بر اساس آموزه های اسلام، انسان از استفاده و لذت بردن از این زندگی و نعمتهای آن منع نشده است، ولی از تلف نمودن، استفاده نابجا و تخریب آنها منع شده است. طوری که خداوند متعال می فرماید: ﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ (الاعراف: ۳۱)

"و بخورید و بیاشامید ولی زیاده روی نکنید که او اسراف کاران را دوست نمیدارد"

در اسلام محافظت از محیط به عنوان شعبه ای از ایمان نامبرده شده است چنانچه در حدیثی پیامبر ﷺ فرموده اند: (الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ أَوْ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَذَانُهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ) (صحيح المسلم، ج ۱ ص ۶۳ رقم ۳۶)

یعنی ((ایمان هفتاد و چند شعبه دارد که بهترین آن گفتن لا اله الا الله

محیطی که در آن انسان به سر می برد، زندگی می کند و ((محیط زیست)) گویند و حفظ آن سبب صحت و سلامتی انسان می شود و مصادر شرعی به طور فراوان اشارات واضح و روشنی به آن داشته اند و انسان را متوجه آن می کنند که از محیطی که زیست می کنید نگهداری کند.

(او صایا الرسول/ سعد یوسف ابو عزیز)
حفاظت از محیط زیست و رعایت بهداشت محیط زندگی و جلوگیری از آلودگی آن، تلاشی است در جهت نجات بشر از نابودی و یا اقدامی است در جهت آسایش آنها.

اما در اسلام به این مقدار نیز بسنده نشده است، علاوه بر بیان کلیات، بر موضوعات خاصی هم تأکیداتی شده است، زیرا مسئله ضرورت حفظ بهداشت و صحت یکی از موضوعات جدی و اساسی امروز جوامع بشری است.

اگر الزام به حفاظت از محیط زیست انسانی، همه جانبه و فراگیر نباشد و از جانب احاد جامعه، جدی تلقی نشود، زندگی همه به مخاطره خواهد انداخته شد، و سلامتی ای که یکی از بزرگترین نعمتهای خداوندی است، از جامعه رخت خواهد بست.

راه مردم (محیط)، و بدترین عمل انداختن کثافات و آشغال به محیط است.

خداوند متعال مارا مسوول آبادانی زمین کرده تا در این زمین به خوبی و بدون اذیت و آزار با هم زندگی کنیم اگر برای خود و دیگران اذیت و آزار ایجاد کنیم پس ما در فکر آبادانی زمین نیستیم خداوند متعال در این باره می فرماید: ﴿هُوَ أَشَقُّكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَ فِيهَا﴾ ^{۶۱} هود: ۶۱

((اوست که شما را از زمین آفریده است و آبادانی آن را به شما واگذار نموده است)).

باتوجه به آیه ی ۶۱ سوره هود آبادانی زمین بر ما واجب می باشد و باید عواملی که سبب اضطراب و خلل در زمین می شود را دفع کنیم تا زمین فاسد و تباه نشود.

خداوند متعال در این باره می فرماید: ﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا﴾ ^{۵۶} الاعراف: ۵۶ ((و در زمین بعد از اصلاح آن فساد و تباهی مکنید)).

(لا تفسدوا فی الارض) در قرآن کریم سه بار آمده است. که شامل هر نوع فسادى خواهد شد.

در آیه ای دیگر خداوند متعال فساد بر و بحر را ((عقوبت)) نام نهاده که سبب آن کوتاهی مردم نسبت به دستورات الهی می باشد طوری که: ﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ ^{۴۱} الروم: ۴۱

ترجمه: (همیشه چنین بوده است که) تباهی و خرابی در دریا و خشکی به خاطر کارهایی پدیدار گشته است که مردمان انجام می داده اند. بدین وسیله خدا سزای برخی از کارهایی را که انسانها انجام می دهند بدیشان می چشاند تا این که آنان (بیدار شوند و از دست یازیدن به معاصی) برگردند.

در قرآن کریم، آلودگی های

زیست محیطی به دو صورت بیان شده است: یکی آلودگی صوتی چنانچه فرموده است: ﴿لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَهْفًا﴾ ^{۱۱} العنكبوت: ۱۱ ترجمه "در آنجا (بهشت) سخن یاوه ای نخواهند شنید."

و ﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَابًا﴾ ^{۳۵} النبا: ۳۵ "و بهشتیان در آنجا نه سخن پوچ و بیهوده ای می شنوند، و نه دروغگویی و دروغگو نامیدنی."

﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا﴾ ^{۶۲} مريم: ۶۲ "در آنجا سخن بیهوده ای نمی شنوند، (و گفتارشان) جز سلام (نیست)."

دوم آلودگی هوا: ﴿وَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَمْشُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ ^{۴۳} الواقعة: ۴۳ "و در سایه دودهای بسیار سیاه و گرم قرار خواهند گرفت."

نفی این گونه موارد در زندگی بهشتیان ندایی برای ماست که هان! در زندگی امروزان از آنها دوری گزینید.

محیط زیست حتی بر جسم و روح و زندگی آدمی تأثیر فراوانی دارد. در حدیث داریم که پیامبر ﷺ رنگ سبز را بسیار دوست می داشتند. «كان أحب الألوان إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم الخضرة» (معجم الوسط طبرانی، ج ۶ ص ۳۹ رقم حدیث ۵۷۳۱)

امام بیهقی در شعب ایمان آورده است که نگاه کردن به سبزه و در برابر نسیم سحرگاه ایستادن برای چشم بسیار مفید است. همچنان در مسند شهاب قضای چنین آمده که «النظر إلى الخضرة يزيد في البصر» (مسند شهاب قضای، ج ۱ ص ۱۹۳ رقم حدیث ۲۸۹ محمر بن سلامة بن جعفر ابو عبد الله القضای مؤسسة الرسالة بیروت ۱۴۰۷)

"نگاه کردن به مناظر سر سبز بینایی آدمی را می افزاید."

بنابر این می توان گفت: این که چرا رسول خدا ﷺ کوه حرا را برای مناجات با خدا انتخاب کرد و یا حضرت موسی ﷺ به کوه طور می رفت. به خاطر تأثیر فضای کوه در تلطیف روح انسان و آمادگی بیشتر برای مناجات با خدا (ج) بوده است.

این اوج تأثیر محیط، بر انسان، در تعالی او به سوی پروردگار است که در کنار بلندترین درختان (درخت سدر که سلطان جنگل خوانده می شود

آبگیاهان در قرآن) و یا بالای کوه در هر منطقه ای محقق می شود.

بنابر این وظیفه ماست که اولاً، برای گسترش سلامت محیط زیست بکوشیم و ثانیاً، از خطر تخریب آن پیشگیری کنیم و از راه آموزشهای همگانی در جهت طراوت و شادابی محیط زیست بکوشیم.

از بزرگترین اموری که اسلام به آن توجه خاصی نموده و در مورد آن توجیهات عمیق و دقیقی را بیان کرده «آب» است و فرموده که: ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ﴾ ^{۳۰} الانبیاء: ۳۰

"و هر چیز زنده ای را (اعم از انسان و حیوان و گیاه) از آب آفریده ایم. آیا (در باره آفرینش کاینات نمی اندیشند) و ایمان نمی آورند؟"

به این سبب پیامبر مارا نهی فرموده از اینکه در آب راکد ادرار و مدفوع شود. چنانچه آمده است: «نهی النبی ان یبال فی الماء الراكد» (مسلم بشرح النووی، ج ۳ ص ۱۸۷)

از جمله حفظ محیط زیست این است که محیط بیرون دشت و صحرا را آتش نزنیم و هنگامی که برای تفریح بیرون می رویم و آتش روشن می کنیم سعی کنیم در جایی که قبلاً جای آتش بوده آنجا آتش روشن کنیم و یا در جایی که گیاهی وجود ندارد آتش روشن کنیم و نگزاریم که آتش محیط بیشتری را در بر گیرد. متأسفانه در بعضی مناطق بسیاری از کشاورزان بعد از برداشت گندم مزارع خود را آتش می زنند که این بسیار برای محیط ضرر مند است و می توان آن را از چند جهت مورد بررسی قرار داد.

اول: اینکه آتش زدن محیط و مزارع سبب برپا شدن طوفان می شود. طوری که به محض آمدن باد شدید گرد و غبار آن بلند می شود و به چشم خودمان بر می گردد ولی اگر گیاه و کلش روی خاک را بگیرد، یگر باد آن را بر نمی دارد تا گرد و غبار به راه اندازد.

دوم: اینکه گیاه و بازمانده ساقه های گندم سبب می شود که آب بیشتری

به آن زمین جذب شود و جلو آب را می گیرد و سبب فرسایش زمین نخواهد بود.

سوم: با آتش زدن مزارع و درختان و جنگلها ضرر و اذیت و آزار به حیوانات و جانوران دیگری می رسد؛ این درحالی است که هیچ کسی حق ندارد به حیوانی یا جانوری آزاری برساند.

اسلام ما را به کاشت نهال و آبادانی محیط زیست تشویق نموده است چنانچه پیامبر ﷺ فرموده اند:

«مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَغْرِسُ غَرْسًا أَوْ يَزْرَعُ زَرْعًا فَيَأْكُلُ مِنْهُ طَيْرٌ أَوْ إِنْسَانٌ أَوْ بَهِيمَةٌ إِلَّا كَانَ لَهُ بِهِ صَدَقَةٌ» (صحیح بخاری، ج ۱ ص ۲۲۶ رقم حدیث ۲۳۲۰)

"هر مسلمانی که نهالی بکارد و یا کشت و زراعت بکارد و پرندگان یا انسان یا چهار پایان از آن بخورند برای صاحبش صدقه خواهد بود." در حدیث دیگری آمده که پیامبر ﷺ فرموده اند: «هرگاه قیامت آمد و در دست شما نهالی بود آن را بکارید.

» (آداب المفرد البخاری)

از جمله تشویقات دیگری که در شریعت نسبت به محیط زیست شده این است که در اماکن عمومی و سر راه و آب ایستاده قضای حاجت نکنید که مورد لعنت قرارخواهی گرفت.

«اتقوا الملاعن الثلاث: البراز فی الموارد، و قارعة الطريق، والظل» (سنن ابی داود، ج ۱ ص ۱۱)

اگر ما محیط آلوده را پاک کنیم خداوند از ما راضی شده و ما را مورد مغفرت قرار می دهد: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم «بینما رجل یمشی بطریق وجد غصن شوك علی الطريق فأخذه، فشكر الله له فغفر له» (رواه البخاری، ج ۱ ص ۱۳۱ رقم حدیث ۲۹۳)

در اسلام توصیه هایی به صورت نکات اخلاقی و یا مجازات های فقهی، برای تهدید کنندگان محیط زیست، وارد شده است.

حج یکی از بزرگترین مسایل عبادی اسلام است که در طول آن، با انجام دادن مناسک و عبادات عملی و بدنی انسان روشهای مختلف بندگی را به

صورت مختلف تمرین می کند تا پس از فارغ شدن از این همایش عبادی، آنها را در زندگی خود به کار گیرد.

(فقه المنهجی...)

از جمله مسایلی که در حج در شرایط خاص (احرام) مطرح است، رعایت شدید حقوق طبیعت و جانداران است. در این شرایط، صید، قطع درختان و آزار به موجودات، در حرم امن الهی حرام شمرده می شود و حتی مستلزم پرداخت فدیة است.

این مسأله به نوبه خود قوانین مناطق حفاظت شده را تداعی می کند.

طبق قاعده اصولی «شرع من قبلنا» منع خداوند از مصرف گونه گیاهی خاص به وسیله حضرت آدم و مجازات او نیز می تواند نشان دهنده تأیید اسلام در محدودیت های استفاده از طبیعت و لزوم به کار گیری روشهای درست در این زمینه است. اگر به قرآن کریم توجه بیشتری داشته باشیم می بینیم که در قرآن کریم از واژه نبات در چند مورد استفاده شده است که نشان دهنده اهمیت گیاه در قرآن کریم است.

آری، گیاهان فواید بسیاری دارند از جمله می توان به عنوان تأمین کننده غذای انسان و تولید خاک و چوب و اکسیژن و تلطیف هوا و تولید علوفه و تولید فراورده های صنعتی و دارویی اشاره کرد. حسن ختام این نوشته را با این آیه خاتمه می دهیم که اهمیت محیط و گیاهان و تاثیر آن بر خدا شناسی را بر ایمان تداعی می کند.

﴿وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا مَخْرُجًا مِنْهُ حَبًّا مُمْتَرِكًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرَّهْمَانُ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَبِهٍ انظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْوَعُ فِي ذَلِكَ لَكُمْ لَا يُنَبِّئُ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ (الأنعام: ۹۹)

ترجمه "و او کسی است که از (ابر) آسمان، آب (باران) فرو می فرستد، و ما (که) خداییم، با قدرت سترگ خود (به وسیله آن آب، همه رستنیها را می روینیم و از رستنیها سبزینه بیرون می آوریم، و از آن سبزینه، دانه های

تنگاتنگ یکدیگر، و از شکوفه های درخت خرما خوشه های آویزان نزدیک به هم و در دسترس، و باغهای انگور و زیتون و انار پدید می سازیم که (در شکل و مزه و بو و سود) همگون و یا غیر همگونند. بنگرید به میوه نارس و رسیده یکایک آنها، آن گاه که میوه دادند. بیگمان در این (گوناگونی درونی و بیرونی و تغییر آغاز و انجام میوه ها) نشانه ها و دلایل (خدا شناسی) است برای کسانی که (حق را می پذیرند و بدان) ایمان می آورند."

برای تأمین سلامت و صحت جامعه و محیط زیست، با توجه به افزایش آلودگی هوا، بر تمام هموطنان عزیز و شهروندان، اعم از مسؤولان دولتی دست اندرکاران اجرایی و مردم عادی به صورت فردی و اجتماعی لازم و فرض است که قوانین و مقررات محیط زیستی را رعایت کنند، زیرا انسان از اجتماعی که در آن زندگی می کند، جدا نیست، رعایت و یا عدم رعایت قوانین محیط زیستی، روی سلامت سایر افراد جامعه تأثیر می گذارد، فلذا تمام مردم باید مقررات و قوانین عمومی را رعایت کنند، زیرا رعایت آن صحت و سلامتی اجتماعی را تأمین می کند و از تخریب محیط زیست جلوگیری می کند.

منابع:

۱. قرآن کریم
۲. صحیح بخاری
۳. صحیح مسلم
۴. وصایا الرسول/سعد یوسف ابو عزیز
۵. سنن ابن ماجه
۶. مسند شهاب القضاعی
۷. معجم الاوسط طبرانی
۸. شعب ایمان بیهقی
۹. سنن ابی داود.
۱۰. مسلم بشرح النووی.
۱۱. سنن ابن ماجه.

پي ځايه ځوروي

مفتي حمدالله مبرور

ځورونه: هغه څه ته وایې چې یو انسان په لاس یا ژبه بل انسان څپه او ناراض کړي.

ځورونه په اسلامي ټولنه کې ډیر رقابتونه او منفي تاثرات رامنځ ته کوي، او د مسلمانانو په منځ کې اخوة او ورورولي له منځ وړي چې د هغه په شان کې الله ﷻ فرمائي:

﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ ﴾ [الحجرات: ۱۰]

ژباړه: په تحقيق سره مؤمنان سره وروڼه دي. تر ذکر شوي آیه لاندې تفسير القرطبي ليکي چې ديني ورورولي ترنسي ښه قوي او محکمه ده. قال (أُخُوَّةُ الدِّينِ أَثْبَتُ مِنْ أُخُوَّةِ النَّسَبِ، فَإِنَّ أَخُوَّةَ النَّسَبِ تَنْقَطِعُ بِمُخَالَفَةِ الدِّينِ، وَأُخُوَّةُ الدِّينِ لَا تَنْقَطِعُ بِمُخَالَفَةِ النَّسَبِ). قرطبي ج ۱۶ ص ۳۲۲.

ژباړه: ورورولي په دين سره ښه قوي ده تر ورورولي په نسب ځکه په تحقيق سره ورورولي د نسب په مخالفت د دين ختمیږي (مثلاً: دوه وروڼه یو مسلم او بل کافروي د دوی په منځ کې یو ډول حقوق نشته او نه یوله بله میراث وړای شي) اسلامي او ديني ورورولي د نسب په مخالفت نه ختمیږي. (مثلاً: که دوه نفر بېل بېل نسب ولري خو بیا هم ددوی په منځ کې هغه اسلامي حقوق باقی پاته دي).

همدا رنگه ډیرو تفسیرونو لیکلي چې ټولو مسلمانانو ته اسلام / ایمان د پلار په شان دی. قالوا (و إن بينهم ما بین الاخوة من النسب والإسلام لهم کالأب)

ژباړه: د مسلمانانو په منځ کې ورورولي داسي ده لکه د دوو وروڼو په منځ کې، اسلام دوی ته په مثال د پلار دی، ځینې د نظراو پوهې خاوندان په افتخاري مجالسوکې یوه جمله داسي کاروي (أبي الإسلام لا أب لي سواه) [۶ / ۲۲۴، خازن]

ژباړه: زما پلار اسلام دی زه له اسلام سوا بل پلار نه لرم.

باید په پام کې ولرو، چې د افغانستان خپلی اولس نور د تکلیفونو او کړاونو له دریاب وژغورو، اود دوی د امیدونو غوټی په مینه او محبت سره ورته وسپرو، ترڅو د خوشحالی ښکلا په خپرې مخ خپره کړي.

۱- په لاس ځورونه

د خپل مسلمان ورور، نفس، مال، عزت او اولاد ته ضرر رسول دي، (ضرر رسول گناه ده)، الله ﷻ ضرر رسولنکي ته تر هغه بڅښه او معافي نه کوي ترڅو چې هغه انسان چې د ورته ضرر رسولی ده بڅښه او معافي نه وي کړي. همدا رنگه د قرآني، اسلامي، ديني، نبوي، مذهبي اصولو او نړیوالي مفکورې خلاف کار

ده.

رسول ﷺ فرمائي: « الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ ». رواه البخاري في الصحيح

ژباړه: کامل مسلمان هغه څوک دی چې د ژبې او لاس له شره یې مسلمانان په امن وي.

الف - د نفس ځورونه: الله ﷻ ته خپل ټول مخلوق په خپل ځای قدرلري ډیر ځله الله تعالی د یو حیوان په سر انسان ته په قهر شي او سزا ورکړي خود انسان په حق کې الله تعالی فرمائي:

﴿ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ ﴾ [الإسراء: ۷۰]

ژباړه: په تحقيق سره موږ عزت ورکړی ده د آدم ﷺ او اولاد ته.

له پورتنی آیه نه معلوم شوه چې انسان الله تعالی ته تر ټول مخلوق ډیر قدرلري.

امام رازي رحمه الله فرمائي: اعلم أن الإنسان جوهر مركب من النفس، والبدن، فالنفس الإنسانية أشرف النفوس الموجودة في العالم السفلي، وبدنه أشرف الأجسام الموجودة في العالم السفلي. (تفسير الكبير: ۱ / ۲۸۳۲).

ژباړه: انسان له نفسه او بدنه جوړدی نفس انساني تر ټولو لاندینیو موجوده نفسونو عزتمن ده او د انسان بدن تر ټولو

لاندنيو اجسامو عزتمن ده.

او هيڅ يو شخص حق نه لري چې دچا شخصيته په وهلو، ټكولو، كشولو، او هم نورو دپته ورته كارونو سپك او بې قدر كړي، الله تعالى د خپل مخلوق په سپكاوي ناراضه كېږي.

ژباړه: په اسلام كې ضرر رسول، اوزيادت كول په انتقام كې منع دي. او دا هم كېدای شي چې هغه كس الله تعالى ته محبوب وي ځكه: الله تعالى ته رنگ، مال، اولاد نسب او منصب هيڅ اهميت نه لري، بلكي يوازي تقوا ده چې الله تعالى ته ډير محبوب او خوښه ده.

ب — په اولاد ځورونه: همدا رنگه: يو شخص حق نه لري چې د بل مسلمان اولاد ته ضرور رسوي/ يا وهل، ټكول وركړي، اولاد د هر سړي د زړه ټوټه وي او ورباندي خپه كېږي.

ج — په مال ځورونه: د مسلمان ورور مال ته ضرر رسول گناه اود مسلمان ځورونه ده.

اود مسلمان د مال په وړلو سره غل اوماتولو سره ضامن بلل كېږي، د دې په باره كې رسول اكرم ﷺ فرمايي.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-: «كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَ مَالُهُ وَ عَرَضُهُ». رَوَاهُ مُسْلِمٌ

ژباړه: د هر مسلمان وينه، مال او عزت پربل مسلمان حرام دی.

۲ — په ژبه ځورونه

هغه كس چې نورو خلکو ته په ژبه ځور وركوي په ټولنه كې بې اعتماد اود خلکو په ذهنونو كې بد او بې حثيته وي، په ژبه ځورونه د غيبت، شكنځل، ټوكې، د بل عيب ويل، بل په بيكاره نومونو بلل، اونور دې ته اړونده خبرو سره رامنځ ته كېږي.

الف — په غيبت ځورونه: هغه څه دی چې د

يوانسان په نه شتون كې، ته د هغه په اړه داسي خبرې وكړې چې هغه كس ورباندي خپه كېږي، له نبي كريم ﷺ نه چا پوښتنه وكړه چې يار رسول الله! غيبت څه ته وايي؟.

فقال: « ذَكَرَكَ أَحَاكُ بِمَا يَكْرَهُ، فَإِنْ كَانَ فِيهِ فَقْدٌ اغْتَبْتَهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقْدٌ بِهِتَّهُ » أخرجه الترمذي.

ژباړه: ته خپل مسلمان ورور په داسي خبرو ياد كړې چې هغه ورڅخه بدوړي، كه دا خبري هغه كې وې نوتا غيبت وكړ، او كه وركې نه وي نوتا بهتان ورباندي ووايو، غيبت او بهتان دواړه گناه وې دي.

الله تعالى په خپل كتاب قرآن كريم كې فرمائي: ﴿وَلَا يَغْتَبِ بَمَعْذُكُمُ بَعْضًا يَحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ﴾ الحجرات: ۱۲

ژباړه: تاسو غيبت مكوي دنور، آيا په تاسو كې داسي څوك شته چې د خپل مړه ورور غوښي خوړل خوښ كړي؟ كورئ تاسو په خپله له دې نه كركه كوي. د الله تعالى څخه وويږئ الله ﷻ ډير ښه توبه قبلونكى او خورا ډير مهربان دی.

همدا رنگه نبي كريم ﷺ فرمائي «إِيَّاكُمْ وَالْغَيْبَةَ؛ فَإِنَّ الْغَيْبَةَ أَشَدُّ مِنَ الزُّنَا»

كنز العمال

ژباړه: ځانونه بچ كړئ! له غيبت نه، په تحقيق سره غيبت سخت ده ترزنا.

ب — په ښكنځل ځورونه: رسول اكرم ﷺ فرمائي: چې تاسو خپل مور او پلار ته ښكنځل مه كوي يو صحابي عرض وكړل چې يار رسول الله ايا داسي څوك شته چې خپل مور او پلار ته ښكنځل وكړي؟ پيامبر ﷺ ورته وفرمايل: چې كله تاسو دبل مور او پلار ته ښكنځل وكړئ؟ هغه ستاسو مور او پلار ته ښكنځل كوي هم دغه داسي شوه لكه تاسو چې خپل مور او پلار ته ښكنځل وكړل.

ج — په بد نامه ځورونه: بل سړى په بيكاره نومو

مه ياد وئ په بد نامه د انسان زړه خپه كېږي او د يو مسلمان زړه آزارول د مكې مكرمې تر وړانلو بډ دي، د دى په باره كې الله تعالى فرمايي:

قال تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا ضَرْبًا مِّنْ نَّسَبٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأَلْمِزُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ الحجرات: ۱۱

ژباړه: اى هغو كسانو چې ايمان موراوړى دى ټوكې سپكاوى مه كوي هيڅ يو قوم له تاسي څخه د بل قوم ښايي وي هغه (مسخره كړل شوى) خبر بهتر دي تر مسخره كونكو، اومه كوي ښځې له تاسو پر نورو ښځو مسخره كېداي شي هغه ښځې په نزد د الله ﷻ بهترې وې له دوي نه او په خپل منځو كې يود بل عيب مه لټوي، او د يوبل په بدو نومونو سره مه يادوي. له ايمان راوړلو وروسته په فسق كېنوم پيدا كول ډيره بده خبره ده.

د — په عيبونو ځورونه: د نورو مسلمانانو عيبيونه مه لټوي، الله ﷻ به ستا په عيبونو مخلوق خبر كې.

ژباړه: تاسو د مسلمانانو عيبيونه مه لټوي په تحقيق سره هغه څوك چې د بل عيب لټوي الله ﷻ به د هغه عيبيونه رسوا كې كه څه هم هغه وي په يوه كوټه كې. فقط والسلام والله سبحانه و تعالى اعلم.

په اسلام کې د حجاب فلسفه

استاد نورالله کوثر

سريزه

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله واصحابه اجمعين

حجاب او پوښ د ښځو او ټولنې د نېکمرغۍ، بریا او کاميابي سنگردی، که دا زبان وکړي او يا له منځه ولاړ شي د هغوي د نېکمرغۍ، پاکۍ او شرافت لاملونه هم له منځه ځي.

د پرديونارینه ووپه مخکې د ښځې د پوښ لزوم له اړينو اسلامي مسایلو څخه دی. په قرآن کریم کې هم د دې مطلب په اړه تصریح شوې ده چې له پرديو نارینه وو څخه د ښځې پوښل د نارینه وو او پرديو ښځو ترمنځ د حريم د لزوم له مظاهرو څخه دی. څرنگه چې د پردې او پردۍ ترمنځ د خلوت نه جواز يې له مظاهرو څخه دی. په خواشینی سره لوبديځه نړۍ او د هغوی پلويان دا ډېره اړینه اسلامي او اخلاقي مسئله هېڅ گڼي، بلکې برعکس په ډېرې بې شرمۍ د هغې پر وړاندې عمل کوی او هغه د تخدير، ښکته راتلو او وروسته پاتې والي لامل گڼي ان تردې چې له خپلو ښوونځيو او پوهنتونونو څخه

حجاب لرونکې نجونې وباسي. له دې سره چې حجاب د عفت د ساتلو سنگر، د ښځې او ټولنې د شخصیت معرف، د ښځې د ښایست او ښکلا د ساتنې سنگر، د فردي او ټولنیزو اخلاقو د ساتنې سنگر، د بېلابېلو اړیکو د سرحدونو او مرزونو د ساتنې یونه ماتېدونکی سنگردی د کور او کورنۍ چاپېریال له هر ډول انحراف او بې لاریو څخه ساتي. په رښتیا چې د ناپوهۍ په څه یوه نړۍ کې یو چې لوبديځه نړۍ او د لوبديځ پلويان په اسلامي هېوادونو کې هم د دې ډول سنگر ماتول د پرمختګ، او تمدن نښې گڼي او برعکس حجاب او د حیا د حريم ساتنه د وروسته پاتې والي نښه شمېري. د حیا غله او د استعمار لار وهونکي د ذهنونو د غلولو په موخه او د دې لپاره چې ښځې د ټولنې نیمه برخه جوړوي د یوه څیز په شان وگڼي اوله همدې لارې یې له باطنه تشې کړي او په دې کړنې سره خپل فرهنګي يرغل ته دوام ورکړي. هغوی داسې القاء کوي چې حجاب د دوی د پرمختګ د لارې خنډ دی، حجاب ښځې د ژوندانه په زندان کې بندې کړي دي او هغوی له پرمختګ او ودې څخه لېرې ساتي. حجاب د ښځو په علمي، فکري، فرهنګي او هنري وده کې کموالی راولي. په داسې حال کې چې اسلامي حجاب داسې

ناوړه پایلې نه لري، بلکې د ښځو په ژوند کې د کلک سټروسیله ده. د علمي، فکري، فرهنګي او هنري ودې په لاره کې کلک ملاتړی دی. اې زما خویندو حجاب ستاسو توره ده خپله توره له لاسه مه غورځوئ او همدارنگه د ښځې شرف د هغې د عصمت په خونديتابه کې دی دا شرف مه آزاروئ او پردې پوه شئ چې:

هر شاخه که از باغ در آورد سر

در میوه آن طمع کند راهگذر

لومړۍ برخه: د قرآن له نظره د حجاب فلسفه

د ښځو لپاره د حجاب د وجوب اصل د اسلام له ضرورتونو څخه دی او له دې څخه منکر د اسلام د نورو ضرورتونو د منکر حکم لري او هغه څوک چې عمداً او د خبرتیا په صورت کې د اسلام له ضرورتونو څخه منکر شي د کفر په حکم کې راځي. د قرآن له نظره د ښځو لپاره د حجاب وجوب او ضرورت، د پیامبر په وینا، د عقل په حکم، په اجماع او د اسلام د پوهانو د رایې په اتفاق سره ثابت دی. په قرآن کې د حجاب د وجوب او حدودو لپاره پر هغو څلورو آیتونو تمسک شوی چې په اړه یې صراحت لري، خود عفت او د هغه له حريم څخه د ساتنې په موخه په قرآن کې

تر لسو دېر آيتونه شته.

د (النور) سورت په (۳۰) آيت کې چې د حجاب د وجوب په اړه راغلي:

﴿وَلَلَّامُؤْمِنَاتُ يَنْقَضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلٰى جُجُوِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا لِمَعُولَتِهِنَّ﴾^{۳۱} النور:

ژباړه: اي پيغمبره! مؤمنو ښځوته ووايه! خپلې سترگې له نامحرمو څخه ښکته کړي او خلکو ته په بد نظرونه گوري او خپل عورتونه ښکاره نه کړي مگر په هغه کچه چې په طبيعي او معمولي توگه د کار پر مهال ښکاره کېږي او خپل پروني دې پر خپلو گډو انونو باندې واچوي او خپل زينتونه دې نه ښکاروي مگر خپلو مېړونو ته.

د حجاب او عفت د حريم د ساتلو په موخه په دې آيت کې د پنځو موضوعگانو شرحه راغلې ده:

۱. ښځې بايد نامحرمو ته ونه گوري.
۲. ښځې بايد له هر ډول بې عفتۍ څخه خپلې لمنې وساتي.
۳. ښځې بايد خپل زينت له هغه څه پرته چې په عادي توگه څرگندېږي، ښکاره نه کړي.
۴. ښځې بايد خپل پروني پر خپلو گډو انونو باندې خواره کړي.
۵. ښځې بايد خپل زينت پرته له خپلو محرمو څخه نور چا ته ښکاره نه کړي. ابن عباس لوی عالم، مفسر او د پيغمبر ﷺ صحابي د ﴿وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلٰى جُجُوِهِنَّ﴾ جملې په تفسير کې وايي: يعنې ښځې بايد خپل وېښته، سينې، غاړه او زړې لاندې ځايونه پټ کړي. له زينت څخه مطلب څه شی دی؟ د لغتپوهانو د ويناو له څېړنې څخه دا څرگندېږي چې زينت د ناوړه مقابل او د ښکلا په معنا ده او له طبيعي او عارضي څخه نيولې د جامو، بدن او کانونو تر زينت پورې هر ډول زينت په ځان کې رانغاړي او په ښځه کې زينت هغه څرگندې ښکلاگانې دي: نو ځکه د زينت کلمه پراخه ده. په زينت

کې هم طبيعي ښکلاوې لکه د مخ، متو، سينو، غاړې... او هم اکتسابي ښکلاوې لکه د گانو استعمال شاملېږي.

دويمه برخه: د حجاب او عفت د سنگر د ساتلو لپاره وېښوونکي ايتونه

۱- پر ځمکې باندې د پښې وهل د نورد سورت د ۳۱ آيت په پای کې، ترهغه وروسته چې الله ﷻ پيغمبر ﷺ ته حکم کوي چې مسلمانو ښځو ته ووايه چې حجاب په پام کې ونيسي، فرمايي: ﴿وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ﴾^{۳۱} النور:

ژباړه: ښځې بايد د تگ پر مهال خپلې پښې پر ځمکه ونه وهي چې پټ زينت يې ښکاره شي.

۲. په ناز او نخرو سره د ښځو خبرې نه کول د احزاب د سورت د ۳۲ آيت په پای کې، الله ﷻ د پيغمبر ﷺ ښځوته په خطاب کې وايي: ﴿فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾^{۳۲} الاحزاب:

ژباړه: «په نرم آواز سره، په هوس انگېزه توگه خبرې مه کوئ چې د ناروغو زړونو خاوندان تاسو ته طمع وکړي، بلکې په سمه توگه خبرې وکړئ.

۳. د عفت حريم ته د زيان رسوونکو لپاره کلک اخطار د احزاب د سورت په ۶۰ آيت کې (د حجاب د ساتلو په حکم پسې د همدې سورت په ۵۹ آيت کې) د عفت حريم ته د زيان رسوونکو او د ناروغو زړونو خاوندانو ته له کلک خبردارۍ او اخطار سره پيغمبر ﷺ ته په خطاب کې وايي:

﴿لَئِنْ لَرَّ يَنْتَهُ الْمُتَفَقِّهُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجَفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَتُفْرِكَنَّ بِهِمْ﴾^{۶۰} الاحزاب:

ژباړه: که منافقين او هغوی چې په زړونو کې يې ناروغي ده او هغوی چې د دروغو خبرونه او بې بنسټه شايعات په مدينه کې خپروي، له خپلې کرښې څخه لاس واخلې تا

به د هغوی پر ضد راپاڅو.

درېيمه برخه: نيوکې او ستونزې
۱- حجاب او منطق

په دې برخه کې لومړنۍ نيوکه دا ده چې حجاب معقول دليل نه لري او منطقي نه دی. د حجاب منشأ غلا او يا نا امني ده چې نن نه شته. حجاب يا د رهبانيت فکر او يا هم د خوند پرېښودل دي چې دا هم يو باطل او ناسم فکر دی.

د دې نيوکې ځواب دا دی چې حجاب له بېلابېلو روانۍ، کورني، ټولنيز حتى د ښځې د مقام د لوړېدلو له اړخونو څخه معقول منطق لري. په قطعې توگه نرله جسماني اړخه پر ښځه باندې لوړوالی لري. مغزي او فکري لوړوالی هم لري. لږ تر لږه نارينه د بحث وړدي په دې دوو جېوکې ښځه له نارينه سره د مقاومت قدرت نه لري، خو ښځې تل له عاطفي او قلبي پلوه پر نارينه باندې خپل لوړوالی ښودلې دی. ښځه د خپل ځان او نارينه ترمنځ د حريم ساتلو يوه مرموزه وسيله ده چې ښځه د نارينه پر وړاندې د خپل مقام او موقع د ساتلو لپاره کار اخلي. اسلام ښځه دې ته هڅولې ده چې له دې وسيلې څخه کار اخلي او څومره چې کولای شي بايد لطيفه او با عزته وي. همغومره د هغې درناوی ډېرېږي. په قرآنکريم کې هم توصيه شوې ده چې ښځې دې خپل ځانونه پټ کړي. رب العزت بيا فرمايي: ﴿ذَلِكَ اَدْنٰى اَنْ يُعْرَفَ فَلَا يُؤْذِنَ﴾^{۵۹} الاحزاب:

ژباړه: يعنې دا کار دې لپاره چې با عفته ښکاره شي او خپل ځان د نارينه ووپه واک کې ونه کړي د تاسو لپاره غوره دی.

په پايله کې د هغوی حشمت د ناسمو شخصيتونو د مزاحمت مخه نيسي.

۲. حجاب او د آزادۍ اصل

وايي: حجاب د آزادۍ د حق چې يو

ای پیغمبره! مؤمنو بشو ته ووايه! خپلې سترگې له نامحرمو څخه ښکته کړي او خلکو ته په بد نظر و نه گوري او خپل عورتونه ښکاره نه کړي، مگر په هغه کچه چې په طبیعي او معمولي توگه د کار پر مهال ښکاره کېږي او خپل پرونې دې پر خپلو گروانو باندې واچوي او خپل زینتونه دې نه ښکاروي مگر خپلو مېړونو ته.

امن کې وي باید په کورنۍ کې په سمه توگه وروزل شي، خوکه مورد هوسونو او حیواني تمایلاتو اسیره وي، نه شي کولای چې د خپلو ماشومانو لپاره بشپړه او سمه لارښوونه وي.

ب: حجاب او په ټولنیزو مسوولیتونو کې یې ونډه: هر انسان د خپلې ټولنې پر وړاندې دندې او مسوولیتونه لري او ښځې هم د کورني چاپیریال له تود ساتلو او د اولادونو د سمې روزنې تر څنګ د ټولنې لپاره لوی خدمتونه کوي، خود ټولنې د نیمې برخې په توګه له هغوی څخه له دې نه هم ډېره طمع کېږي.

سپېڅلي اسلام غوښتي دي چې هغوی هم په ټولنه کې ونډه ولري. د پیغمبر ﷺ په دور کې د اسلام له جنګیالیو سره په دفاعي، درماني، غذايي او نورو برخو کې او همدارنګه په اسلامي انقلابونو کې او هم د هغوی د دوام پر مهال په ځانګړي توګه د اسلامي نهضت په پیل کې او د ژوند په نورو مسایلو کې د هغوی بشپړ شتون د دې طمعې ښودونکی دی. حتی په ځینو برخو کې په دې نهضت کې ترنارینه وو هم د ښځو برخه ډېره وه. د نارینه وو په شان درنې مېرمنې هم په میدان کې وې. بلکې د دوی زحمت ترنارینه وو هم ډېروو چې د هغوی غوره بېلګې دخپل هېواد په تاریخ کې هم لیدل شو.

ج: د دښمن له لښکر څخه وتنه، له الهي عذابو څخه خلاصون او د اخروي ثواب لاسته راوړل: شیطان د ښځې او ترله اړیکو

او پاپې په توګه د کورنۍ په ټینګښت او همدارنګه د مؤدبو اولادونو په روزنې او له تحریک آمیزه حیواني لاملونو څخه د ټولنیز چاپیریال په سمه او پاکه ساتنه کې یې اغېز جوت دی. ښکاره ده چې کله د کورنۍ چاپیریال تود اوله جاذبې څخه ډکه وي دا تودوالی او ټینګښت به د ټولنې او خلکو د عمومي روحې په لوړوالي کې رغنده ونډه ولري. کله چې د دې ډول کورنیو ماشومان له سمې تربیې، د روح او افکارو په برابروالي سره وپالل شي، په ټولنه کې د پرمختګ او ودې جوړونکې منشأ ګرځي. ډېری هلکان او نجونې چې په لږ عمر کې د مفاسدو په دام کې ټپلي هغه کسان دي چې له حقیقي او سمې پالنې څخه لېرې پاتې شوي دي دا ظلم له مور او پلار پرته بل چا پر هغونه دی کړی. له بل اړخه د حجاب په پام کې نیولو سره به د ډېرو بې وخته هڅونو رښتینې له بېخه وشکېږي او د فساد تخم به وچ شي. ځکه چې ښځې نور خپل وخت د ارزښتونو د ضد کړنو پر ځای د انساني ژوند په نهایي موخې او رښتینې نیکمرغۍ کې مصروفې؛ نو ځکه د فساد خواته د ټولنې د نورو وګړو د راکښلو ګناه، د هغوی د عمر اتلاف او په ټولنه کې د بېلابېلو فسادونو د رامنځ ته کولو زمینه نه برابریږي. نو د مبتدلو لوېدیځو جامو چمتو کول او وېشل، د مبتدلو کسیتو او سي ډي ګانو او د موسیقۍ د کسیتو خپرول او داسې نور... هغه څه دي چې بې ګناه او بې تجربې ځوانان د فساد او تباهی کندنې ته راکاږي.

د دې لپاره چې ځوانان له دې آفتونو څخه په

طبیعي بشري حق دی د سلېلولو لامل کېږي او د ښځې انساني حیثیت ته یو ډول سپکاوی شمېرل کېږي. هر انسان شریف او آزاد دی که هغه نروي، که ښځه، سپین وي که تور که دهرهېواد غړی او د هر مذهب تابع وي.

د دې نیوکې ځواب دا دی چې په کور کې د ښځې د بندي کولو او کله چې ښځه له پردې نارینه سره مخامخه کېږي او محجبه وي: نو د دې ترمنځ ډېر توپیر وي.

په پرمختللو هېوادونو کې هم د نارینه وو لپاره ځینې محدودیتونه شته. که کوم څوک لوڅ او یا د خوب په جامو کې له کوره ووځي او یا له پیژامې سره بهر شي، له دې امله چې دا کړنه یې د ټولنیز حیثیت پر خلاف ده پولیس یې مخنیوی کوي او هغه نیسي. کله چې د ټولنې اخلاقي او ټولنیزو مصالحو هغه دې ته اړکړي چې په معاشرت کې دې ځانګړی اسلوب په پام کې ونیسي د ساري په توګه له پوره جامو سره بهر ته ووځي داسې کړنه نه غلامې نومېږي او نه هم زندان نه د آزادۍ او نه د انساني حیثیت ضد دی او نه هم ظلم او نه د عقل د حکم ضد. برعکس د ښځو حجاب په هغو حدودو کې چې اسلام ټاکلي دی د هغې د ډېر کرامت او درناوي لامل دی ځکه چې هغه د بې اخلاقو کسانو له تعرض څخه ساتي. هو! که څوک ووایي چې ښځه باید په کور کې بندي کړي دا خبره له طبیعي آزادۍ انساني حیثیت او کوم حقونه چې الله ﷻ ښځوته ورکړي دي له هغو سره مخالفت لري.

څلورمه برخه: د حجاب اغېزې او ګټې

الف: حجاب او د ټولنې په سلامتی او رواني آرامۍ کې یې ونډه

د حجاب په پام کې نیول د ټولنې په سلامتی او پیاوړتیا کې اغېزناکه ده. د ډېرې اغېزې له امله د ټولنې د بنسټ

څخه، په گناه يې د اخته کولو لپاره گټه اخلي؛ نو ځکه بې حجابي او بد حجابي اوله نامحرموسره د اړيکو په لرلو کې شرعي اصولو ته نه پاملرنه، بنده د خدای په قهر اخته کوي ځکه چې خپله انسان هم گناهکاره کېږي او هم نور په گناه اخته کوي او دا هغه څه نه دي چې الله ﷻ يې خپلو بنده گانوته وغواړي.

د بني لويان، ټول انبياء، صحابه او اولياء چې له ټولو څخه سخت آزارونه او شکنجې وگالي، خو هيڅکله او ان د يوې لحظې لپاره هم د الله ﷻ په قهر اخته کېدل نه غواړي څرنگه چې د يوسف ﷺ بندي کېدل د دې واقعيت څرگنده بېلگه ده. که و انگېرو چې موږ د ميليونونو بندگانو محبوب واوسو، دا څه گټه لري چې موږ د الله ﷻ محبوب ونه اوسو او هغه خوښ نه وي. ظاهري برياليتوبونه مو بايد ونه غولوي او زموږ عقل او شعور دې له موږ څخه وا نه خلي او موږ په الهي عذابو اخته نه کړي.

«ان ربك لشديد العقاب».

هغه ښځه چې په حجاب کې د الله ﷻ د حکم مخالفت کوي، تر مرگ وروسته څه کوي؟ هغه ورځ چې هر شی او هر څوک هغه يواځې پرېږدي؛ نو ولې خپله مينه او خوښي د نورو له ځان غوښتې څخه قربان کړي. هغه بايد خپل ځان د شيطاني هوسونو او لومو قرباني نه کړي. له بل پلوه لکه څرنگه چې الله ﷻ نافرمانی او گناه ته عذاب او عقاب ټاکلی دی په هماغه توگه يې هغو کسانو ته چې د هغه په حکمونو عمل کوي اخروي اجرا او ثواب ټاکلی دی.

د اسلامي پوښ او د سقوط له خطر څخه د نسل ساتنه: شک نه شته چې د بې حجابي له اغېزو څخه يو هم بې پروايي او په پراخو بعدونو کې نامشروع اړيکې دي څرنگه چې په لوېديځه نړۍ کې په سمه توگه څرگندېږي او

د نامشروع اړيکو ناوړه اغېزې له چا څخه پټې نه دي. يوه پايله يې د نسل ناپاکه کېدل، د جنين سقط او د نامشروع اولادونو زېږېدل دي چې په خواشيني سره اسلامي پوښ ته نه پاملرنه له امله دا پايلې ورځ تربلې ډېرېږي. څېړنې ښيي چې دا خبره په هغو هېوادونو کې چې اسلامي حجاب په پام کې نه نيول کېږي د هغو هېوادونو په پرتله چې اسلامي حجاب په کې په پام کې نيول کېږي ډېره ده. د هغه خبرتيا پر بنسټ چې د امريکا د ټولنيزو څېړنو د ادارې لخوا خپره شوې ده. د غير قانونو ماشومانو زېږېدنه د تېرولسو کلونو په پرتله (۴۷) سلنه ډېره شوې ده.

له شک پرته چې په ټولنيزو لويو ستونزو کې يو هم د بې سرپرسته ماشومانو شتون دی چې د پيدايښت اصل يې پرې لاری ولاړدی او په هغو کې د سمې معنوي روزنې د نه شتون له امله د هغوی خطرونه له رواني اړخه د پاملرنې وړ او ډېر جدي دي.

دا ډول ماشومان مسلماً طبيعي نه دي ځکه چې د هغوی د وجود اصل پرقانون ماتونې بنا شوی دی، تر ډېره حده گناه او قانون ماتونې ته زړه ښه کوي ځکه چې د گناه مېوې دي. څرگنده ده چې اسلامي حجاب د نسل په ساتلو او د راتلونکو نسلونو د پاکۍ په تأمین کې لويه ونډه لري ځکه چې ښځه د ټولنې مېرې ده او انسانان د هغه له لمنې څخه پيدا کېږي که هغې خپله لمنه د حجاب په پناه کې وساتي د راتلونکو انسانو د نیکمرغۍ بنسټ يې ايښی دی.

ه: له نفس سره مبارزه: د ځان ښودلو او ځان ښکاره کولو غوښتنه په يو ډول د ښځې په خټه کې اغېز شوې ده چې بايد په سمه لاره او په لوړو موخو کې ترې گټه واخستل شي ځکه چې هيڅ غوښتنه له کوم لامل پرته د انسان په وجود کې ځای شوې نه ده، خو که دا غوښتنه سرحد ونه لري او په هر ځای کې

ښکاره شي، فساد رامنځ ته کوي. د ښځې په وجود کې ښايست د هغې سرمايه ده، خو بايد په سمه توگه وکارول شي او د ښځې د ښايست زکات د هغې ساتل دي. د محارمو پر وړاندې په ځانگړي توگه د خاوند پر وړاندې د حجاب لېرې کول، د دې غېږزې لاره څرگندوي چې بايد د ښځې ځان ښودل يواځې د هغې د خاوند لپاره وي او د نامحرمو پر وړاندې د حجاب ساتل دا غريزه کنټرولوي. کله چې ښځې د دې غوښتنې د کنټرول په موخه قدم واخلي؛ نو پر ټولو غوښتنو د برلاسي چمتووالي ترلاسه کوي او د خپلې ودې او لوړوالي په لاره قدم وهي او مذهب انسان کېږي چې کولای شي خپله ټولنه هم جوړه کړي.

له هيڅ کوم شک پرته که د ښځې اندام سينگار شي، هوسپالونکي راپاروي او پر ښځې تعرض کوي. د عفت او حيا د ساتلو په سيوري کې با شهامته ښځه په ټولنه کې په پوره توگه پر خپلې دندې بوختېږي. او هغې ته کوم گواښ هم نه پېښېږي. له بل پلوه انسان له خپل سرکښه نفس سره په مبارزه کې بريالی کېږي.

تفکر و تدبیر راهی برای خداشناسی

قسمت دوم

ناصرالدین دریز

گری که گناهان تو عفو کرده اند. گفت: چرا نگریم و این آیت به من فرود آمده: «إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ» پس گفت: وای بر آن کس که این بخواند و در آن تفکر نکند. (۲۲)

تفسیر کابلی در این مورد می نویسد: هوشمندان، چون در آفرینش آسمانها و زمین و به احوال و روابط شگفت انگیز آن، و نظام محکم لیل و نهار، غور می نمایند؛ یقین می کنند که این سلسله منتظم و مرتب، ناشی از قدرت ذات یگانه ایست که مختار کل و فرمانروای توانای مطلق است؛ و به اقتدار و اختیار عظیم خویش، آفریدگان خورد و بزرگ را، در حدود خود نگاه داشته، و هیچ چیز را مجال آن نیست که از وجود محدود و دایره عمل خویش فراتر قدم نهاد! هرگاه کوچک ترین جزء این ماشین بزرگ و یا یکی از عمده این کارگاه عظیم از قدرت و اختیار آن مالک توانا خارج می بود، این نظام منتظم و استوار مجموعه عالم، به جا نمی ماند.

در ادامه همین مبحث می آید: از این آیه کریمه، بر می آید که تفکر و غور در آسمان و زمین، و دیگر مصنوعات الهی ع وقتی پسندیده است که منجر به یاد خداوند ع و توجه به آخرت باشد؛ باقی آن ماده پرستانی که در حلقه تارهای این مصنوعات گرفتار مانده، به شناسایی حقیقی صانع رسیده نمی توانند. اگر چه مردم دنیا آنها را محقق و ساینس دان گویند، در زبان قرآن «اولوالالباب» نمی باشند، و بسیار بی دانش و دور از خرد اند. (۲۴)

حقیقت نخست: اندیشه در خلقت الله ع

ومن الرغبة والحرص إلى الزهد والقناعة، ومن سجن الدنيا إلى فضاء الآخرة. (۲۰)

یعنی: امام ابن قیم در وصف تفکر و شرف عظیم آن می فرماید: ساعتی تفکر بهتر از عبادت سالی است؛ زیرا تفکر از مرگ عقل به بیداری، و از بلا به عشق و از حرص به زهد و قناعت و از زندان دنیا (انسان را) به سوی فضای آخرت می کشاند.

در همین حال، قرآن کریم بارها انسان را با عبارات گوناگون دعوت و تشویق به تفکر در مورد پیدایش و چگونگی وجود خودش، نباتها، حیوانها، زمین، آسمان و کاینات نموده تا از راه اندیشیدن به این نکته واقف شود که خلقت هیچ یک از آنها بر حسب تصادف نبوده؛ بلکه آفرینش تمام نظام هستی بر بنیاد هدف متعالی توسط خالق قدرتمند، خلق گردیده است.

طوری از میان صدها آیه مبارکه ای که انسان را در باره نظام هستی دستور به اندیشیدن می دهد، در اینجا، صرف به شرح آیه شریفه ۱۹۰، سوره مبارکه آل عمران، اکتفا می شود. آنجا که خدای سبحان ع ارشاد می فرماید: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَثْرَةِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ آل عمران: ۱۹۰ (۲۱)

ترجمه: مسلماً در آفرینش آسمانها و زمین، و آمد و رفت شب و روز، نشانه های (روشنی) برای خردمندان است.

تفسیر: امام محمدغزالی ع در احیاء علوم الدین می نویسد: اوزاعی را پرسیدند که غایت تفکر در آنها (آیات فوق) چیست؟ گفت: آن که آنها را بخواند و دریابد. (۲۲)

«کیمیای سعادت» در مورد نزول این آیه مبارکه از ام المؤمنین عایشه ع روایت می کند که ایشان فرمودند: رسول اکرم ع نماز می کرد و می گریست. گفتم: چرا می

ربیع سادات یک تن از علمای جيد مسلمان، با تکیه به منابع اسلامی در مقاله ای تحت عنوان «العبادة الأفضل من العبادة» می نویسد: إِنَّ التَّفَكُّرَ عِبَادَةٌ مَنْسِيَّةٌ، لَا يَعْلَمُ أَثَرَهَا إِلَّا الْقَلِيلُونَ...

یعنی: تفکر عبادتی فراموش شده است که عده ای قلیلی اثر آن را می دانند... وی ادامه می دهد: و ساعة تَفَكُّرٍ أَفْضَلُ مِنْ يَوْمٍ فِي عِبَادَةٍ أُخْرَى .

یعنی: یک ساعت تفکر بهتر از یک روز عبادت است.

او همچنان می نویسد: التَّفَكُّرُ عِبَادَةُ الْأَنْبِيَاءِ، وَالتَّفَكُّرُ بُنْيَانُهَا، وَدُرُوبُهَا كَمَا يَعْرِفُهَا مَنْ قَبْلُ... (۱۹) یعنی: تفکر عبادت پیامبران است، و تفکر راه هایی را برای صاحبش روشن می کند که قبلاً نمی دانسته است...

مجله البیان در مقاله ای تحت عنوان «التفكير عبادة ربانية و ضرورة دعوية» می نویسد: التفكير سياحة نورانية و رياضة إيمانية؛ ينطلق فيها القلب في وعي، والعقل في يقظة معاً بعيداً في ساحات الإيمان بلا قيد من جوارب الأرض وقيود الشهوات؛ ليجتمعا على التقاط الحكمة والمعرفة وتحقيق معاني الإيمان والترقي في درجات العبودية.

یعنی: تفکر سیاحت نورانی و ریاضت ایمانی است. قلب با آن به هوشمندی می رسد، و عقل به هوشیاری، به دور از ساحه ایمان، آزاد از وسوسه های زمینی و قیود شهوات، حضور برای حصول حکمت و دانش و به معانی ایمان پی بردن و ترقی به درجات بلند عبودیت.

او همچنان ادامه می دهد: يقول الإمام ابن القيم حين يصف التفكير وعظيم شرفه: تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ؛ فَالتَّفَكُّرُ هُوَ الَّذِي يَنْقُلُ مِنَ مَوْتِ الْفُتْنَةِ إِلَى حَيَاةِ الْبَقِيَّةِ، وَمِنْ الْمَكَارِهِ إِلَى الْمَحَابِّ،

اندیشه در آفرینش و تفکر در این که خداوندی ﷻ که این جهان را به حرکت می آورد و صفحات کتاب آفرینش خلقت را می گرداند، وسیله ای برای یاد خدا ﷻ و پرستش اوست که پرستشی خالصانه است، اگر علوم طبیعی، علوم که از راز کاینات، سنن آن، نیروها و ذخیره های آن، اسرار و توانایی های آن بحث می کند، یاد خالق این جهان، ذکر او و احساس جلال و فضل اوست؛ واقعاً این علوم به گونه مستقیم به عبادت آفریدگار این جهان آفرینش مبدل می گردد.

زندگی به این علوم استوار و به سوی خدا ﷻ توجیه می شود؛ اما رو آورد مادی به این علوم، بین جهان آفرینش و خالق او رابطه را قطع می نماید.

همچنین رابطه بین علوم طبیعی و حقیقت ازلی و ابدی را قطع می کند، و از اینجا است، همان علمی که زیباترین هدیه خدایی بود، همچون طوق لعنتی می شود که به گردن انسان می افتد، زندگی او را به دوزخی اضطراب اندود و تهدیدانگیز تبدیل می کند. او را چنان از لحاظ روانی خودباخته می سازد که تصور می نماید، همیشه او را شیطانی سرکش تعقیب می نماید.

حقیقت دوم: نشانه های خدا ﷻ در جهان آفرینش به حقیقت آن متجلی نشده و الهام بخش نمی گردد؛ مگر برای دل هایی که به ذکر و عبادت خدا ﷻ مشغول اند. آنها که خدا ﷻ را ایستاده، نشسته و بر پهلوهایی خود (دراز کشیده) یاد می کنند؛ در حالی که ایشان در آفرینش آسمانها و زمین و در گردش شب و روز فکر می کنند، حقایق بزرگی را که در آفرینش آسمانها و زمین و در اختلاف شب و روز تعبیه شده به چشم شان می خورد. همین ها اند که از پی این تفکر به راه خدایی می رسند که ایشان را به نجات، خیر و صلاح پیوست می سازد.

اما آنهایی که به ظاهر زندگی دنیوی بسنده می کنند، به رازبرخی از نیروهای جهان آفرینش می رسند، بدون آن که رابطه خدایی ﷻ را در این زمینه در نظر بگیرند. اینها زمانی که به این اسرار پی برند، زندگی را ویران می کنند، خود را تباه می سازند. زندگی خود را به دوزخی از بدبختی، ناآرامی و دلتنگی تبدیل می

نمایند، چنین مردمی در آخر کار و در نهایت این طوافگاه، به خشم خدا ﷻ و عذاب او گرفتار می شوند. این دو امر (ذکر خداوند تبارک و تعالی و تفکر در آفرینش) از هم جداشدنی نیستند که آنها را این تصویر قرآنی برای مردم خردمند در لحظه استقبال، لحظه اجابت و لحظه اتصال باهم ارایه می کند.

این لحظه ای است که صفای قلب و شفای قلب و شفافی روح را تمثیل می نماید؛ دروازه ادراک را می گشاید و آن را برای دریافت مسایل آماده می سازد، به همان گونه که اجابت اثر را و نقش پذیری را ترسیم می نماید... تفسیر «معارف القرآن» به نقل از ابن کثیر در این مورد می نویسد: عمر بن العزیز رحمه الله غور و تفکر را عبادت افضل می گفت. حسن بن عامر رحمه الله فرمود: من از صحابه متعدد شنیده ام همه می فرمودند که نور روشنی ایمان، تفکر است. ^(۲۵)

فخر رازی رحمه الله روایتی را در تفسیرش از علی رضی الله عنه بدین شرح می آورد: (و عن علی (رض): ان النبی صلی الله علیه و آله و سلم کان اذا قام من اللیل یتسوک ثم ینظر الی السماء و یقول: ان فی خلق السموات و الارض...)

یعنی: از علی رضی الله عنه روایت است زمانی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله برای قیام شب برمی خاستند، به سوی آسمان نگاه می کردند و می گفتند: ان فی خلق السموات و الارض... همچنان رازی رحمه الله در مورد تفکر این حدیث شریف از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت می کند که ایشان فرمودند: (من عرفه نفسه عرفه ربه). ^(۲۶) یعنی: هر که خود را شناخت، پروردگارش را شناخت.

شان نزول: ابن کثیر به نقل از طبرانی می نویسد که ابن عباس رضی الله عنه گفت: قریش نزد یهود آمدند و گفتند: نشانه های نبوت موسی صلی الله علیه و آله چه بوده است؟ آن ها گفتند: عصای موسی صلی الله علیه و آله و ید بیضاء او؛ سپس نزد مسیحیان آمدند و گفتند: نشانه های نبوت عیسی صلی الله علیه و آله چه بوده است؟ مسیحیان گفتند: ابرص و اکمه را شفاء می داد و مرده را زنده می کرد. پس از آن، نزد رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمدند، گفتند: یا محمد صلی الله علیه و آله از خداوند صلی الله علیه و آله بخواه که کوه صفا را برای ما به طلا مبدل سازد. رسول اکرم صلی الله علیه و آله دعا کردند و این آیه مبارکه نازل گردید. ^(۲۷)

این روایت را جلال الدین سیوطی نیز در کتاب «لباب النقول فی اسباب النزول» آورده است. ^(۲۸)

توضیح

دانشنامه اسلامی، توضیح زیر را برای این آیه مبارکه ارایه می دهد:

خلق: آفریدن، آفریده؛ آن در اصل به معنی اندازه گیری است، چون آفریدن توأم با اندازه است. لذا آفریده را خلق گفته اند. (خلق به معنی مخلوق).

اختلاف: پی در پی آمدن. (هر یک در پشت سر دیگری آمدن).

اولی الالباب: «اولی» به معنی صاحبان.

الباب: جمع «لب» به معنای عقل خالص و دور از وهم و خیال است.

لب: مغز مثل مغز بادام، مراد از آن در قرآن کریم عقل است، جمع آن الباب می باشد، بلفظ مفرد در قرآن کریم نیامده و پیوسته به صیغه جمع آمده است.

این آیه مبارکه همچون آیات دیگر سوره آل عمران، در مدینه منوره بر پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله نازل گردیده است. ^(۲۹)

پیام ها

۱. آفرینش جهان، هدفدار است.
۲. هستی شناسی، مقدمه خداشناسی است.
۳. اختلاف ساعات شب و روز در طول سال، در نظر خردمندان تضاد فی نیست.
۴. قرآن کریم، مردم را به تفکر کردن در آفرینش ترغیب می کند.
۵. هر که خردمندتر است، باید نشانه های بیشتری را دریابد.
۶. آفرینش، پر از راز و رمز، و ظرافت و دقت است که تنها خردمندان به درک آن راه دارند. ادامه دارد...

مأخذ:

۱۹. العبادۃ الأفضل من العبادۃ؛ نویسنده: ربیع سعادات؛ سایت انترنتی ۱۴۰۰.
۲۰. التفکر عبادۃ ربانیه و ضرورۃ دعویۃ؛ مجلة البیان؛ سایت انترنتی ۱۴۰۰.
۲۱. قرآن کریم؛ سوره آل عمران، آیه ۱۹۰.
۲۲. احیاء علوم الدین؛ نویسنده: ابوحامد محمدغزالی؛ چاپ: چهارم ۱۳۷۵.
۲۳. کیمیای سعادت؛ مؤلف: امام محمدغزالی؛
۲۴. تفسیر کابلی؛ نویسنده: مؤلف: مولانا شبیر احمد دیوبندی؛ چاپ: یازدهم ۱۳۸۵.
۲۵. معارف القرآن؛ تألیف: مولانا مفتی محمدشفیع دیوبندی؛ ج ۲ ص ۱۶۸.
۲۶. التفسیر الکبیر؛ مؤلف: الفخر الرازی؛
۲۷. النهایه؛ تحقیق: طاهر احمد زاوی؛ تألیف: مجدالدین ابن اثب؛ سات انترنت ۱۴۰۰.

پیام

۵۹

۵۹

۵۹

۵۹

۵۹

امارت اسلامی افغانستان
وزارت ارشاد، حج و اوقاف
ریاست مجمع علمی
آمریت افتاء

تاریخ ۱۳ / ۱۰ / ۱۴۰۰

شماره ... (۱۸)

متن استفتاء سید روح الله سیرت کارمند ریاست عمره

به مقام محترم ریاست مجمع علمی

محترماً! اینکه شهرتم در فوق ذکر گردید میخواهم درمورد جواز و عدم جواز گروی خانه که در بین مردم مروج است اطمینان حاصل نمایم، امید است که به مرجع مربوطه امر هدایت فرموده ممنون سازند.

با احترام: سید روح الله

حکم مقام محترم ریاست: پیرامون موضوع فوق فتوی شرعی تحریر گردد.

الجواب باسم ملهم الصواب

حامدا لله و مصليا على رسول الله

مستفتی محترم! آنچه را شما در متن استفتاء خود ذکر نموده اید، در مورد آن چنین باید گفت: که دین مقدس اسلام به عنوان آخرین دین سماوی دستور کامل حیات بشر را با خود احتوا می کند، و در هر بخش زندگی برای انسانها رهنمود کامل و دستورالعمل واضح دارد، چه در بخش معاملات باشد و یا عبادات به همه این بخش ها در تعلیمات والای خود با تفصیل پرداخته است. ولی در خصوص آنچه را مستفتی محترم مطرح نمودند که: آیا گروی شرعاً جواز دارد و یا خیر؟ باید گفت که اگر هدف مستفتی محترم جواز و عدم جواز نفس این عقد باشد، باز در جواز عقد گروی که به آن در اصطلاح فقهاء عقد رهن گفته می شود و به خاطر توثیق و تضمین حقوق طرفین بین دائن و مدیون صورت میگیرد شکی وجود ندارد چون مشروعیت این عقد از نص قرآنی، احادیث نبوی و اجماع امت ثابت است چنانچه علامه ابن عابدین رحمه الله علیه از فقهای نامدار حنفی در این خصوص در کتاب الرهن چنین فرموده اند:

{ هو مشروع لقوله تعالى { فريهان مقبوضة } البقرة ۲۸۳ و بما روی أنه عليه الصلاة والسلام اشترى من يهودي طعاما و رهنه به درعه و انعقد عليه الإجماع، و من محاسنه النظر لجانب الدائن بأمن حقه عن التوى و لجانب المديون بتقليل خصام الدائن له و بقدرته على الوفاء منه إذا عجز } رد المحتار، ج ۵ / ص ۴۲۲. طبع: مطبعة سعادت.

ولی اگر هدف مستفتی محترم این باشد که از خانه و زمین که طور گروی گرفته می شود، استفاده نمودن جواز دارد و یا خیر؟ در این خصوص باید گفت که: آنچه در عرف امروزی به عقد گروی متداول و متعارف است در حقیقت همان عقد رهن است که از آن در عبارات فقهی به عقد وثیقه و ضمان نیز تعبیر شده است و در خصوص عقد رهن و مطالب مربوط به آن مباحث مطول و مشروح در کتب فقه مذاهب اسلامی با تفاوت دیدگاه ها ذکر شده است و در مورد آنچه مطرح بحث در این استفتاء است که فقهاء از آن به انتفاع المرتهن بالمرهون تعبیر نموده اند نیز فقهای کرام مخصوصاً فقهای احناف اختلاف نظر دارند البته آنچه مورد اتفاق همه فقهای حنفی در این بحث می باشد این است که بدون اذن و اجازه راهن { کسی که مال خود را گرو گذاشته است } مرتهن { گرو گیرنده } حق انتفاع و استفاده از آن را ندارد، ولی اگر راهن اجازه انتفاع و استفاده را برای مرتهن داد باز در این صورت آیا شرعاً استفاده نمودن مرتهن از مال مرهونه مجاز است و یا خیر؟ در این خصوص عبارات و اقوال متعدد از فقهای احناف علیهم الرحمة نقل شده است، از جمله قولی است که علامه ابن عابدین رحمه الله تعالى علیه در کتاب خود از عبدالله بن محمد بن اسلم سمرقندی که از علمای بزرگ سمرقند بودند، ذکر نموده است: که ایشان فرموده اند: استفاده نمودن از مال مرهونه و گروی به هیچ وجه جائز نمی باشد چه به اذن راهن باشد و یا هم بغیر اذن وی چون در صورت اذن و اجازه هم این اذن بخاطر حصول و بدست آوردن سود و ربا داده شده است که شرعاً جائز نمی باشد چنانچه می فرمایند: { وقيل لا يحل للمرتهن } قال في المنح وعن عبد الله بن محمد بن أسلم السمرقندي وكان من كبار علماء سمرقند أنه لا يحل له أن ينتفع بشيء منه بوجه من الوجوه وإن أذن له الراهن لأنه أذن له في الربا لأنه يستوفي دينه كاملاً فتبقى له المنفعة فضلاً فيكون ربا و هذا أمر عظيم. حاشیه ابن عابدین ج ۴ / ص ۲۴۲. ط: مطبعة سعادت.

ولی علامه عبدالحی الکنوی رحمه الله تعالى بعد از ذکر نمودن اقوال پنجگانه منسوب به فقهای حنفی در خصوص جواز و عدم جواز استفاده از مال مرهونه در صورت اذن راهن در مورد چنین نتیجه گیری نموده اند: { وأولى الأقوال المذكورة وأصحها وأوفقها بالروايات الحديثية هو القول الرابع، أن ما كان مشروطاً بكرة ومالين يكن مشروطاً لا بكرة، أما كراهة المشروط فلحديث كون القرض الذي جرمئفة ربا وأما عدم كراهة غير المشروط فلحديث الظاهر يركب ولبن دريشرب }

یعنی بهترین و موافق ترین قول با احادیث وارد شده در این خصوص این است که اگر اذن و اجازه گرو دهنده برای گرو گیرنده به خاطر استفاده نمودن از مال مرهونه در عقد رهن حقیقه و یا حکماً مشروط بوده باشد باز استفاده

نمودن آن از مال مرهونه جائز نمی باشد و اگر این اذن و اجازه مشروط نبوده باشد باز استفاده نمودن برای وی جائز می باشد.

و برخی دیگری از فقهاء کرام هم به این باور اند که اگر استفاده نمودن از مال مرهونه در عقد رهن از سویی مرتهن شرط گذاشته شده باشد باز از باب (کل قرض جر نفعاً فهو ربا) بوده استفاده نمودن از آن جائز نمی باشد، ولی اگر استفاده از مال مرهونه در عقد رهن حقیقه و حکماً مشروط نبوده باشد و بدون شرط به اذن راهن استفاده صورت گیرد جائز بوده کدام مشکل شرعی ندارد، چنانچه در این مورد در کتاب مشهور فقه احناف چنین آمده است { ثُمَّ رَأَيْتُ فِي جَوَاهِرِ الْفَتَاوَى: إِذَا كَانَ مَشْرُوطًا صَارَ قَرْضًا فِيهِ مَنَفَعَةٌ وَ هُوَ رِبَاً وَ إِلَّا فَلَا بَأْسَ. } ردالمحتار/ ج ۴ ص/ ۲۴۲ ط: ق

باز مشروط بودن حق انتفاع و استفاده از مال مرهونه حقیقه باشد یعنی در نفس عقد شرط ذکر شده باشد یا حکماً که در نفس عقد ذکر نشده باشد ولی نیت و هدف از عقد رهن همین باشد، مثلاً در زمان فعلی که بدون نیت استفاده نمودن کسی تن به این نوع معامله نمی دهد، در هر دو صورت حکم واحد دارد و استفاده مشروط پنداشته شده حرام می باشد چنانچه علامه ابن عابدین شامی رحمه الله تعالی علیه در این خصوص چنین می فرمایند: { قُلْتُ وَالْغَالِبُ مِنْ أَحْوَالِ النَّاسِ أَنَّهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُونَ عِنْدَ الدَّفْعِ الْإِنْتِفَاعَ، وَ لَوْلَاهُ لَمَا أُعْطِيَ الدَّرَاهِمَ وَ هَذَا بِمَنْزِلَةِ الشَّرْطِ، لِأَنَّ الْمَعْرُوفَ كَالْمَشْرُوطِ وَ هُوَ مِمَّا يُعَيِّنُ الْمَنْعَ، وَاللَّهُ تَعَالَى أَعْلَمُ. } ردالمحتار، ج ۵ ص/ ۴۲۷ ط: ق.

و همچنان در اکثر فتاوی های معاصر نیز استفاده و نفع گرفتن از مال گروی و مرهونه ناجائز قرار داده شده است که از جمله در فتاوی فریدیه یکی از فتاوی های معتبر معاصر در پاسخ به استفتاء که: « آیا از مال گروی نفع گرفتن برای مرتهن جائز است و یا خیر؟ » چنین پاسخ تفصیلی ارائه نموده اند: الجواب: اعلم أن الرهن والارتهان جائزان لقوله تعالى: « فَرِهْنِ مَقْبُوضَةً » ولأن النبي صلى الله عليه وسلم رهن درعه عند يهودي، رواه البخاري» و لا خلاف في جوازهما، نعم اختلفوا في حكم الانتفاع بالمرهونة، قال أحمد بجواز انتفاع الركوب واللين، و قال الحنفية بعدم الجواز مطلقاً اذا كان الانتفاع مشروطاً او معروفاً لأن كل قرض جر نفعاً فهو ربا وهولفظ الحديث رواه الحارث في مسنده، و بويده ما رواه ابن ماجه مرفوعاً: اذا أقرض أحدكم قرصاً فأهدي إليه او حملة علي الدابة فلا يركبها ولا يقبلها، وكذا ما رواه البخاري في تاريخه مرفوعاً: اذا أقرض الرجل الرجل فلا يأخذ هديته، وكذا ما رواه البخاري عن أبي برده رضی الله عنه قال قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فَلَقِيتُ عَبْدِ اللَّهِ بْنَ سَلَامٍ فَقَالَ إِنَّكَ بَارِضٌ فِيهَا الرِّبَا فَإِذَا كَانَ لَكَ عَلَى رَجُلٍ حَقٌّ فَأَهْدِي إِلَيْكَ حِمْلَ تَبْنٍ أَوْ حِمْلَ شَعِيرٍ أَوْ حِمْلَ قَتٍ فَلَا تَأْخُذْهُ فَانْهَ رِبَا، وفي الهنديه ۳: ۲۶۴: قال محمد في كتاب الصرف أن أبا حنيفة كان يكره كل قرض جر منفعة، قال الكرخي هذا اذا كانت المنفعة مشروطة في العقد، وفي ردالمحتار ۵: ۴۲۷: قال {طحطاوی} قلت والغالب من احوال الناس انهم يريدون عند الدفع الانتفاع و لولاه لما اعطاه الدراهم و هذا بمنزلة الشرط لأن المعروف كالمشروط، فان قلت ان الاذن معروف فليكن الانتفاع جائزاً؟ قلت: هذا مبيح وكون انتفاع المرتهن معروفاً محرّم وما اجتمع الحلال و الحرام الا غلب الحرام علي الحلال، فافهم، و ماتمسك به الامام احمد منسوخ، لأن الراوى لم يعمل به او محمول علي اذن الراهن ای اذا لم يكن مشروطاً ولا معروفاً او علي المروءة و في المقام تفصيل مزيد، و فيما ذكرناه كفاية بفضلہ تعالی. و هو المصوب. فتاوی فریدیه، ج/ ۸ ص/ ۱۸۴ طبع: رزوی صوابی.

و همچنان در پاسخ به پرسش دیگر در صفحه { ۲۰۴ } همین جلد فتاوی فریدیه حضرت مفتی صاحب رحمه الله تعالی علیه چنین فرموده اند: « بلا اجازت دونوں کے لئے نفع لینا جائز نہیں - اور اجازت کی بعد دونوں کے لئے جائز ہے - بشرطیکہ یہ انتفاع مشروط نہ ہو اور اگر معروف ہو { کمافی زماننا } تو پھر بھی ناجائز ہے، فی الدرالمختار: لا انتفاع به مطلقاً لا باستخدام و لا سکنی و لا لبس و لا اجارة و لا اعارة سواء كان من مرتهن او راهن الا باذن كل للآخر، و قيل انهم انما يريدون عند الدفع الانتفاع و لولاه لما اعطاه الدراهم و هذا بمنزلة الشرط لأن المعروف كالمشروط، و هو مما يعين المنع. و هو الموفق.

و همچنان در بعضی دیگر از فتاوی های معاصر نیز به حرمت انتفاع از مال مرهونه در صورت مشروط و معروف بودن فتوی داده شده است که ذیلأ حواله آن ها ذکر می گردد:

امداد الفتاوی، ج/ ۳ ص/ ۴۵۴، طبع: مکتبه دارالعلوم کراچی.

احسن الفتاوی، ج/ ۸ ص/ ۴۹۸، طبع: ایچ ایم سعید کمپنی.

فتاوی محمودیه، ج/ ۲۰ ص/ ۱۲۵، طبع: دارالافتاء جامعہ فاروقیہ.

فتاوی عثمانی ج/ ۳ ص/ ۴۲۲ طبع: مکتبه معارف القرآن کراچی.

کتاب الفتاوی، ج/ ۵ ص/ ۳۸۵ طبع: زمزم پبلشرز.

بناءً با در نظر داشت عبارات فقهی ذکر شده و آنچه در عصر کنونی و زمان ما در معامله گروی مروج است که اصلاً این عقد به هدف انتفاع و استفاده از مال مرهونه صورت می گیرد در غیر آن هیچ کس آماده نیست تا چنین معامله را انجام دهد پس معلوم است که استفاده از مال مرهونه در عقد گروی مشروط می باشد و این نوع استفاده و انتفاع مشروط در عقد رهن و گروی را فقهای کرام ناجائز قرار داده اند چون انتفاع را که گرو گیرنده می کند بلاعوض بوده و در حکم ربا داخل است، و اگر احیاناً در مناطق که بحث انتفاع معروف بین الناس نباشد و در عقد هم این شرط ذکر نگردد باز در صورت اذن و اجازه راهن نفع گرفتن از مال مرهونه برای مرتهن در این مناطق مجاز می باشد، پس باید از هر نوع استفاده و انتفاع که در آن ربا و یا شبیه ربا باشد خود داری صورت گیرد و در صورت نیاز به راهای بدیل مشروع آن مثل پرداخت کرایه پیشکی به قیمت مناسب اقدام نمایند تا نفع که هر دو طرف بدست می آرند در مقابل عوض باشد، و از ربا و شبیه ربا نیز خود داری شود.

والله أعلم و علمه أتم

راقم الحروف "محمد عارف" مصلح

کارکردها و گزارش‌ها

حاجی توکل بخشی

د ارشاد، حج او اوقافو وزیر د دغه وزارت د تشکیل په اړوند له رئیسانو سره غونډه وکړه

۷ جمادی الثانیة ۱۴۴۳ هـ ق مطابق ۲۱ جدي ۱۴۰۰ هـ ش د سه شنبې ورځ د ارشاد، حج او اوقافو سرپرست وزیر شیخ الحدیث دکتور مولوي نورمحمد ثاقب ددغه وزارت د تشکیل په اړوند د وزارت له رئیسانو سره ناسته وکړه. په دغه ناسته کې د وزارت په تشکیل هراړخیز غور او بحث وشو، په نتیجه کې د غونډې د ټولو گډونوالو په اتفاق یو مناسب او متوازن تشکیل تیار او تصویب شو. چې بیا په ۱۶ جمادی الثانیة ۱۴۴۳ هـ ق مطابق ۳۰ جدي ۱۴۰۰ هـ ش د پنجشنبې ورځ د ارشاد، حج او اوقافو وزیر شیخ الحدیث مولوی نورمحمد ثاقب په مشرۍ پلاوي د اسلامي امارت د ریاسة الوزراء مرستیال محترم مولوي عبدالسلام حنفي او ځینو نورو وزیرانو څخه جوړه د تشکیلاتو د ارزونې کمیټې ته د خپل وزارت د تشکیل په اړه توضیحات او معلومات ورکړل او دغه تشکیل د امارت لخوا تأیید او منظور شو.

د ارشاد، حج او اوقافو وزیر د اوقافي پیسو او د حج د احتیاطي پیسو په اړه د وزارت له رئیسانو سره مشورتي ناسته وکړه

۱۱ جمادی الثانیة ۱۴۴۳ هـ ق مطابق ۲۵ جدي ۱۴۰۰ هـ ش د شنبې ورځ د ارشاد، حج او اوقافو وزیر، د وزارت د اوقافو ریاست، د حج ریاست، اداري او مالي ریاست او بشري سرچینو ریاست له رئیسانو سره د وزارت د اوقافي پیسو او د حج د احتیاطي او سپما شوو پیسو په اړه غونډه او مشورتي ناسته وکړه. په دغه ناسته کې د مالیې وزارت د هغې غوښتنې په اړه چې د ارشاد، حج او اوقافو وزارت اوقافي عوائد او د حج احتیاطي پیسې دې هغوی ته وسپارل شي بحث او مشورې وشوې. له اوږدو بحثونو او مشورو وروسته پرېکړه وشوه، چې د اوقافي ملکیتونو څخه ترلاسه شوي عوائد او د حج احتیاطي او سپما شوې پیسې چې دا مهال په د افغانستان بانک کې ساتل کېږي د ارشاد، حج او اوقافو وزارت پورې اړه لري او باید همدلته په اړونده ضرورتونو ولگول شي.

د روان کال د حج د مراسمو لپاره د وزارت لخوا تیاری او چمتووالی

۱۲ جمادی الثانیة ۱۴۴۳ هـ ق مطابق ۲۶ جدي ۱۴۰۰ هـ ش د یکشنبې ورځ د ارشاد، حج او اوقافو وزیر په مدینه منوره کې د افغانستان اسلامي امارت د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د حج قونسل مولوي نعمت الله یوسفزي او د وزارت له رئیسانو سره د حج د مراسمو د تیاري په اړه غونډه وکړه. په دغه غونډه کې د سعودي عربستان لخوا سړ (۱۴۴۳ هـ ق) کال د حج د فریضې اداء کولو د اجازې اعلان وازلول شو او دا وویل شول چې پخوا به د معمول سره سم د حج د مراسمو د چمتووالي په موخه د سعودي عربستان حکومت لخوا ښه وختي خبر ورکول کېده، داخل که څه هم تأخیر وشو؛ خو ضروري ده چې موږ د حج د مراسمو لپاره هروخت تیاری او چمتووالی ولرو. د ناستې په جریان کې دلته د حج د انتظاماتو او د افغان حاجیانو د انتقال، هلته د حاجیانو د اوسېدو او د نورو اړونده چارو په ښه

توگه د سرته رسولو پخاطر یوه ځانگړې کمیټه تشکیل شوه، کمیټې ته سپارښتنه وشوه چې سمدستي دې په کار پیل وکړي. کمیټې عاجل کار پیل کړ او خپل پیشنهادونه یې د وزارت مقام ته وړاندې کړل چې د مقام له لوري منظور او د اجراء امر یې صادر شو.

د ارشاد، حج او اوقافو وزارت لخوا د کندهار ولایت د ریاستونو او ادارو نوی (۹۰) تنه امامان تثبیت شول

۱۴ جمادی الثانیة ۱۴۴۳ هـ ق مطابق ۲۸ جدې ۱۴۰۰ هـ ش د سه شنبې ورځ د افغانستان اسلامي امارت د زعيم اميرالمؤمنين شيخ هبة الله اخوندزاده حفظه الله د غوښتنې په اساس د ارشاد، حج او اوقافو وزير شيخ الحديث مولوي نورمحمد ثاقب تر اشراف او څارنې لاندې د کندهار ولايت د دولتي (امارتي) ریاستونو او ادارو امامان تثبیت شول.

په دغه لړ کې د ټولو نوي (۹۰) تنو امامانو بشپړ شهرتونه، د فراغت ځایونه او نیتې، د مذهب او عقیدې، د جهادي سابقې او په امامت کې د تقرر د نیتې معلوماتونه وشول او ددوی د علمي سويې د معلوماتو پخاطر له دوی څخه په هدایه اولی او مشکوة المصابيح کې او دغه راز په قرائت او لهجه کې امتحانونه واخیستل شول، چې دغه کار د دوو هفتو په موده کې سرته ورسېد. دغو تثبیت شوو امامانو ته سپارښتنه وشوه چې د سهار له لمانځه وروسته به د قران کریم ترجمه کوي او د ریاستونو او ادارو اړوندو مقتديانو ته به د لمنځونو زده کړه ورکوي او د ماښام له لمانځه وروسته به د اخلاقو او سیرت تعلیم ورکوي.

د اوقافي جايدادونو د قراردادونو د تجديد پرېکړه

۲۲ جمادی الثانیة ۱۴۴۳ هـ ق مطابق ۶ دلو ۱۴۰۰ هـ ش د چهارشنبې ورځ د ارشاد، حج او اوقافو وزير شيخ الحديث دكتور نورمحمد ثاقب په مشرۍ ددغه وزارت د ریاستونو له رئیسانو سره په گډ مجلس کې د مرکز کابل او ولایاتو د اوقافي جايدادونو د قراردادونو په هکله بحث او مفصلې خبرې وشوې. په دغه مجلس کې پرېکړه وشوه چې د یو ټاکلي هیئت لخوا به په مرکز کابل کې د اوقافي جايدادونو قراردادونه ارزول کيږي او هغه قراردادونه چې پخوا په ارزانه بیه ورکول شوي وو او اوس یې مشتریان په لوړه بیه ترلاسه کول غواړي له ارزولو وروسته به یوځل بیا داوطلبۍ ته وړاندې کيږي او په نوې بیه او نوي شرطونو به په قرارداد ورکول کيږي. او د ولایتونو د قراردادونو په اړه پرېکړه وشوه چې د متحد المال مکتوب له لارې به له ولایتي رئیسانو څخه غوښتل کيږي ترڅو د اوقافي جايدادونو قراردادونه له سره وه ارزوي او د اړتیا په صورت کې یې نوې داوطلبۍ ته وړاندې کړي او د یو منتخب هیئت په واسطه چې د ارشاد، حج او اوقافو ریاست سربیره به د ولایت، ښاروالۍ او مستوفیت استازي هم په کې گډون ولري د نویو شرایطو سره سم قراردادونه وکړي.

د وزارت په مربوطاتو کې نوي ټاکنې

په ۲۷ جمادی الثانیة ۱۴۴۳ هـ ق مطابق ۱۱ دلو ۱۴۰۰ هـ ش د دوشنبې ورځ د ارشاد، حج او اوقافو وزير شيخ الحديث مولوي نورمحمد ثاقب لخوا ددغه وزارت اړوند درې (۳) مرکزي ریاستونو او یو آمریت لپاره نوي مسئولین وټاکل شول. په هغو جلا جلا مراسمو کې چې په همدې مناسبت د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د نظارت او ارزونې، د اعتدال مرکز، د عمرې او زیارت او اوقافو ریاستونو کې جوړ شوي وو، په ترڅ کې یې قاري عبدالصمد (عمرې) د نظارت او ارزونې د رئیس، مولوي محمدافضل کرامت اخوندزاده د عمرې او زیارت د رئیس، قاري عبدالصبور (فاروق) د اعتدال د مرکز د رئیس او مولوي عبدالباقي د اوقافو ریاست د مسلکي آمر په توگه د اړوندو ریاستونو کارکوونکو ته وروپېژندل شول.

د پېژندنې په دغو مراسمو کې د ارشاد، حج او اوقافو وزارت اداري او مالي رئیس مولوي عبدالولي (حقانی) د خبرو پرمهال وویل چې دندې او مسئولیتونه اعزاز نه بلکې یو دروند بار دی، نوي مسئولین یې وهڅول ترڅو په خپل ټول توان سره د اسلامي امارت د اصولو او تگلارې په رڼا کې د ولس خدمت ته بډې راووهي، نوموړي دغه راز د اړونده ریاستونو له کارکوونکو هم وغوښتل ترڅو له نوي گومارل شوو مسئولینو سره د چارو په ترسره کولو کې پوره او صادقانه همکاري وکړي.

ریاست دفتر

تکثیر تعداد (۷) مصوبه کابینه امارت اسلامی افغانستان به ریاست های مرکزی و ولایتی.

تقرر و معرفی دو تن از رؤسای ولایتی و همچنان امام و نائب خطیب مسجد جامع مرکزی ولایت هرات.

تحریر احکام تعداد (۳۰۸) قطعه مکتوب، عرایض و اسناد.

اخذ و تسلیمی تعداد (۲۶۳) قطعه مکتوب و رجعت آن به ریاست های مرکزی.

تنظیم ملاقات تعداد (۱۲۰) تن از مراجعین با مقام محترم وزارت.

طی مراحل (۶۱) قطعه عریضه مراجعین مقام محترم وزارت.

ریاست ارشاد و انسجام امور مساجد

- ❖ در مورد حفر یک حلقه چاه، باز سازی وضوخانه و ترمیم خانه امام مسجد شریف مرکزی عیدگاه مربوط ناحیه اول شهر کابل اجراءات صورت گرفت.
- ❖ در مورد اعمار یک محراب مسجد در مربوطات ناحیه دوازدهم شهر کابل برویت در خواست اهالی اجراءات گردید .
- ❖ نظارت از حلقات درسی (۱۰۵۰) محراب مسجد.
- ❖ توزیع تعداد (۴۵۰) جلد مجله پیام حق ارسالی ریاست محترم اطلاعات و آگاهی عامه از طریق مدیریت های نواحی به مساجد.
- ❖ حل و فصل ۴ موضوع اختلافی در نواحی مختلف شهر کابل.
- ❖ تحریر مقاله های تحت عنوانین: جایگاه اخلاق در اسلام، اجاره گرفتن انسان از نظر فقهاء، غیر اسلامی هیوادونو ته تلل د اسلامی شریعت له نظره، حقوق زن در اسلام و نکاح از دیدگاه اسلام.
- ❖ تثبیت جهت قبله مسجد شریف الفتح ناحیه شانزده.

ریاست مجمع علمی

- ✓ ترتیب و اصدار (۷۰) فتوای شرعی بگونه تحریری پیرامون استفتائات واصله .
- ✓ اصدار (۴۰۰) فتوای شفاهی راجع به سوالات هموطنان که به طور حضوری یا از طریق تماس تلفونی در میان گذاشته شده بود.
- ✓ بررسی و تصحیح (۴۰) جلد قرآن کریم خطاطی و ترجمه شده، کتب، رسایل، تفاهمنامه ها، لوایح و اساسنامه که از مراجع مختلف و یا اشخاص جهت تدقیق و ابراز نظر مواصلت ورزیده است.
- ✓ معرفی (هشت) تن از علماء وزارت ارشاد، حج و اوقاف، به رسانه ها و بحث پیرامون فتح و امنیت.
- ✓ بررسی و تدقیق تعداد (۸) جلد تفسیر و کتب که از (موسسه خیریه مردم افغانستان) جهت تدقیق و ابراز نظر مواصلت ورزیده بود.
- ✓ معرفی تعداد (پنج) تن از علمای این ریاست از طریق ریاست اطلاعات و آگاهی عامه جهت اشتراک در برنامه های تلویزیونی.

ریاست امور قراء

- کنترل و بررسی از روند فاتحه خوانی در مساجد نواحی ۲۲ گانه شهر کابل توسط نگران های مربوطه.
- ارسال جداول و اسناد شمولیت جدیدالشمولان دور سوم معهد عالی قراءات به معینیت تعلیمات اسلامی.
- تدویر جلسه با استادان و ترتیب تقسیم اوقات امتحانات سمستر های دوم و چهارم.
- ترتیب و کمپوز سوالات برای مضامین، شقه های امتحان و جداول حضور و غیاب محصلین.
- تدویر محفل حسن قرائت میان محصلین صنوف سیزدهم و چهاردهم.
- آغاز امتحانات نهائی محصلین معهد عالی قراءات به تاریخ ۱۵ / ۹ / ۱۴۰۰ هـ ش طبق فیصله معینیت تعلیمات اسلامی وزارت محترم معارف.

د اسلامی علومو د څېړنو او مطالعاتو ریاست

د اسلامي تاريخ د څېړنو د ډیپارټمنټ آمریت:

- ۱- اضرار جسمی و روحی مواد مخرذر از دیدگاه اسلام. ۲- لذت زندگی در روشنایی قرآن کریم ۳- حقوق همسایه از دیدگاه اسلام، ترعنوان لاندې د مقالو لیکل.
- حلال و حرام در اسلام د کتاب مطالعه کول.
- د صحیح البخاری د نوي نسخې له مخکیني نسخې سره له ۱-۳۳۴ صفحې پوري مطالعه او تطبیق کول او د دواړو نسخو لفظي ملاحظات په جلا جدول کې ځای پرځای کول.

سلسله (سیرت خلفای راشدین) علی بن ابی طالب د کتاب مطالعه کول. د بیت المال د کنگل شوو پیسو په اړه د طلوع تلویزیون په استدیوکی گډون او بحث کول.

د اسلامي معارف او فرهنگ ډیپارټمنټ آمریت:

د اسلام له نظره یتیمانو او فقیرانو سره مرسته کولو تر عنوان لاندې د مقالې لیکل. د تفسیر ابن کثیر د دویم ټوک د نوې نسخې مطالعه او تطبیق له مخکیني چاپ سره له ۱-۱۲۳ صفحې پورې. فضیلت کلمه توحید تر عنوان لاندې د مقالې لیکل. توبه از دیدگاه قرآن و سنت نبوی صلی الله علیه وسلم تر عنوان لاندې د مقالې لیکل.

د اصول دین ډیپارټمنټ آمریت:

(صحيح البخاری) د دارالاسلام مطبعی چاپ تطبیقوله حقانیه او رحمانیه چاپ سره .

۱- طریقه و روش نام گذاری فرزندان ۲- تذکر چندی از عدالت حضرت عمر رضی الله عنه ۳- فضیلت حضرت عمر رضی الله عنه تر عنوان لاندې د مقالو لیکل.

(مباحث اعجاز علمی قرآن کریم) له فارسی ژبې څخه پښتو ژبې ته په ۱۸ صفحو کې ژباړل.

د ښځو اسلامي حقوقو ډیپارټمنټ آمریت:

- ۱- د لاندې مقالو لیکل:
- ۲- مفهوم استقامت در اسلام .
- ۳- پرورش یتیم در پرتو تعلیم اسلامی.
- ۴- نقش امنیت در اسلام.
- ۵- اصول انتخاب والیان از دیدگاه اسلام.
- (فقه خانواده) د کتاب مطالعه کول.
- (حقوق اسلامی زن) د کتاب مطالعه کول.

د اسلامي علومو او د هغو تطبیق له ساینسي علومو سره د ډیپارټمنټ آمریت:

۱- ترجم برحیوانات ۲- مدارهای ستاره گان دنباله دار از دیدگاه قرآن و ساینس، تر عنوان لاندې د مقالو لیکل .

د عقیدې او فلسفې د ډیپارټمنټ آمریت:

۱- اهمیت و جایگاه عدالت در اسلام ۲- صحت کودک و فلسفه آن ۳- فلسفه نماز، تر عنوان لاندې د مقالو لیکل. د صحیح البخاری د نوي نسخې له مخکني نسخې سره تطبیق کول. د مخدره توکو په اړه د لازياتو معلوماتو ترلاسه کولو په موخه د (اسلامی کتابونو) مطالعه کول.

ریاست اداری و مالی

فشرده گزارش از ابتداء پیروزی امارت اسلامی الی اکنون

بخش مدیریت اجراییه و مقام ریاست اداری و مالی

۱- تکثیر (۵۰) قطعه مکتوب نمونه امضا، ۲۰ شماره مصوبه کابینه امارت اسلامی افغانستان و (۵) قطعه حکم مقام عالی امارت اسلامی .

۲- ثبت و اصداد ۸۰ قطعه مکتوب ادارات مختلف از حیث ارتباط به شعبات ذی ربط

۳- تدویر جلسات تعارفی و مشورتی با بخش های مربوطه در مقر این ریاست.

۴- تدویر جلسه مشورتی به مسئولین مالی حج در رابطه به پروسه حج و با مسئولین شرکت های قراردادی روغنیات.

۵- تدویر جلسه با مالکین تعمیر های کرایه مربوطه این وزارت که در نتیجه ۴۰٪ در کرایه ها تقلیل بعمل آمد.

۶- تدویر جلسه با مسئولین آمریت خدمات در مورد وسایط ترانسپورتی و نگهداری آنها.

۷- تدویر جلسه با مسئولین مالی بخصوص مدیریت عمومی معاشات در مورد اجرایی معاشات به وقت معینه آن.

۸- مرور و تصحیح پروف شماره دهم مجله پیام حق.

۹- ملاقات رئیس اداری و مالی با مسئولین و وزیر محترم وزارت مالیه در رابطه به اجرای معاشات پرسونل این وزارت.

۱۰- توظیف رئیس اداری و مالی در ترکیب هیئات جمع آوری عواید وقفی، بررسی عواید وقفی و پول جمع آوری شده

خدماتی حج و همچنان چگونگی مشوره و تفاهم با هیأت وزارت مالیه پیرامون موضوع و بررسی امور ورکشاپ تکنیکی آمریت خدمات.

بخش آمریت مالی و حسابی

بخش بودجه عادی

در طی چهار ماه (از اول سنبله الی اخیر برج قوس) سال مالی ۱۴۰۰ در مرکز و ولایات در کود (۲۱) حقوق کارمندان و کارکنان، مبلغ (۳۸۳،۰۴۸،۴۱۶) افغانی تخصیص شامل سیستم گردیده که از آن جمله مبلغ (۲۲۰،۸۵۰،۴۲۳) افغانی آن به مصرف رسیده که (۵۸٪) فیصد مصرف را نشان میدهد و در کود (۲۲) خریداری اجناس و خدمات، مبلغ (۳۲،۰۱۹،۷۶۵) افغانی تخصیص شامل سیستم گردیده است.

مواصلت و تطبیق تعداد (۴۳۰) قطعه راپور م ۲۲ مصارف چهارماهه ولایات در دفاتر مربوطه. اخذ راپورهای تخصیصات و مصارف ماهوار از سیستم مالی افسس غرض تطبیقات و ثبت آن در دفتر م - ۲۰ جهت اجرای سهولت در امورات یومیه.

ثبت تعداد (۲۶) قطعه فورم های م - ۱۶ معاشات در سیستم مالی و معلوماتی افسس و ارایه راپور درست و دقیق به طور هفته وار، ماهوار، ربعوار از بودجه عادی و انکشافی و تطبیق آن با ریاست محترم عمومی خزاین وزارت محترم مالیه.

بخش بودجه انکشافی

در طی چهار ماه (از اول سنبله الی اخیر برج قوس) سال مالی ۱۴۰۰ در مرکز و ولایات مبلغ (۳۸۵،۰۰۰) افغانی تخصیص شامل سیستم این وزارت گردیده و کدام مصرف صورت نگرفته است.

بخش عواید

از برج سنبله الی اخیر برج قوس سال مالی ۱۴۰۰ مبلغ ۴۴۱۱۷۳۶ افغانی در مرکز و مبلغ ۲۲۹۳۵۶۷۹ افغانی در ولایات که جمعاً مبلغ ۲۷۳۴۷۴۱۵ افغانی جمع آوری گردیده و به حساب ۱۱۸۸ عواید اوقافی این وزارت انتقال گردیده است.

آمریت خدمات

- ۱- توزیع خوراکه باب طبق لزوم برای ریاست های مربوط.
- ۲- توزیع رنگ پرنتر و فوتو کاپی مختلف النوع.
- ۳- توزیع مقدار (۲۰۶۰) لیتر تیل دیزل و پترول.
- ۴- توزیع تعداد (۳۲) قلم پرزه جات مختلف النوع وسایط.
- ۵- توزیع روغنیا برای (۲۲) عراده وسایط مختلف النوع.
- ۶- جمع آوری تعداد (۳۸) قلم اجناس و لوازم داغمه و انتقال آن به دیپوه داغمه جات مجتمع حجاج.
- ۷- جمع و قید اجناس و ثبت آن در دیتابیس کمپیوتر.

در بخش مدیریت ترانسپورت

ترمیم (۶) عراده وسایط بعد از نظریه هیئات فنی. مبلایل تبدیلی (۲۲) عراده واسطه نقلیه مربوطه وزارت در ورکشاپ.

در بخش مدیریت حفظ و مراقبت

- اجرای تعداد شش قطعه بل مصارف دوره های ۵-۶ برق تعمیرهای مربوطه وزارت.
- فسخ قرار داد تعمیر تدارکات و تعمیر انستیتوت تدریب ائمه و انتقال لوازم دفتر شان به جای تعیین شده.

ریاست تنظیم امور عرفان و اماکن دینی

- مطالعه مواد جمع آوری شده از ولایات راجع به زندگی نامه متصوفین مشهور کشور جهت تالیف یک جلد کتاب تصوفی و عرفانی.
- توزیع (۴۴) جلد مجله پیام حق به خانقاهای نواحی شهر کابل.
- اعزام نعت خوانان جهت نظارت از خانقاهای نواحی شهر کابل.
- معرفی دو تن از نعت خوانان به رسانه های صوتی و تصویری.

آمریت تکنالوژی معلوماتی

در بخش مدیریت ویب سایت:

✓ تغییر لوگو و صفحه (home page) ویب سایت.

- ✓ نشر بیوگرافی وزیر محترم ارشاد، حج و اوقاف در وب سایت.
- ✓ نشر گزارش سفر وزیر محترم ارشاد، حج و اوقاف به ولایات: قندهار، هلمند، زابل، و غزنی.
- ✓ نشر خبر ملاقات رییس محترم ارشاد، و انسجام امور مساجد با علمای شهر کابل.
- ✓ نشر گزارش های ربع وار و ماهوار ریاست های مرکزی در وب سایت.

در بخش مدیریت شبکه:

- ✓ ایجاد یوزر (user) برای رؤسا و آمرین جدید التقرر در وزارت و ریاستهای مرکزی.
- ✓ قطع یوزر (user) انترنت کارمندی که فعلاً حضور ندارند.

در بخش مدیریت سافت ویر:

- ✓ انستالیشن (۲۰) پایه کمپیوتر لپ تاپ و دسکتاپ شعبات وزارت و ریاستهای مرکزی.
- ✓ نصب انتی ویروس در (۱۰) پایه کمپیوتر لپ تاپ و دسکتاپ.
- ✓ قطع (۸) ام بی انترنت منزل وزیر قبلی در شش درک.
- ✓ قطع (۳) ام بی انترنت انستیتیوت تدریب ائمه.
- ✓ قطع (۵) ام بی انترنت دیتابیس های مقر وزارت.

در بخش مدیریت هاردویر:

- فعال سازی ماشین چاپ کارتهای استخوانی به منظور تهیه کارت های جدید.
- رفع مشکل ۵ پایه پرینتر و یک پایه ماشین فوتوکاپی در وزارت.

میدان وردگو ولایت

د ورځینو چارو د ښه تنظیم په خاطر د میدان وردگو ولایت د ارشاد، حج او اوقافو رئیس محترم مولوي محمدنبی محمدی په لیندۍ میاشت کې چک، دایمیرداد، نرخ او جغتو ولسوالیو ته سفر در لود، چې په یادو سفرونو کې یی د ولسوالیو له ولسوالانو سره لیدنې او کتنې وکړې او د دې تر څنګ د بیلابیلو جوماتونو څخه یی لیدنه او څارنه هم وکړه، د رسمی ملا امامانو ستونزي یی واوریدي او د ځان سره یی نوټ کړې ترڅو یی د حل په موخه لوړو مقاماتو ته وړاندې کړي.

ولایت تخار

سفر سرپرست ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت تخار به ولسوالی های فرخار، ورسج، بهارک، خواجه غار، دشت قلعه و رستاق غرض بازدید از ملکیت های اوقافی.

در بخش اوقاف:

- ۱- جمع آوری مبلغ (۲۰۰۰۰۰۰) دو ملیون افغانی از عواید اوقافی د کاکین مسجد جامع مرکز تالقان.
- ۲- استرداد موازی (۲۵۹۹) جریب زمین وقفی للمی از دست غاصبین در ولسوالی رستاق.
- ۳- استرداد موازی (۲۵۹۹) جریب زمین وقفی للمی و پنج جریب زمین بلند آبه ولسوالی رستاق در بدل (۳۹۷۸) سیر گندم و مقدار (۴۳۰۰) افغانی پول نقد.
- ۴- استرداد (۲۳) باب دوکان در ولسوالی خواجه بهاوالدین از قید غاصبین که پروسه قرار داد آن تحت دوران می باشد.
- ۵- جمع آوری مبلغ (۶۹۵۵۰۰) افغانی صرفیه برق د کاکین مسجد جامع مرکزی تالقان و تحویل آن در د افغانستان بانک تخار.

در بخش مدیریت عمومی مساجد:

- ۱- تهداب گذاری چهار محراب مسجد در مرکز ولایت.
- ۲- توزیع برق برای شش محراب مسجد در شهر تالقان که قبلاً برق رسمی دولتی نداشتند.
- ۳- توزیع (۱۱) ورق جواز فعالیت برای مدارس دینی جدید تاسیس.
- ۴- ثبت و راجستر (۶) باب مدرسه دینی جدید تاسیس.
- ۵- معرفی (۱۵) تن از خطباء و امامان غرض پیشبرد برنامه های دینی به رادیو تلویزیون ملی ولایت تخار.
- ۶- سروی (۵) محراب مسجد رسمی غرض بررسی وضعیت تعلیم و تربیه اطفال، نظافت مسجد و موجودیت امام در مسجد.

در بخش مدیریت عمومی حج و زیارت:

- ۱- مسترد نمودن سه جلد پاسپورت حجاج غرض تمدید مجدد آن.
- ۲- مسترد نمودن (۸) جلد پاسپورت حجاج به اساس تقاضای آنها که قصد سفر بیرون از کشور داشتند.
- ۳- ترتیب و ارسال گزارش مفصل تعداد (۲۷۸۶) نفر حجاج ثبت و راجستر شده در این ولایت الی سال ۱۴۱۲ با تفکیک پرداخت قسط اول مبلغ (۱۰۰۰) و مبلغ (۵۰۰) دالر امریکایی به مرکز.

ولایت غزنی

گزارش ماه جدی

۱. ترتیب پلان نظارتی از حلقات درسی مساجد برویت گزارش جمع آوری شده امامان مساجد.
۲. موجودی اجناس و وسایل که قبلاً به مدیریت های ولسوالی ها توزیع گردیده بود.
۳. معرفی (۱۶) تن از مجاهدین و علمای کرام به حیث مدیران ولسوالی های (۱۶) گانه ولایت غزنی.
۴. تجهیز دفاتر مدیریت های ارشاد، حج و اوقاف ولسوالی های مربوط از قبیل میز، چوکی، الماری و قرطاسیه.

برنامه حج:

۱. ترتیب جدول متقاضیان حج از سال ۱۴۰۱ الی ۱۴۱۱ و ارسال آن به مقام محترم وزارت.
۲. ترتیب و تنظیم پاسپورت متقاضیان حج به منظور تسریع روند کاری آن و همچنان جمع آوری پاسپورت حجاج کرام که نوبت شان در سال آینده میباشد.
۳. ارسال گزارش استرداد پول متقاضیان به مقام محترم وزارت.

برنامه اوقاف:

رئیس ارشاد، حج و اوقاف با هیئت همراه شان از مزارات رسمی و مشهور این ولایت دیدن نموده و هدایت لازم را در ارتباط به زیارات در روشنی احکام دین مبین اسلام و نگهداری اموال مزارات به متوالیان آن توصیه فرمود.

مبلغ (۴۶۸۷۸۰) افغانی عواید تهجائی دکاکین اوقافی و عواید اعانه مزارات جمع آوری و به حساب (۱۱۸۸) اوقافی مرکزی انتقال داده شده است.

تعداد (۱۱) باب دکان مسجد جامع کلاه سبز که قبلاً تحت تصرف اشخاص قرار داشت شناسایی و ملکیت اوقاف در آن اثبات گردیده که با شروع سال مالی پول عواید تهجائی آن به حساب اوقافی انتقال داده خواهد شد.

کار اعمار (۱۰) باب دکان در مسجد خالد بن ولید با همکاری اهالی مسجد آغاز گردیده که با آغاز سال مالی پول تهجائی آن به حساب اوقاف جمع آوری خواهد شد.

تعقیب دوسیه های غصب ملکیت های اوقافی که شامل زمین تعمیر سابقه ریاست، سالون فاتحه خوانی زنانه و زمین تجارتی تاج اولیاء در اداره محترم قضایای دولت میباشد.

ولایت فراه

برنامه ارشادی:

- ۱- جلسه علمای کرام که در صحن ریاست ارشاد، حج و اوقاف دایر گردیده بود، و خطبه واصله تحت عنوان مسؤولیت مردم در حمایت از نظام اسلامی که از طرف مقام محترم وزارت مواصلت ورزیده بود برای علماء توزیع گردید.
- ۲- اشتراک (۲۰) تن از علمای کرام در سمینار آگاهی دهی پیرامون واکسین کرونا.
- ۳- خطبه ای تحت عنوان (اهمیت حجاب و حياء) که از طرف وزارت محترم مواصلت ورزیده بود طی جلسه برای علماء توضیح و توزیع گردید.

برنامه اطلاعات و ارتباط عامه

- ۱- تدویر جلسه علمای کرام جهت آگاهی دهی در باره واکسین کرونا.
- ۲- تدویر جلسه علمای کرام روی موضوع واکسین پولیو و سرخکان و سایر امورات صحی.
- ۳- اشتراک مفتی غلام ربانی رئیس ارشاد، حج و اوقاف در تمام جلسات اداری مقام محترم ولایت.

برنامه حج:

- ۱- به تعداد ۸ جلد پاسپورت که معیاد آن اختتام یافته بود برای متقاضیان مربوطه تسلیم داده شد تا پاسپورت جدید اخذ نمایند.
- ۲- جدول توحیدی حجاج از سال ۱۴۰۱ الی ۱۴۲۰ نظر به تقاضای ریاست حج ترتیب و به مرکز خبر داده شد

برنامه اوقافی:

تحويل مبلغ (۲۶۷۱۲۰) افغانی از عواید سالانه (۱۱) باب دکان، یک باب زیر زینه و (۲۰) باب دکان زیر زمینی سمت

شمال شرق مسجد جامع مرکزی به بانک.
توزیع فورم تحویلی پول اوقافی ساحه تجارتی سید میر عجب اقا برای دوکانداران که عواید سالانه آن مبلغ (۸۶۶۰۴) افغانی میشود.

ولایت نیمروز

۱- بازدید رئیس ارشاد، حج و اوقاف از روند کار اعمار مسجد جامع خاتم النبیین و دیدار با مولوی بشیر احمد (خطیبی) خطیب مسجد جامع فوق و استماع مشکلات فرا روی کار ساخت مسجد جامع مذکور که در مقابل ریاست ارشاد، حج و اوقاف وعده همکاری همه جانبه سپرده تا مشکلات موجود در راستای تسریع کار اعمار مسجد جامع را با مقامات مسئول شریک سازند.

۲- بازدید مولوی فضل الرحمن (مستغفر) با همراهی مدیر عمومی اوقاف از دکانین و جایداد های وقفی.

۳- برگزاری جلسه اداری این ریاست با علمای کرام در محوریت رسیدگی به مشکلات برق مساجد این ولایت در نتیجه فیصله گردید تا کمیته کاری در این راستا ایجاد گردد.

۴- بازدید مولوی فضل الرحمن مستغفر رئیس ارشاد، حج و اوقاف به همراه مدیران عمومی اوقاف و مساجد از ساحه سبز مسجد جامع حضرت ابراهیم خلیل الله که توسط غاصبین غصب و هم اکنون به گاراج تبدیل شده در ارتباط به موضوع فوق به مدیریت عمومی اوقاف هدایت لازم داده شد تا اسناد و مدارک لازم را جمع آوری و قضیه را در مراجع عدلی و قضایی پیگیری نمایند.

۵- جانبه داده تا با تیم های رضاکار و مردم را تشویق نموده که اطفال خویش را واکسین نمایند.

۶- پروگرام ترینینگ و بروس کوید ۱۹ با حضور داشت محترم مولوی فضل الرحمن (مستغفر) برای جمعی از علمای کرام در ریاست ارشاد، حج و اوقاف به همکاری موسسه (AHDS) خدمات صحتی و انگشافی افغان برگزار گردید.

ولایت دایکندی

تدویر جلسه ماهوار شورای محترم ایامه مساجد مرکز ولایت دایکندی تحت ریاست محترم مولوی اسدالله ادیب سرپرست ریاست ارشاد، حج و اوقاف در سالون جلسات این ریاست با حضور جمعی از خطبای کرام مساجد.
جلسه با تلاوت آیات کلام الله مجید آغاز گردیده ابتداء محترم ادیب اشتراک علماء و خطبای محترم مساجد را خوش آمدید گفته و در مورد اخوت، همدلی و وحدت امت اسلامی و رساندن پیام های دینی با رعایت پالیسی امارت اسلامی افغانستان برای مردم از طریق مساجد ارشادات لازم را عنوان نموده و ترویج اخوت و برادری اسلامی را در میان اقشار مختلف جامعه امر ضروری دانست، سپس موضوع خطبه های نماز جمعه با عنوان (آثار صبر و اسقامت در زندگی مسلمانها) که از جانب ریاست عمومی ارشاد و انسجام امور مساجد وزارت مواصلت ورزیده بود برای خطبای حاضر در جلسه توزیع گردیده و از طریق واتسآپ گروپ ارشادی در سطح ولایت با سایر خطبای محترم نیز شریک ساخته شد در خاتمه جلسه با دعای خیر و فلاح مردم افغانستان به پایان رسید.

در بخش اطلاعات و آگاهی عامه:

تأمین ارتباط دوامدار با تمام بخش های امور دینی در سطح ولایت و اشتراک در دو جلسه ماهوار شورای علمای به نمایندگی از این اداره و بحث پیرامون چالشها و مشکلات عمومی مردم و جستجوی راه حل منطقی.
تهیه و ارسال تعداد (۵) گزارش از کارکرد های اداره جهت انعکاس از طریق ارگان های نشراتی رسمی وزارت ارشاد، حج و اوقاف، ریاست اطلاعات و فرهنگ و به سایر مراجع ذیربط.

برنامه حج و زیارت:

تعداد (۳۵) جلد پاسپورت متقاضیان حج که وقت آن ها نزدیک به اختتام بوده، هدایت داده شده که تا شروع پروسه حج سال ۱۴۰۱ پاسپورت های شان را تجدید نمایند.

تعداد (۵) جلد پاسپورت به اساس تقاضای متقاضیان مربوطه نسبت مشکلات مریضی و سفر برای شان داده شده است.
ارسال راپور توحیدی تعداد (۲۹۴) نفر متقاضی حج با تفکیک مبلغ تحویلی تحویل شده به ریاست محترم حج مرکز

أعوذ باسم الشيطان الرجيم باسم الرحمن الرحيم

أَعُوذُ بِكَ يَا شَيْطَانُ الرَّجِيمِ
١٤٣١ هـ

وأعوذ بك رب أن يحضرون

الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا قَالُوا فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ
إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا

وَأَمَّا نَزْوِئُكَ فَشَيْطَانُكَ نَزْوِئُكَ بِأَسْمَاءِ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

وحفظناها من كل سيطان رهيب

بِسْمِ اللَّهِ

رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي قُلُوبِنَا ذِكْرَكَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ

أَعُوذُ بِكَ

أَعُوذُ بِكَ يَا شَيْطَانُ الرَّجِيمِ بِأَسْمَاءِ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِأَسْمَاءِ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بِأَسْمَاءِ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِأَسْمَاءِ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

ارگان نشراتی وزارت ارشاد، حج و اوقاف
مجله دینی، علمی، ادبی، تحقیقی و اجتماعی

پیام حق

پیام حق به منظور تعمیم فرهنگ، معارف اسلامی و ارتقای سطح علمی
هموطنان مسلمان، فرهنگیان، دانشمندان و قلم بدستان فرهیخته کشور را به همکاری فرا می خواند.

مقالات و مطالب علمی و تحقیقی را با پرداخت حق الزحمه می پذیرد.
در گستره نشراتی خود به موضوعات و مصادر علمی ارجحیت می دهد.
در ویرایش، پیرایش تلخیص رد و یا قبول مطالب دست باز دارد.
استفاده از مطالب صفحاتش را با ذکر مأخذ اجازه می دهد.
در انتظار انتقادات سالم، پیشنهادهای سازنده و نظریات ارزنده شماس.
موضوعات نشر شده در مجله پیام حق، مبیین آراء و نظریات نویسندگان می باشد.

د اړیکو شمېرې او برېښنایي پتې:

(۰۲۰)۲۲۱۴۲۵۱

۰۷۷۸۸۱۲۵۳۱ - ۰۷۴۴۰۱۷۷۶۶

payamhaq@yahoo.com

payamhaqmagazin@gmail.com

www.mohia.gov.af

وزارت ارشاد، حج و اوقاف - د ارشاد حج او اوقافو وزارت

کابل نوی ښار، د فیض محمد خان څلور لارې

چاپ: مطبعه صبور

د ارشاد حج او اوقافو وزارت
Ministry of Hajj and Religious Affairs
د اطلاعاتو او عامه اړیکو ریاست

مسجد جامع تاریخی عید گاه - کابل

دور دوم مجله ، سال نهم

شماره دهم (جمادی الثانية) ۱۴۴۳ هـ ق

مطابق جدی و دلو سال ۱۴۰۰ هـ ش